

ספר

אבני אהרן

על

מסכת גיטין

ספר

אבני אהרן

על

מסכת גיטין

*

חובר בעזה"י ע"י

אהרן באאמו"ר הגאון רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש

נכתב בס"ד לפני כעשרים שנה
ונדפס בס"ד תשרי ה'תשע"ח
זכרון יעקב

אבני אהרן

על

מסכת גיטין

1

סוגית בפני נכתב ובפני נחתם

ב' א'. תוד"ה מכפר לודים ללוד כו' ואין נראה לר"י דכ"ש כו'. יש לבאר הכ"ש.

תוד"ה ואשקלון כדרום כו' ואר"ת כעולי בבל כבשוה כו'. דלפי"ז הוה בעי למתני נמי ואשקלון כדרום לגיטין.

בא"ד. אבל קשה דרקם וחגר משמע דהווי חו"ל וכתוב ביהושע ויקדשו את קדש. מהקושיא מבואר דהקושיא גם על חגר והראיה לקושיא היא רק על רקם וצ"ב.

ב' ב'. מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאתן לשמא ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. כתב הריטב"א דאין חששות אלא מדינא יעו"ש, והנה יש להבין מ"ט רבה לא אמר כרבא וכן בהיפוך, ולהלן ג' א' אמרי' דיוקים ממתני' אבל מ"מ טעמא בעי, ואפשר דהא דרבה לא חייש שבעל יבוא ויטען מזוייף וכרבא משום שעד אחד לא סגי לטענה כזו ורק ללשמה סגי בעד אחד, ותיקשי דאדרבא ליצריך תרי עדים וניחוש למזוייף ועוד דלרבה היכי הימניה שליח דהוא שליח לגרש הא ע"כ מוכח דאי"צ תרי עדים וכיון שכן נמצא דסגי נמי בעד אחד ודלא כהתירוף, וקשיא זו אפשר לתרץ דנאמן לרבה דהוי שליח דוקא כנגד טענה דלא הוי לשמה אבל כנגד טענה דמזוייף מהיכי תיתי דעד **אחד דהיינו** השליח נאמן וצ"ע. והא דרבא ל"א כרבה דניחוש ללשמה דמהיכי תיתי ליחוש דהא לרבא להו"א נמי איכא למימר סתם ספרי דדייני כו'.

רבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. ברבא"ד (בהשגות בדפי הרי"ף א' א') הקשה דליהמניה לשליח דבעל שלח אותו לגרש ותו לא מהימן בעל לערער וא"כ שוב אי"צ לקיום ותירץ דשמא יבוא בעל ויודה ששלח השליח **מיהו** החתימות הם זיוף והקשה דמאי שנא משנים דנאמנים כנגד הבעל לומר שהבעל שלחם ותירץ דשנים הרי הם כעדי **מסירה** ותו לא שנא אם החתימות מזוייפים והקשה דא"כ ה"ז שוב מזוייף מתוכו וא"כ שוב לא מהני עידי מסירה ותירץ דה"מ דלא מהני עידי מסירה כשמזוייף מתוכו היינו דוקא כשמזוייף מתוכו בודאי אבל הכא דמזוייף מתוכו רק מספק לא מהני, **וקשה** חדא דלטעמיה דהראב"ד דחיישינן שמא יבוא בעל לומר דחתימות מזוייפים הם א"כ למה אמרינן להלן ה' א' דהוא עצמו שהביא גיטו אי"צ לומר בפ"נ ובפ"נ הא איכא למיחש שמא זיף החתימות ועוד למה הכא זה **חשיב** ספק מזוייף מתוכו הא לכשיבוא בעל ויערער לומר דמזוייף מתוכו שוב לא אהני עידי מסירה כיון דהם עצמם לא יודעים אם זה מזוייף מתוכו אם לאו וא"כ למה כ' הראב"ד דהכא זה ספק אם מזוייף מתוכו.

¹ הנה חידו"ת שבספר זה כתבנו בשנות הבחרות [יותר בתחילת לימודנו] בישב"ג, ואשר ע"כ יתכן בו יותר שגיאות, ואבקש בחמלה מכל מי שלומד מסכתא זו, שיעיין בחידו"ת שנכתב כאן בספר זה, ויעמדיני על האמת, ויהיה שכרו כפול מן השמים. והשי"ת יעזרנו להדפיס כמו כן על מסכתות סוכה וב"ב וכו'. בהודיה להשי"ת על הספרים הנדפסים מכבר על מסכתות בבא קמא וקידושין בס"ד.

ולקושיא ראשונה י"ל דחיישינן שהבעל ישקר לומר זייפתי החתימות ולהכי לא מהני שליח
שיאמר בעל שלחני וא"כ ה"נ לא חיישינן שישקר כיון דהוא עצמו בא לגרשה.

לפי שאין בקיאיין לשמה. פירש"י דבני מדינת הים לאו בני תורה ואינם יודעים שצריך לכתוב הגט לשמה יעו"ש, ויש להבין חדא דא"כ למה בני ארץ ישראל לא עשו תקנה לבני מדינת הים ועוד דא"כ איך היו מתגרשים שם ועוד איך יתכן לומר דכל בני מדינת הים לא הוו ת"ח.
והתוס' פירשו לפי שאין בקיאיין לשמה דהיינו שאין חוששין לדרשה דלשמה אבל בעיקר הדבר יודעים שיש דרשה דלשמה וצריך לכתוב הגט לשמה אלא דלא חוששים יעו"ש ולפי"ז ק"ק מאי קאמרו ר"ג ור"א בריש מתני' דאף רקם וחגר ואף מכפר לודים ללוד צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ דהא לא מסתבר למימר דר"ג ור"א באו לומר דאף במקומות אלו דוקא לא חוששין לדרשה דלשמה, מיהו עכ"פ קצת יש ליישב דא"ה"נ דלפי התוס' ר"ג ור"א באו לומר דבאותם המקומות לא חוששין, וכמש"כ התוס' (ד"ה מכפר לודים ללוד) ורבינו מאיר פירש כו', אך דלפי"ז קשה למה רבי אליעזר לא עשה תקנה לבני עירו, וע"כ צ"ל דלא זאת באו ר"א ור"ג לומר, וא"כ הדרא קושיא. וצ"ב.

רש"י ד"ה לפי שאין בקיאיין ולקמיה מפרש מ"ט לא אצרכוהו נמי למימר לשמה עכ"ל, וקשה שיצטרך לומר רק לשמה וי"ל דא"כ אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ועוד וי"ל דכיון דאקילו בה רבנן משום עיגונא להכי בעי עדות טובה לומר נמי בפ"נ ובפ"נ.

תוד"ה לפי שאין בקיאיין לשמה כו' כדאמר בסמוך מנקט נקיט בדידה וכו' עכ"ל. ויש להבין דהא על טעם זה גופא נמי הקשו התוס' קודם למה לא יערער, מיהו ה"פ כוונת התוס', דכשבעל בא לגרש לא חיישינן שיבוא לערער וא"כ אין לעז אבל בשליח דלמא יבוא בעל ויערער, וכיון שכן נמצאת ק' שניה דהתוס' מיושבת למה לא יערער, וניחא.

דאתויה בי תרי. פירש"י וז"ל ושניהם נעשו שלוחים לגרשה והגט יוצא מתחת ידי שניהם כו' ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו עכ"ל, הקשו איך יכול לערער כנגד ב' עדים ותירצו דאינם שלוחים לעדות אלא לגרש, ולכא"ו קשה מהא דאמר' להלן ה' ב' דהשליח נעשה עד ועד נעשה דיין [וקמיפלגי התם ר"י ור"ח אי חיישי' לכשתבוא אשה שישכחו לצרף שלישי אם לאו יעו"ש] וא"כ אלמא דשליח בא בתורת עדות ממש, ואין זו קושיא דהתם איירי בעד אחד דצ"ל בפ"נ ובפ"נ אבל הכא איירי דאתויה בי תרי א"כ שניים הם וכיון שכן לרבא אצ"ל בפ"נ ובפ"נ דמצויין לקיימו.

רש"י ד"ה דאתויה כו' לרבא ל"ב למימר כו' ה"ה מצויין לקיימו עכ"ל, ולפי"ז לכאורה כיון שאינם אלא שלוחים צריך רק שיכירו חתימות העדים בכדי לקיים וא"כ ק"ק למה תנן דצ"ל בפ"נ ובפ"נ ואין זו קושיא דלרבא אה"נ אי"צ לומר בפ"נ ובפ"נ.

רש"י ד"ה דאתויה בי תרי ושניהם נעשו שלוחים לגרשה כו' לרבה בעי למימר כו' עכ"ל, יש להבין מפני מה הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ, דלמה לא סגי שיאמרו רק כשיבוא בעל לערער וי"ל דלרש"י דהחשש ממש דלא הוה לשמה כיון שזהו חשש אמיתי לכן צ"ל מיד בפ"נ ובפ"נ ולתוס' דהחשש רק גבי לעז איכא למימר דאטו בכיפא תליא להו.

תוד"ה דאתויה בי תרי כו' וקשה דאטו בכיפא כו' ועוד דלמה כו'. יש להבין מאי קשה הא אפשר לומר דכשכבאים לארץ ישראל ילכו לבי"ד להעיד שזה חתימת ידיהם שאם יבוא ויערער יהיה הגט כבר מקויים ועוד דהא פירש"י שאין עדים מצויין לקיימו וא"כ איך יבואו מן השוק כאלו שמכירין חתימות העדים וי"ל דכיון שהולכים לבי"ד לקיים מעיקרא א"כ נמצא כמו שאומרים בפ"נ והא פירש"י דלרבא ל"א בפ"נ ובפ"נ.
ואין ליישב קושית התוס' דכוונת רש"י דכיון שהם שניים א"כ בעל יפחד לבוא לערער, דהא בהדיא כ' רש"י לקמן ט"ז ב' דלא פלוג בין אחד לבין שניים יעו"ש.

א"נ ממדינה למדינה בארץ ישראל. פירש"י כגון יהודה וגליל דס"ד השתא דלא שכיחי שיירתא כו' עכ"ל וכוונתו ז"ל דהא לקמן ד' ב' הדרין ואמרינן בגמ' דשכיחי שיירתא.

א"נ באותה מדינה במדינת הים. פירש"י כגון מעיר לעיר במדינה אחת כו' ובמדינת הים כו' עכ"ל, יש להקשות דהנה פירשו התוס' לפי שאין בקיאין לשמה דהיינו שיודעים הדרשה ואינם חוששין לדרשה דלשמה, והנה פירש"י (ד"ה לפי) דהא דאמר בפ"נ ובפ"נ מהני דממילא שיילין ליה אי נכתב לשמה, ולהלן ג' א' פירש"י (ד"ה לא גיז) דסתמא לשמא קא מסהיד, והשתא קשה לרבה למה צ"ל בפ"נ ובפ"נ הרי כיון דהעיר השניה ה"ז גם מדינת הים א"כ לא ישאלוהו אם נכתב לשמה כיון דאינם חוששים לדרשה דלשמה, ועוד א"כ אע"פ שסתמא לשמה קא מסהיד מ"מ כיון דאין חוששין לדרשה דלשמה למה לרבה צ"ל בעיר השניה בפ"נ ובפ"נ הרי הכל זה מדינת הים, ואין ליישב דרך בני מדינת הים אין חוששין לדרשה דלשמה אבל דייני מדינת הים כן חוששין דהא השתא בס"ד דגמ' לא ידעין דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי, וצ"ע.

ג' א'. א"ל א"כ ניתני בפני נחתם ותו לא כו'. קשה דנחי נמי דמצינו לדייק ממתני' דבעינן כתיבה לשמה מ"מ היכי מצינו דיוק ממתני' דלא חיישינן לזיוף, וביותר קשה דמהא דקתני דצ"ל בפני נחתם ש"מ דבעי למיחש נמי לזיוף.

בפ"נ למה לי ש"מ בעינן לשמה. יש להבין היכא חזינן בבפני נכתב דבעינן לשמה, וברמב"ן איכא ב' טעמים למה סתמא לשמה קא מסהיד, ועכ"פ כיון שסתמא לשמה קא מסהיד לכן חזינן בבפני נכתב דבעינן לשמה.

אלא דא"כ אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד. פי' והשתא דאומר השליח גם בפני נכתב שוב לא יאמרו דאפשר לקיים כל השטרות בעד דהא לא אמר רק בפני נחתם אלא גם בפני נכתב וא"כ חזינן דזהו עדות מיוחדת דלא כשאר עדויות דהיינו קיום שטרות.

רש"י ד"ה לא גיז. פירש"י וממילא שיילין ליה אי נכתב לשמה כו' עכ"ל קשה דמעיקרא ליצרכו לומר בפ"נ לשמה ובפ"נ לשמה ואם לא יאמר ישאלוהו, דהרי ממ"נ שאלין ליה אי נכתב לשמה וי"ל דא"כ הו"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים.

תוד"ה אתי לאיחלופי כו'. כתבו התוס' להקשות וז"ל וא"ת כיון דאי"צ לומר בפני נכתב אלא משום איחלופי אמאי פסיל בריש פ"ב (לקמן ט"ו א') בפני נכתב חציו אחרון טפי מחציו ראשון כו' עכ"ל.

והנה אמרינן שם בגמ' בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול הי חציו אלימא חציו ראשון והאמר ר"א אפילו לא כתב בה אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך אלא אמר רב אשי חציו אחרון ע"כ.

והשתא קשה ממ"נ דאי רהיטת הגמ' כרבה מאי קשה לתוס', דהא אמרינן בגמ' דידן (ג' א') דבפני נכתב צריך לומר דלא אתי לאיחלופי ה"ז כרבה ולרבה אה"נ בין חציו ראשון ובין חציו אחרון ליכא חילוק, ואי רהיטת הגמ' כרבה מאי קשה לגמ' והא אמר ר"א כו' הרי רבא לא ס"ל טעמיה דלשמה.

והעירוני דברמב"ן כתב (ה' א' ד"ה ואיכא) דלרבה בעי נמי שידעו שנכתב לשמה דאל"ה יבואו אנשים לטעות ויאמרו דבפני נחתם צ"ל משום דחיישינן לזיוף ובפני נכתב צ"ל משום דלא אתי לאיחלופי וכיון שכן יבואו לזלזל דאין צריך שיהיה הכתיבה לשמה, ולכן כשרואה שנכתב, ומלבד זה שצריך לראות שנכתב בכדי דלא אתי לאיחלופי צריך נמי לידע בשעת הכתיבה שה"ז נכתב לשמה.

מיהו כתב הרמב"ן (שם) וכל זה איננו שוה לי ולא נכון ומחזור בעיני, ולכן תירץ הרמב"ן דהא דצריך לראות כל הגט נכתב בפניו משום דאי יעיד לומר בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו הרוואה זאת יאמר דחכמים יאמינוהו משום בפני נחתם ולא משום בפני נכתב חציו (כי זה רק חציו) וא"כ אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד.

ובספר חו"ב (גיטין ס"א) הביא שכמסקנת הרמב"ן כ"כ בבית שמואל סי' קמ"ב ס"ק כ"ח, ועוד הביא שם דמאידך כתב היש"ש (סימן ח') דלרבא נמי צריך שידע שהכתיבה היתה לשמה.

קצת מהגמ' להלן:

ד' א'. וכי לא בעי ר"א חתימה - חתימה לשמה, היינו דוקא, דליכא עדים - כלל שהעדים לא חתמו, אבל, היכא דאיכא עדים - שהעדים חתמו, בעי - צריך שהחתימות יהיו לשמה, וטעמא משום, דאמר רבי אבא כו', ור"א ס"ל עידי מסירה כרתי ולא בעי חתימה אלא מפני תיקון העולם כדלקמן פ"ו א' במתני'.
ד' ב'. לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך אלא אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל. קשה דהשתא יקשה בהיפוך לרבה ניחא לרבא קשיא, דהשתא ס"ד דבא"י לא שכיחי שיירתא.

ואיכא דמותיב כו' ל"ת ממדינה למדינה בא"י ל"צ אלא אימא באותה מדינה במדינת הים ל"צ. קשה דהשתא יקשה בהיפוך לרבה ניחא לרבא קשיא.

ה' ב'. אתא לקמיה דר"א ור"א א"ל לא צריכת וכ"ת אעביד לחומרא כו'. עיין פירוש הרע"ב אבות פ"ו מ"ו וצ"ע איך שאל.

ו' א'. פשיטא משום דנכנס ויוצא נפסליניה. קשה דנפסליניה מטעם דמגלן דנכתב לשמה.

סוגית עד אחד נאמן באיסורין - ח"א

בטעמא דקרא לנאמנות עדים:

כתיב (דברים י"ז ו') על פי שניים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד, וכתיב (שם י"ט ט"ו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או שלשה עדים יקום דבר.

והנה יש להבין מפני מה צריך לשני עדים דלמה באמת לא סגי באחד, ואפשר דטעמא משום דע"י שזה שניים יותר בנקל לבי"ד למצוא האמת והיינו בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות דמדאורייתא יש בדיקות לעדים בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' עדות ה"א ומדרבנן דיש בדיקות רק בדיני נפשות ולהכי בעינן תרי עדים, ואכתי יש להבין למה בדיני ממונות בעי תרי עדים, ואיכא למימר דמ"מ לעולם ע"י שניים יותר בנקל לבי"ד למצוא האמת.

והשתא יש להבין למה לא הצריכו תמיד ג' עדים ומפני מה סגי בשניים, ואין לומר דא"כ ה"ז טרחא גדולה לדיינים לבדוק שלשה כי משום זה שזה טרחא לא יהרגו את הנפש שלא כדין, וי"ל דא"כ יהיה יותר קשה למצוא אנשים בזמן החטא, דיותר מצוי ששניים רואים ומתכוונים לעדות מאשר שלשה יראו ויתכוונו לעדות, ובכדי שיהיו עדויות לכן סגי בשני עדים. וכסברא זו שו"מ לקמן כ"ד תוד"ה בעידי מסירה כו' וז"ל ולא רצה לתרץ כו' יעו"ש ודוק.

גיטין ב'. ב'.

תוד"ה מידי דהוה אכל עדויות שבתורה. כתבו התוס' בדבלי"ת גרסינן ולא ברי"ש דהיינו עריות, ואית דגרסי עריות וקשה דא"כ מאי משני עד אחד נאמן באיסורין הא עריות ה"ז ג"כ איסורין ואפי"ה בעינן תרי עדים ולא סגי בע"א, ומ"מ יש ליישב דה"ק עד אחד נאמן באיסורין להתיר ולא לאסור ובמתני' דידן איירי שבא להתיר אותה מחזקת איסור ולכן סגי באחד ולא בעי שניים, אמנם דלפי"ז מאי כל עריות דקאמרי' בגמ' הרי הא דצריך שניים בדבר שבערוה זה רק באשת איש. עכ"ד התוס'.

וקשה חדא לפי גרסת הרשב"א דגרסי ועוד הא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים קשה מאי קשיא הכא הא זהו מה שהקשו בתחילה דליצרכו תרי עדים מידי דהוה אכל עריות

שבתורה וע"ז קמשני ע"א נאמן באיסורין להתיר ולא לאסור וא"כ מאי מקשי' שוב דליבעי תרי, ועוד דלהלן בתוד"ה עד אחד כתבו התוס' דילפי' נאמנותו דעד אחד מהא דכ' וספרה לה לעצמה ומבו' דנאמנת להתיר ולכאו' מבו' נמי דנאמנת לאסור דאל"כ בה"ג שאין ידוע שהיא נדה ורק היא יודעת איך תאסור וע"כ שנאמנת גם לאסור וכיון שכן קשה מאי קמשני עד אחד נאמן באיסורין להתיר ולא לאסור הא כיון דילפי' נאמנותו דע"א מוספרה לה לעצמה ומבו' דנאמנת גם לאסור א"כ איך משני דנאמנת רק להתיר ולא לאסור.

וי"ל דע"כ דהרשב"א ל"ג עריות אלא גריס עדויות. ועוד י"ל דהנה כתב בתוס' הרא"ש בשם ה"ר משה הכהן דהיכי ילפי' מוספרה לה לעצמה דדלמא התם הפה שאסור הוא הפה שהתיר שאני וא"כ לא נוכל ללמוד מזה לשאר עדויות ותירץ דנאמנות דהפש"א ילפי' מקרא ד'את בתי נתתי לאיש הזה' בכתובות כ"ב א' ושוב אי"צ ללמוד נאמנות דהפש"א מוספרה לה לעצמה, וכיון שכן אפשר ללמוד מוספרה לה שאם הוחזקה נדה ע"י שכנותיה נאמנת להתיר את עצמה יעו"ש והשתא איכא למידק למה בתירוץ כתב וכיון שכן אפשר ללמוד מוספרה לה שאם הוחזקה נדה ע"י שכנותיה נאמנת להתיר את עצמה דהרי אפשר ללמוד נמי מוספרה לה שאם הוחזקה נדה ע"י עצמה נאמנת נמי להתיר עצמה, ולא משום הפש"א אלא גזה"כ היא דאפשר להאמין לע"א באיסורין, ומוכח מזה דס"ל דמוספרה לה לא ילפי' שנאמנת לאסור עצמה ושוב לק"מ, מיהו מסברא קשה לומר כן דכל דין נדה דנאסרת אין זה איירי כלל בה"ג שנאסרת נמי ע"י עצמה, וברמב"ן כתב דודאי נאמנת לאסור עצמה.

ושו"ר בתוד"ה נטמאו בקידושין ס"ה ב' דע"א נאמן להתיר ולא לאסור מיהו היכא דבידו נאמן נמי לאסור, וא"כ השתא א"ש דהא בתוד"ה עד אחד להלן כתבו התוס' דנדה ה"ז בידה (ועיין במהרש"א שם) וכיון שכן נאמנת נמי לאסור אבל בשאר מקומות דאין זה בידו אין נאמן לאסור. וניחא.²

תוד"ה עד אחד נאמן באיסורין. כ' התוס' וז"ל, פי' הקונטרס שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה ושחיטה וניקור הגיד וחלב ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה דבהנו נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא משום דבידו לתקנם כמו שפירש הקונטרס בסמוך והכי אמר בהאשה רבה כו' עכ"ל, ואפשר ליישב את רש"י דהרי גם אחרי שבידו לתקנו אכתי מנא לנו שתיקן וע"כ משום שע"א נאמן באיסורין.³

והעירוני ליישב יותר מזה עפ"י דברי מהרי"ק (שו"ת מהרי"ק שורש ע"ב) דכתב הא דנאמן היכא דאיתחזק ובידו היינו משום שכיון שזה בידו לתקנו חשיב כלא איתחזק איסורא ובלא איתחזק איסורא ודאי דנאמן עכ"ד וזה מש"כ רש"י דאיכא ראיא לנאמנות דע"א מתרומה ושחיטה דכיון דהתם ה"ז בידו לתקנו חשיב כמו דלא איתחזק איסורא וא"כ⁴ יש ראיא לגמ' דידן דכיון שהשליח אינו יודע אי נכתב לשמה ונחתם לשמה לכן אי"ז חשיב איתחזק איסורא, ומקשינן בגמ' דנהי נמי שמצד גט אי"ז איתחזק כיון שלא ידוע אי נכתב ונחתם לשמה אי לאו מ"מ על אותו הצד שלא נכתב ונחתם לשמה ה"ז איתחזק איסורא.

ובחידושי הר"ן כתב דאין לומר הכי (דהיינו כמש"כ המהרי"ק) כיון דזו פשרה היא יעו"ש, מיהו אכתי י"ל דברי רש"י כמש"כ לעיל.

באו"ד. כ' התוס' וז"ל, ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה אע"פ שאין יודעות הלכות שחיטה כיון שבידה ללמוד לשחוט או להשכיר אחרים שישחטו כבידה דמי עכ"ל וצ"ב מ"ט כבידה דמי ויש מי שאומר דכוונת התוס' כרבא לשי' התוס' להלן נ"ד ב' יעו"ש, ובתוס' הרא"ש כ"כ ובלשון אחר וז"ל ומי שאינו יודע הלכות אע"פ שאין בידה לשחוט מ"מ בידו לשכור אחר עכ"ל.⁵

באו"ד. הקשו התוס' מנא לן דע"א נאמן באיסורין ותירצו דילפינן לה ומוספרה לה לעצמה והקשו דא"כ אפילו איתחזק איסורא ולא בידו נמי נאמן שהרי נדה זה איתחזק איסורא ולא

² התו' לא קשור לכאן דעוד בידה לטבול ולהתיר משא"כ כאן אין בידה לטמא עצמה בנידות. (מחכ"א).

³ קו' תו' דאולי אין ע"א נאמן ורק כשבידו נאמן. (מחכ"א).

⁴ מש"כ מיוא"כ עד סוף הדיבור צ"ב. (מחכ"א).

⁵ לא נתבאר מה קשיא ליה וצ"ב אם כוונתו דהיות ושחוט כבר אינו בידה ולכן הביא ע"ז את התו' נ"ד ב' א"כ דברי התורא"ש לא מוסיפים כלום. (מחכ"א).

בידה להפסיק הדם ולהיות טהורה בתוך שבעה (ודלמא תאמר דאה"נ דמהימן א"כ יקשה דבהאשה רבה יבמות פ"ח א' מבואר בהדיא דהיכא דאיתחזק איסורא מהימן רק היכא דבידו לתקנה וכמו שכתבו התוס' בריש הד"ה) ותירצו דבנדה אי"ז חשיב איתחזק איסורא כיון שאינה בחזקת שתהיה רואה כל שעה יעו"ש, וצ"ב דמעיקרא מאי סבירא לתוס' דימי שבעה חשיב איתחזק ולבסוף דלא.⁶

באו"ד. הקשו התוס' מנ"ל דעד אחד נאמן באיסורין ותירצו דילפי' מוספרה לה לעצמה דנאמר גבי נדה והקשו דא"כ למה אמרינן ביבמות פ"ח א' דהיכא דאיתחזק איסורא נאמן דוקא היכא דבידו לתקן הא גבי נדה אלמא דאפילו שאיתחזק איסורא ואפילו דלאו בידה לפסוק הדם אפי"ה נאמנת ותירצו התוס' וזה לשונם וי"ל דאינה בחזקת שתראה כל שעה, וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא, וגם בידה לטבול עכ"ל פירוש דהשתא בתירוצ' ס"ל להתוס' דנדה אי"ז חשיב איתחזק איסורא כיון דזה חזקה שעשויה להשתנות, והכי תירץ בתוס' הרא"ש והכי תירצו התוס' ביבמות פ"ח א' ד"ה ברי, מיהו יש להבין מאי כוונת התוס' בהא דכתבו וגם בידה לטבול, ובמהרש"א כתב לבאר דברי התוס' הכי, דיש שבוע אחד שטמאה מחמת ראית הדם ובשבוע שלאחמ"כ נמי נהי שאין איתחזק איסורא מחמת ראית הדם שהרי עבר שבוע בלא ראית דם שהרי נאמנת לומר כן מ"מ עדיין טמאה מחמת שלא טבלה וא"כ דינה כמו שאיתחזק איסורא ועל זה כתבו התוס' דבידה לטבול וכיון שבידה לטבול לא חשיב איתחזק איסורא, והוסיף במהרש"א שכ"כ הרשב"א בחידושיו, ולפי"ז נמצינו למידים מנדה דנאמנת דהא באיסורין גם היכא דאיתחזק איסורא ובידה ולא רק היכא דלא איתחזק ולא בידה כקושית המהרש"א שם יעו"ש ובמהרי"ק תירץ קושית המהרש"א באופן אחר יעויין שו"ת מהרי"ק שורש ע"ב.

תוד"ה הוי דבר שבערוה. כתבו התוס' וז"ל האי דנקט דבר שבערוה אומר ר"י משום דבהאשה רבה (יבמות פ"ח א') בשאר איסורי כגון טבל והקדש וקונמות מספקא לן אי מהימן אפילו איתחזק איסורא ולא בידו או לא וא"ת כו' עכ"ל, לכאור' יש להעיר, דהא לפום רהיטת הגמ' ביבמות לא מבואר התם דמספקא לגמ', והא דאמרינן היא גופא מנלן ר"ל דא"כ אין לך ראייה שע"א נאמן באיסורין היכא דאיתחזק ולא בידו.

יבמות פ"ח א'.

אלא סברא היא מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן. והשתא הא דגבי חלב ושומן מהימן פירש"י וז"ל ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן. והא וודאי פשיטא לן דסמכי' עליה כל זמן שלא נחשב דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו עכ"ל, וכתבו בתוספות ישנים להקשות דודאי יש לך אדם אוכל משל חבירו והוא ע"י שיזהר במה שיאכל, ולכן פליגי וס"ל דבהא דבספק שומן ספק חלב ע"א נאמן ילפינן מוספרה לה לעצמה דנאמר גבי נדה, והכי כתבו התוס' ד"ה ברי, ובתוד"ה עד אחד נאמן באיסורין בגיטין ב' ב'.

ובמה שפירש"י ניחא הא דכתב רש"י בגיטין ב' ב' וזה לשונו ומשני עד אחד נאמן באיסורין שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב עכ"ל והקשו היכן האמינה תורה, ונראה דהשתא אתי שפיר דע"כ צ"ל שהאמינה שניקור הגיד ושלא היה חלב אלא שומן דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו וכו' (ומש"כ דע"כ צ"ל שהאמינה תורה שניקור הגיד ודלא הוה חלב אלא שומן הוא לפי תוס' דמתרומה ושחיטה לא ילפינן כמש"כ התוס' ד"ה עד אחד, מיהו לרש"י גופיה יתכן ודאי שכן נמי למידין מתרומה ושחיטה וכמו שביארנו לעיל דף ז' ד"ה תוד"ה כו' יעו"ש).

והנה יש להקשות דאי כרש"י דסברת נאמנות ע"א באיסורין הוא דאל"ה אין לך אדם אוכל אצל חבירו וכו', למה גבי תרומה ושחיטה נאמן רק משום דבידו לתקנם הא אפילו לאו בידו תיפוק ליה דנאמן מצד דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו כו', והעירוני לתרץ דכיון דתרומה ושחיטה ה"ז איתחזק איסורא לכן בכדי שנאמין לעד אחד לא סגי בסברא דאל"ה אין לך אדם

⁶ לא נתבאר למה צריך ביאור. (מחכ"א).

כו' וצריך טעם יותר טוב להאמינו ולכן אמרו דכיון דבידו לתקנם לכן מהימן (ולמהרי"ק שהובא לעיל ד"ה תוד"ה כו', אין לתרץ כן כיון דאי"ז שזה בידו אין זה חשיב איתחזק איסורא).⁷

ובמה שפירשו התוס' דילפי' נאמנותו דע"א מוספרה לה לעצמה קשה למה לא אמרינן בגמ' ביבמות אלא קרא הוא דכתיב וספרה לה לעצמה ולמה אמרו אלא סברא היא דכמו גבי שומן ה"נ אשת איש, ויש לומר דהא דאפשר ללמוד מוספרה לה לעצמה נאמנות דע"א באיסורין היינו דוקא בדלא איתחזק איסורא כמבואר בשילהי תוד"ה ע"א נאמן באיסורין גיטין ב', וכיון שכן ניחא דהא דאמרינן ביבמות דסברא היא בדוקא הוא דהתם במתני' איירי באיתחזק איסורא דאשת איש היא וא"כ לא שייך ללמוד הנאמנות מוספרה לה לעצמה ולכן אמרי' דסברא היא דכמו שומן וחלב דלא איתחזק מהימן ה"נ אשת איש דאיתחזק איסורא מהימן, וע"ז שאל המקשן מי דמי, דמסברא אי אפשר ללמוד היכא דלא איתחזק איסורא להיכא דאיתחזק איסורא, מיהו יש לדחות התירוץ מהא דשאל המקשן מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא איתחזק איסורא דאשת איש ואין דבר שבערוה פחות משנים, דאי כמו שכתבנו לתרץ לא הו"ל למימר הכא איתחזק איסורא כו' ואין דבר שבערוה, דהא אפילו אי אין צריך שנים מטעם דהוי דבר שבערוה נמי קשה איך אפשר ללמוד מסברא מהיכא דלא איתחזק להיכא דאיתחזק איסורא, ועוד העירני חכ"א וז"ל, מש"כ דהא דאמרינן ביבמות אלא סברא היא ולא אמרו דילפי' מנדה משום דס"ד דמיירי רק באיתחזק איסורא צ"ע דהא להדיא אמרו שם מידי דהוה אחתיכה ספק חלב ספק שומן דלא איתחזק איסורא וע"ז אמרו סברא, גם מש"כ כו' עכ"ל,⁸ וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתא למה לא אמרי' בגמ' אלא קרא הוא דכתיב וספרה לה לעצמה.

ויש מקשים לשיטת התוס' דילפינן מוספרה לה לעצמה נאמנות דע"א באיסורין, למה אמרי' בגיטין ב' ב' אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון ספק חלב ספק שומן דלא איתחזק איסורא, והו"ל למימר כגון נדה שזהו המקור לנאמנות דע"א באיסורין, שהרי ס"ל לתוס' (גיטין ב' ד"ה עד אחד⁹) בנדה אי"ז איתחזק איסורא, ונראה לתרץ דבתשובות רבי עקיבא איגר (תשובה קכ"ד) מבואר דאיכא לגמ' ביבמות ספק אם נדה חשיב איתחזק או"ד דלא חשיב איתחזק, ולכן לא אמרו בגמ' כגון נדה דלא איתחזק, שהרי זה ספק אם נדה זה איתחזק ודוק.¹⁰

רישא מ"ט קא מחייבי רבנן אלימא משום דנאמן והא תרי דעלמא דאע"ג דקא מכחיש להו אינהו מהימני וקא פטרי רבנן אלא לאו משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא. פירוש רישא דמתני' דכריתות (י"א ב') דקתני עד אחד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור ודייקי' מיניה הא אישתיק חלב ומש"ה אקשינן מ"ט קא מחייבי רבנן, אלימא משום דע"א נאמן קשה שהרי שניים בכל מקום נאמנים אע"פ שמכחיש ואפי"ה הכא בסיפא דמתני' רבנן פטרי משום שיכול לומר מזיד הייתי, והשתא אי שניים לא מהימני כ"ש שעד אחד לא נאמן, ועל כרחך דמחייב משום דאישתיק וא"כ ליתא ראייה מדאורייתא לנאמנות דעד אחד.

וקשה חדא דמפני מה צריך לומר דחייב משום נאמנות דעד אחד הא כיון דשותק תיפוק ליה מצד שתיקה כהודאה¹¹ ועוד מאי קאמרי ואפי"ה קא פטרי רבנן ואם שניים כ"ש עד אחד, הרי מה שרבנן פוטרים ה"ז במקום שמכחיש [ומהימן מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי] ולא במקום ששותק ומודה להם.

⁷ מהרי"ק לא קשור דגם לדבריו בלי בידה חמור יותר דאיתחזק והבידה מוריד האיתחזק וממילא ע"א נאמן באיסורין מסברא. (מחכ"א).

⁸ המשך מכתבו. גם מש"כ דלמסקנא ילפי' ספק חלב ספק שומן מסברא ולא מקרא תמוה דהא התו' גיטין כתבו להדיא דנדה אי"ז איתחזק ומש"ה ילפי' מנדה ש"מ דגם על ספק חלב ספק שומן ילפי' מנדה ובעיקר קו' מ"ט לא אמרו דילפי' מנדה יש תי' אחרים, וקצתני ויש לברר. (מחכ"א הני"ל).

⁹ צ"ל ד"ה הוי דבר שבערוה.

¹⁰ הרע"א אומר בתור ק' על תוס' דתוס' לא פירש כרע"א. ועוד זה לא מתרץ כי שלא אמרו נדה בגלל שאז לא יכלו להקשות ע"ז מאיתחזק. ועוד הרי תוס' פי' ... דבר שבערוה וא"כ יכלו גם להקשות שאיתחזק ודבר שבערוה ודאי לא מהני. (מחכ"א).

¹¹ מש"כ בד"ה יבמות פ"ח א' להקשות אם שתיקה כהודאה מ"ט צריך לעדות של העד"א תיפוי"ל משום דשתיקה כהודאה לכאוי' לא קשיא דלא מיירי באופן שהוא יודע שזה היה חלב אלא רק כיון שהעד מעיד שזה חלב מאד מסתבר לו כדברי העד ומש"ה שותק וע"י שתיקתו נהיה רגלים לדברי העד שמסתמא אמת בפיו ומש"ה נאמן לחייבו חלב אבל בלא עדות העד אכתי מספ"ל אם זה היה חלב, כן מבוי' כמדוי' בתו' קידושין ס"ו א' וע"ש בתוס' ס"ה ב', וכתבתי שלא בעיון בסוגיא התם ע"ש ותמצא דבש. (מחכ"א).

משום דבידו לתקנו. כתב הרא"ש בפרק הניזקין (סימן ח' סעי' י"ג) דה"ז נאמנות של בעלים יעו"ש וברשב"א גיטין נ"ד ב' ד"ה רבא הסכים לדעת רש"י דה"ז נאמנות של מיגו יעו"ש, ובמהרי"ק (שורש ע"ב) מב' דהבידו גורע את האיתחזק איסורא ללא איתחזק איסורא. וקיצרתי.

סוגית עד אחד נאמן באיסורין - ח"ב

גיטין נ"ד ב'.

רבא אמר כגון דאשכחיה כו'. קצת יש להבין דא"כ למה אמרין בגמ' בכה"ג דא"ל טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני וכן זבחים דהא אפשר אפילו באותו היום שפגש אותו ב' פעמים ורק בפעם השניה אמר לו לכאורה יש להוכיח דהכא דאה"נ דאם פגש אותו ב' פעמים באותו היום נאמן גם בפעם השניה שפגש אותו ויתכן משום דסבר שיראה אותו עוד פעם במשך היום לכן לא אמר לו כשראהו בפעם הראשונה ומיהו כיון שאין בנו כח לחדש יתכן ליישב דנקטינן אורחא דטפי שכיחא.

שם. הנה מהא דאמר רבא כגון דאשכחיה מוכח דהא דקתני טהרות שעשיתי עמך וכן זבחים שעשיתי עמך פירושו טהרות וכן זבחים שעשיתי בשבילך, ולא הכונה שהיו יחד ועשו הטהרות או הזבחים דלמה צריך להגיע להא דאשכחיה דהו"ל למימר מיד, ואם ימצא קיום לפירוש שעשו ביחד הטהרות או הזבחים, ואין להקשות דבשלמא אי הכונה שעשה בשביל השני מובן שפיר בזבחים שישראל הביא לכהן והכהן א"ל פיגול היה ונפק"מ שצריך להביא קרבן אחר אבל אי הכונה שעשו ביחד הא ישראל א"א למימר ואת"ל ב' כהנים הא למאי נפק"מ, ואינו, כיון דיתכן שכהן אחד הביא קרבן ושני כהנים עסקו בו ואחד חשב פיגול, מיהו אכתי מוכח מהא דאמר רבא כגון דאשכחיה דהכונה דעשה בשבילו דאל"ה למה לא א"ל מיד, וגם ראייה זו יש לדחות לפי דעת הראב"ד (שהביא והו"ה הרמב"ן והרשב"א) שאפילו שהביא לו הטהרות בידיים ולא א"ל שנטמאו אלא פעם אחרת שפגש אותו מיד נמי נאמן ורק אם פעם שניה שפגש אותו אז א"ל שנטמאו טהרותיך אינו נאמן, וטעמא דבפעם הראשונה נאמן אע"פ שהיה ראוי שיאמר לו שנטמאו מיד שנתן לו הטהרות משום דאיכא כיסופא לומר מיד כשמביא הטהרות טהרותיך שנטמאו, ולפי"ז כל שכן בכהנים דהא דלא א"ל בשעת העבודה חשבתי מחשבת פיגול משום כיסופא.

אתא לקמיה דרבי אמי א"ל שורת הדין אינו נאמן כו'. ולאביי צריך לומר דהשתא אין בידו ולהכי אינו נאמן, ולבתר הכי שהקשה ליה רבי אסי דרבי יוחנן האמין לע"א מהא דחזינן דכה"ג נאמן לומר שפיגול היה ואע"פ שאין בידו של הכהן השתא לפגל וראיה לאביי וקושיא לרבא. ואין לומר דרבי אמי דאמר אינו נאמן נמי קושיא לרבא דאיכא למימר כגון דאשכחיה ולא א"ל דאשכחיה ואמר ליה.

ודלמא דחזיניה בפשפש קשיא. ואפשר דלכן רבי אמי ס"ל דאינו נאמן דאיכא ראייה שהתורה האמינתו, דהיינו לאחר זמן, ומתוך קושית רבי אסי לכאורה מבואר דליכא לרבי אסי ראייה ומקור לנאמנות ע"א באיסורין וקשה מרש"י ותוס' ביבמות פ"ח א', ול"ק דר"א איירי לאחר זמן ומשא"כ רש"י ותוס' איירי בתוך הזמן. ועוד קשה שהרי מנ"ל שפיגל עי"ז שראו אותו דרך הפשפש וא"כ שוב מצינו שע"א נאמן באיסורין דהכי המנינן למי שראה דרך הפשפש ואיכא למימר דשניים ראוהו דרך הפשפש והעידו.

א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ספר תורה כו' א"ל אין שכל ס"ת שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. ויש להבין ממ"נ דאי אינו שוה כלום למה אינו נאמן להפסיד ספר תורה, ואת"ל דס"ל לרבי אמי דאין עד אחד נאמן באיסורין ולהכי אי אתה נאמן להפסיד ס"ת מ"מ כיון שנאמן להפסיד שכר הס"ת וטעמיה מפני שאינו שוה כלום א"כ נמצא

שהס"ת פסול וכיון שכן אפילו שלא נאמן להפסיד הס"ת, ממילא הס"ת מופסד שהרי אינו שוה כלום, וצ"ב.

אפילו תימא רבי יהודה ע"כ ל"ק ר"י אלא בחדא אזכרה אבל דכוליה ס"ת לא משום דמיחזי כמנומר. וחידוש הא לגבי גמ' שבת כ"ד ב', ולעיל כ' א' אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס מקדשו דברי ר"י וחכ"א אין השם מן המוכרח כו' ופירש"י וז"ל עליו קולמוס על כל אות ואות עכ"ל, ויתכן דהא דרש"י פירש דהיינו על כל אות ואות ולא פירש דהיינו שיטה אחת בלבד היינו משום דאם קאי רק על שיטה ראשונה שבגט ה"ז מיחזי כמנומר והתם לא ס"ל ר"י דמפני כמבו' בגמ' דידן דאי כמנומר אפילו לר"י לא מהני להעביר עליו קולמוס ולקדשו.

ואין לדחות דשיטה אחת לא חשיב כמנומר וא"כ ליתא לדברינו, משום דאמרי' בגמ' דידן עד כאן לא קאמר ר"י אלא בחדא אזכרה כו' ויש לדייק דהוא דוקא בתיבה אחת אבל בשיטה אחת חשיב כמנומר.

(ולעיל ה' ב' איכא בגמ' פלוגתא אי צריך לכתוב על כל אות ואות או"ד דסגי אפילו בשיטה אחת ולהלכתא פסקו דסגי אפילו בשיטה אחת, וכיון שכן קשה למה פירש"י כ' א' דהיינו על כל אות ואות, ויתכן ליישב דרב חסדא ס"ל כרבי אחי בדף ה' ב', והא דרש"י הוצרך לפרש את דברי רב חסדא דהיינו על כל אות ואות משום הגמ' דידן דלא ליהוי כמנומר. זה אינו).

א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת. ומדויק משום דרבי אבהו דאין ע"א נאמן באיסורין, דכל מה שנאמן להפסיד ס"ת היינו משום שהפסיד לעצמו השכר, וכת' הגמ'. - [מפני קוצר הזמן לא הספקתי לעיין ברמב"ן רשב"א וריטב"א, וצריך לעיין בהם].

קידושין ס"ו ב'.

תוד"ה נטמאו כו' והיכי אמר אביי דנאמן שאומר לו אכלת חלב כו' ואע"ג שאין בידו להאכילו וכן קשה לקמן דנאמן לומר דשורך נרבע אע"ג ד אע"ג דאין בידו להרביע שורו כו' עכ"ל. ויש להבין מפני מה לא הקשו התוס' נמי מעד אחד אומר נטמאו טהרותיך דנהי נמי דהתם שייך בידו מ"מ כל זה היכא דעושה בשבילו וכדאמרי' בגיטין נ"ד ב' אבל היכא דאיירי גבי סתם עד אחד שאומר לא נטמאו טהרותיך נמי לא שייך בידו וא"כ למה לא הקשו התוס' נמי מא"ל עד אחד נטמאו טהרותיך.

באו"ד. ומיהו מרבא קשה כו'. ואפשר דמכח הקושיא הזאת אומר ר"ת בגיטין נ"ד ב' דרבא ס"ל דנאמן אע"פ שאין בידו השתא כיון שהיה בידו תחילה.

באו"ד. כתבו התוס' הלכה כרבא לגבי אביי וכו' ג' דינים:

א. בידו, נאמן, ואפילו כשהלה אינו שותק.

ב. אין בידו לעולם, אי שתיק, העד נאמן. ואי לא שתיק, העד לא נאמן. ואי זה בה"ג דיש לו נאמנות כבי תרי מהימן אע"פ דהלה לא שתיק.

ועוד אי זה בה"ג דיוכל להתברר מהימן אע"פ דהלה לא שתיק.

ג. אין בידו השתא אבל היה בידו בעבר לרבא - כשאשכחיה פעם ראשונה וא"ל נטמאו כו', העד נאמן, ואפילו כשהלה אינו שותק, ולאביי - אי שתיק, העד נאמן. ואי לא שתיק, העד לא נאמן. והלכתה כרבא.

סוגית שליש - ח"א

סנהדרין ל"א א'.

ההיא איתתא כו'. פירוש דמלוה טעין לא פרעת ולוה טעין פרעתי, ואיתתא דהיינו השליש טעין כהלוה דפרוע.

דנפק שטרא מתותי ידה. פירש"י וז"ל שהאמינוה הלוה והמלוה לשומרו עכ"ל ויש להבין דכיון דשטר נמצא אצל מלוה יכול לעשות בו מה שירצה ואם רוצה ליתן לשליש למה צריך ליתן רק בהסכמת הלוה ואדרבא מאי איכפת ליה ללוה וי"ל דהלוה **תושש** שגם מלוה וגם שלישי יבואו לגבות וע"כ צריך הסכמתו דהלוה ועוד י"ל דהא פירש"י להלן ע"ב דמגלן דשליש הוי שלישי **הואיל** ושניהם מודים בזה יעו"ש, ולפי"ז א"ש דבלא הלוה מצי טעין הלוה מנין דהוי שלישי וע"כ צריך להסכמת הלוה.

אותיות נקנות במסירה. פירש"י וז"ל המוכר שט"ח קנה החוב במסירת אותיות כו' וה"נ קנאתו והוי כדידה ונאמנת לומר פרוע עכ"ל וקשה דהתם זה קנין ממש והכא הרי היא שלישי, ואי קנאתו ממש אינה שלישי, וכן מה למלוה הכא, ויותר מזה דהא פירש"י דהם האמינוה לשומרו וא"כ ודאי דס"ל לרש"י דהיא שלישי.

כיון דאיתחזק בבי דינא איבעיא קלתיה ל"א. פירש"י דכתוב בשטר שהשטר מקויים והתוס' פירשו דאיתחזק בבי דינא שראוהו בידה, ולרש"י על כן לא תשרוף השטר דאין טעם לשרוף דהרי יש בשטר עצמו הנפק וקשה דודאי תשרוף דגם **אחרי** שיש הנפק אכתי לא ידוע אם זה פרוע אם לאו, ולתוס' על כן בין אם תשרוף ובין אם לא תשרוף אמרי' לה דהוי מיגו למפרע ומיגו למפרע ל"א, ולכאורה אין הבי"ד צריך לומר לה שראו השטר אצלה, כן ביאור דברי התוס' בתוס' הרא"ש, **ובחי'** הר"ן כתב שמסרה השטר לבי"ד, וקשה דאיך שלישי יכול לתת שטר שאינו שלו רק נמצא אצלו בתורת שליחות בי"ד ועוד דאיך הבי"ד מקבלים ממנו השטר, ושמא לכן פירשו התוס' דא"כ הוי מיגו למפרע ומיגו למפרע ל"א.

תוד"ה אין. כ' התוס' וז"ל, אין עליו עדים ויוצא השטר והסמפונות מתחת ידי שלישי כשר משמע ליה אפילו איתחזק דומיא דיוצא אחר חיתום שטרות א"נ יש לפרש לאו דאין עליו עדים כלל אלא יש עליו עדים ולא ידעי אי פרוע אי לא פרוע ויוצא הסמפונות תחת ידי שלישי עכ"ל. הנה יש לבאר כוונת פי' קמא דתוס', דשליש בא לפנינו עם שטר ועם שובר ואיכא ב' ריעותא א' שאין עדים חותמים על **השובר** ב' דאיתחזק בבי דינא שראו השובר והשטר אצל השליש עוד קודם בואו לבי"ד וקתני דשליש נאמן אע"פ דלית ליה מיגו דאי בעי קלתיה וא"כ קשה למה ר"נ לא הימנה לה היא איתתא מפני דאיתחזק.

ואי תיקשי דהיכי נאמן הא לית ליה מיגו איכא למימר דמהימן מדין הימניה כדאמרי' בב"מ כ"א א', ולפי"ז מה"ט צריך להביא השטר דאל"כ מנין דהוי שלישי, ואי תיקשי דהא ידעינן שהוא שלישי מהא דאיתחזק דינא שראו אצלו השובר והשטר עוד קודם בואו לבי"ד איכא למימר דנהי נמי דידעינן שהם אצלו מ"מ עד השתא לא ידעו שזה בתורת שלישות. ואח"כ מצאתי שקדמני הש"ך ח"מ סי' נ"ו ס"ק א' יעו"ש.

ובמהרש"א כתב לבאר למה הוצרכו התוס' לומר דבברייתא דשליש איירי דהשליש בא גם עם שטר, וביאר הכי, דקשיא לרבא דהא בברייתא קתני דאע"פ דאיתחזק מ"מ איכא מיגו וקשה לר"נ דאמר דהיכא דאיתחזק ל"א מיגו, והיכא חזינן בברי"י דאע"פ דאיתחזק איכא מיגו, ע"ז כתבו התוס' דאיירי דשליש בא עם שטר והשתא אית ליה מיגו, פרוע מיגו דאי בעי קלתיה לשטר.

ולא למדו התוס' כפירוש רש"י דקושית הגמ' דהא בברייתא מבו' דשליש נאמן אע"פ דאיתחזק וליכא מיגו, כיון דלפי"ז נמצא רבא סותר עצמו שהרי רבא ס"ל דשליש נאמן רק ע"י מיגו וכדאמרי' א"ל רבא לר"נ והא אי בעיא קלתיה אלמא דרבא גופיה ס"ל דשליש נאמן רק ע"י מיגו וא"כ היכי מקשה ברייתא לר"נ דהא בברייתא מבו' דשליש נאמן אע"פ דאיתחזק וליכא מיגו, דזה קשה נמי לרבא למה שלישי נאמן רק במיגו הא בברייתא מבו' דנאמן אע"פ דליכא מיגו. ולכן פירשו התוס' דכל נאמנות השליש דקתני בברייתא היינו ע"י מיגו, עכ"ד מהרש"א. ובש"ך ח"מ סי' נ"ו סק"א האריך בדעת מהרש"א.

ביאור דברי הש"ך ח"מ סי' נ"ו ס"ק א'

במהרש"א כתב דלפי התוס' קושית רבא לר"נ דבבביתא קתני דאע"פ שאיתחזק מ"מ איכא מיגו, ואיך יש מיגו ע"י שהיה יכול לשרוף השטר, וא"כ איך ס"ל ר"נ דהיכא דאיתחזק ל"א מיגו. וכתב הש"ך דלפי"ז צריך לומר דאירי שאיתחזק בבי דינא השתא כלו' שהוציא' השטר ומיד אמרי' פרוע, ולא שאיתחזק בבי"ד קודם בואו לבי"ד, דאת"ל שאיתחזק בבי"ד שראו אצלו עוד קודם בואו לבי"ד אין זה מיגו לשליש דאי בעי קלתיה שהרי בבי"ד כבר ראו אצלו השטר. (וקשה שהרי גם לא לפי ביאור המהרש"א בדעת תוס' צ"ל שאיתחזק בבי דינא היינו השתא ולא קודם בואו לבי"ד, כיון דבלא ביאור המהרש"א קושית הגמ' הכי, דבבביתא קתני דשליש נאמן אפילו בלא מיגו דהרי איתחזק וא"כ איך אמר ר"נ דלא נאמן בלא מיגו מפני שאיתחזק, ולכאורה לפי"ז נמי צ"ל שאיתחזק בבי"ד היינו השתא ולא קודם בואו לבי"ד, דאם הפירוש שבי"ד ראו אצלו השטר קודם בואו לבי"ד מצי טעין השליש דכשבי"ד ראו היה זה קודם הפרעון וכבר פרע הלוח ושרפתי, ואלא על כרחך צ"ל דגם בלא ביאור המהרש"א בד' התוס' צ"ל דאירי שאיתחזק השתא ולא קודם בואו לבי"ד, והעירוני לתרץ דאירי שתוך כדי המו"מ בבי"ד נודע לבי"ד שיש אצלו שטר לפני שטען מיגו דאי בעי קלתיה וא"כ שוב לא מצי טעין שכבר פרע הלוח ושרפתי). ומאחר דלפי המהרש"א בד' התוס' נאמר דאיתחזק בבי"ד היינו השתא ולא קודם בואו לבי"ד קשה, א) דא"כ איך יתכן שר"נ ס"ל בהאי גוונא שאיתחזק בבי"ד השתא דל"א מיגו דאי בעי קלתיה, דפשיטא דבה"ג אמרי' מיגו וכדאיתא בבביתא, וע"כ פשיטא דר"נ לא ס"ל הכי. ב) דהנה התוס' והרא"ש בכתובות י"ט א' והתוס' שם פ"ה א' והתוס' בפרק חזקת הבתים ל' א' (והתוס' גיטין ס"ד א') הביאו ראיה מסוף פרק זה בורר (דהיינו מסוגיא דידן) דהיכא דאיתחזק בבי"ד ל"א מיגו, ואם כמו שביאר המהרש"א את דעת התוס' דלר"נ ל"א מיגו היכא דאיתחזק וקשה עילוייה מבריי' דאמרינן מיגו, מאי ראיה דהראשונים הרי לרבא דפליג לר"נ אמרי' ודאי מיגו אפילו היכא דאיתחזק כמו שהקשה רבא לר"נ מהבריי' (ומסתמא אין שייך לומר דהראשונים ס"ל כר"נ כיון שבפשוטות הברייא לא כר"נ, ואם נאמר דרבא מקשה גם עליו מהבריי' כמש"כ ד"ה תוד"ה נחא). ג) קשה, דאם כמהרש"א דאיתחזק בבי"ד היינו השתא ולא קודם בואו לבי"ד מאי ראית הראשונים דהיכא דאיתחזק בבי"ד ל"א מיגו הא אית ליה מיגו שאם היה רוצה לא היה מראה השטר לבי"ד, אלא ע"כ ס"ל לראשונים דאיתחזק היינו קודם בואו לבי"ד ודלא כמהרש"א, לכן הביאו ראיה שפיר ראיה מסוגיא דידן דהיכא דאיתחזק ל"א מיגו. ד) דהנה כתבו התוס' וז"ל א"נ יש לפרש לאו דאין עליו עדים כלל אלא יש עליו עדים ולא ידעי אי פריע אי לא פריע ויוצא הסמפונות מתחת ידי שליש עכ"ל וכתב מהרש"א וז"ל וכתבו עוד א"נ יש לפרש אלא יש עליו עדים ולא ידעי אי פריעה כו' דאית ליה מיגו דאי בעי הוה יהיב ליה כבר השובר ליד הלוח עכ"ל, וקשה דלפי"ז נמצא דקושית רבא לר"נ הכי, דהא בבביתא קתני דשליש נאמן במיגו דאי בעי הוה יהיב ליה ללוח אע"פ שאיתחזק בבי"ד שראו אצל השליש את השובר, וזו כוונת התוס', והיאך אפשר לפרש הכי דברי התוס' דלפי"ז הו"ל לתוס' לכתוב בהדיא, משמע ליה אפילו איתחזק, וכמו שכתבו התוס' בפ"י קמא. (וקשה עוד, דאי כמהרש"א נמצא דה"ז מיגו למפרע, כיון דאיתחזק מקודם בוא השליש לבי"ד שהשובר אצל השליש וא"כ איך אית ליה מיגו שהיה נותן ללוח שהרי זה מיגו למפרע, ואלא מאי איכא למימר דמוכח מזה שהתוס' ס"ל דשליש נאמן כיון דהימניה ולא מצד מיגו ודלא כמהרש"א וצ"ע). ה) דאי כמהרש"א דאיתחזק בבי"ד היינו השתא שהוציאה השטר ומיד אמרה פרוע הוא קשה מאי מקשה ליה רבא לר"נ מברייא דסמפון דהשליש נאמן, דבשלמא גבי ההיא איתתא אתי שפיר הא דלא הימנה ר"נ דאמרי' לה מפני מה הוצרכת להוציא השטר ולומר פרוע דהיה לך לטעון דאית לי שטר ופרוע הוא ונאמנת משום דאין למלוה שטר, אבל גבי שובר לא שייך לטעון דמפני מה השליש הוציא השטר שהיה לו לומר אית לי שובר משום דלמלוה איכא שטר ותו לא נאמן השליש לומר דהוא שלישי ולכן צריך מיד להוציא השובר בכדי להאמינו שהוא שלישי, ואח"כ דטעין דהלוח פרע נאמן, ומוכח דאיתחזק בבי"ד היינו קודם בוא השליש לבי"ד דאית ליה שובר (בלבד ללא שטר לפי בתרא דהתוס') וממילא קשה למהרש"א. כך ביאר בנתה"מ ס"ק א' קושית הש"ך.

ומכת' ה' קושיות אלו כתב הש"ך דכוונת התוס' הכי, דשליש בא בפנינו עם שטר ועם שובר ואיכא ב' ריעותא א' דאין עדים חתומין על השובר ב' דאיתחזק בבי"ד שראו אצל השליש

השובר והשטר עוד קודם בואו לבי"ד וקתני דאפי' שאיתחזק שלישי נאמן וא"כ קשה למה לא הימנה להחיא איתתא מטעם דאיתחזק, והא דצריך לשטר דאל"כ מגין דהוי שלישי. והש"ך שם בהמשך דבריו מבאר לשיטתו פירוש בתרא דהתוס', ולבסוף מסיק דיתכן שזו כוונת מהרש"א דהיינו כפירושו יעו"ש.

סוגית שלישי - ח"ב

גיטין ס"ג ב'.

מתני'. האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה ב' כתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרע כו'. וכתב רש"י וז"ל האשה שאמרה התקבל לי גיטי והוא חזר ואמר קבלתי עכ"ל, ורש"י פירש כן בדווקא דאל"כ מאי מקשי' בגמ' ואמאי ליהמניה שלישי, דשלישי מאן דכר שמיה שהרי אינו נמצא כאן שהוא עושה שליחותו ותו לא, וע"כ דחזר ואמר קבלתי, ושמא יש לדחות דהכי אקשי' בגמ' דניזיל לחפש אחר השלישי, ואינו כיון דפירש"י שהוא חזר ולא שנחפש אחריו.

וקשה מ"ט צריך לעדים שקיבל וקרע הא מאחר ואיכא עדים שבפנינו אמרה ע"כ דהימניה האשה בו (דבלא העדים נמי הימניה דדלמא אזלי למדינת הים כמש"כ תוס' ד"ה שלישי להלן ס"ד א') וכיון דהימניה ודאי דהימניה נמי לומר קבלתי. (ואין זו קושית הגמ' להלן ס"ד א' ואמאי ליהמניה לשלישי דהתם קשיא מצד זה שהגט בידו בפנינו כמו שפירש"י ד"ה תינח אמרה, ואנן אקשי' דאפילו אין הגט בידו בפנינו, מצד דהימניה).

ועוד קשה מ"ט בעינן ב' עדים שבפנינו אמרה הא כיון שחזר ואמר קבלתי והאשה אינה מערערת על דבריו למה צריך לעדים שבפנינו אמרה, וכ"ת דבלא העדים לא מאמינה בשלישי ולכך צריך העדים, זה אינו וכמו שכ' התוס' ד"ה שלישי להלן ס"ד א' דעל כרחק הימניה גם בלא עדים משום דאיכא לה למיחש שמא באותו הזמן שהצטרך לעדים הם לא יהיו בפנינו כגון דאזלי למדינת הים, והשתא בשלמא לתוס' (ד"ה ושלישי) ניחא הא דצריך לעדים דאל"כ מגין דהוי שליח קבלה, אבל לרש"י דפליג וס"ל דלא איירי [הכא] עם עדים קשה. מיהו הרשב"א דס"ל בד' רש"י דאיכא עדים שבפנינו אמרה ניחא, אמנם הרשב"א גופיה קשה מרש"י ד"ה ואמאי יעו"ש והבן.

תוד"ה אפילו כו'. כתבו התוס' לתרץ דכת אחת דומה לשקר דהיכי איתרמי שהיו גם בשעת אמירה וגם בשעת קבלה וזהו קמ"ל דמתני' דאפי"ה דהיינו אפי' הן הראשונים והן האחרונים מהני.

גיטין ס"ד א'.

מי נאמן. ונפק"מ אם מגורשת. ועוד נפק"מ אם יכולה לינשא לאחר ג' חודשים אם לאו, ולמ"ד שלישי נאמן צ"ל שמנין החדשים מתחיל מיד בשעת הקבלה, ואין שייך לדון הכא אם מגורשת בשעת כתיבה או נתינה כדלעיל י"ח א', דלפי טענת השלישי ע"כ דהיה באותו היום דלא משמע בגמ' שבתוך טענת השלישי הרי הוא טוען ג"כ דלא הוי באותו היום.

רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין כו'. קשה דהא פירש"י דהאשה שלחה אותו לקבלה וא"כ מה"ט לא נתן לה הבעל ואע"פ שהן באותו העיר ותי' הרשב"א דמ"מ כיון שהם באותו העיר לא נותן לשליח קבלה.

דאם איתא דלגירושין כו'. משמע דאם לא היו באותו העיר מודה ר"ה לר"ח דשלישי נאמן.

שאני ממון דאיתיהיב למחילה. פירש"י דמלוה טעין הכי, דהנני מאמין לשלישי שיפרע לי את החוב מהלוה אפילו אם השלישי יטען פרעתי ובאמת ה"ז שקר, וזה מש"כ רש"י שאם מחול מחול דהיינו כמו שמלוה מוחל ללוה ה"ז מחול ה"נ מאמין לשלישי אפילו אם באמת כספו לא יוחזר לו, אבל במילתא דאיסורא לא שייך למימר הכי דהיינו שבעל יאמר לשלישי הנני נותן לך

הגט לשם גירושין אפילו אם באמת לא תגרש כיון דא"כ אינה מגורשת, וכ"ז לרב הונא, אבל לרב חסדא פירשו התוס' דס"ל דה"ק ליה בעל לשליש שאם תגרש הריני נותן לך לשם גירושין ואם לא תגרש ה"ז נתון לך לשם פיקדון וא"כ שייך מחילה במילתא דאיסורא, וכ"ז לדעת התוס', אבל לדעת רש"י ר"ח נמי לא ס"ל דשייך מחילה במילתא דאיסורא ולכן פירש"י דלר"ח שליש נאמן במילתא דאיסורא במיגו.

מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה כו'. והשתא בזה מתרץ רב חסדא עצמו ממתני', דהא דשליש לא נאמן היינו משום שהגט קרוע אבל אם הגט אינו קרוע שליש נאמן, וקשה דלפי"ז היאך ר"ה אומר בעל נאמן הא ממתני' מבו' דכשהגט שלם שליש נאמן.

תינח אמרה כו' קרע למה לי. ולפירוש רש"י ה"פ, תינח שצריך לעדים שבפנינו אמרה דאל"ה דאיכא עדים מנין דהוי שליח, וכ"ת דידעין מהא דאית ליה גט בידו, הא קרוע הוא וא"כ אין הימניה כלל, ופריך קרע למה לי מ"ט צריך ליקרוע דלא ליקרע ולא ליצריך עדים שבפנינו אמרה.

בשעת הגזירה שנו. ולהכי מיבעיא לקרוע הגט, ומבואר דשלא בשעת הגזירה אי"צ לקרוע הגט, ולפי"ז נמצא דס"ל לרש"י (ד"ה מי קא נפיק) דלר"ח שליש נאמן גבי גט במיגו דאי בעי הוה נותן לאשה.

דאי אמרה איהי לדידי אמר לי שליש דלגירושין יהביה ניהליה מהימנא. ואיכא לאקשוויי היכי מהימנא הא איכא למימר דאמרה כן משום דהיכא דאיכא מסייע לה מעיזה ומעיזה וכדאמרי' להלן ס"ד ב', ודוחק לומר דהתם איכא ב' אנשים שמסייעים לה דהיינו בעל ושליש אבל הכא רק אחד מסייע לה דהיינו השליש וי"ל דפריך שפיר מיניה דמעיקרא היתכן דמהימנא דמי איכא מידי דשליש גופיה לא מהימן כו'.

אלא אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מיהמנא מיגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהלה בעל. לכאורה היכי מהימנא הא איכא ריעותא דמפני מה לא נתן הגט לאשה עצמה ולמה הוצרך ליתן הגט לשליש וע"כ דבעל טעין דברי אמת דלפקדון נתתיו וא"כ היכי אשה מהימנא, ועל כן הוצרכה האשה למיגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהליה בעל.

רש"י ד"ה בעל אומר לפקדון. כ' רש"י וז"ל גט שנתון ביד שליח בעל אומר לפקדון נתתיו בידך ושליש אומר לגירושין נתת לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר עכ"ל, והר"ן (כ"ט ב' בדפי הרי"ף) הביא שהקשו לרש"י, דלרש"י שליש טעין הייתי שליח לקבלה, והיכי מצי טעין הכי דהוי שליח לקבלה, דשליש טוען דאפילו לדברך הבעל שלפקדון נתת לי ע"כ שהאמנת בי אפילו שאטען לך שזה היה לשם גירושין והיינו בין להולכה ובין לקבלה, וא"כ השתא אני טוען דבאמת שליח לקבלה הייתי.

וקשה דנהי נמי דאית ליה לשליש ראייה דהוה שליח לקבלה מ"מ אפילו שבעל יאמין לו דהוה שליח לקבלה אכתי מנין שהאשה עשתה אותו שליח לקבלה, שהרי בלא זה, לא יועילו לבעל מה שאמר לקבל שלחתיך.

וכתב הר"ן דמכח זאת הקושיא פליגי על רש"י וס"ל דאיכא הכא עדים שבפנינו אמרה ומזה ידעי' דהוה שליח לקבלה.

והקשה הר"ן דאכתי מנין שהבעל עצמו נתן הגט לשליש לשם קבלה ויעו"ש מה שתי' הר"ן ב' תי' לתוס' ותי' לרש"י.

ואין ליישב קושית הר"ן, דהכי כוונת אותם דפליגי על רש"י (דהיינו התוס'), דהשתא בשעת מו"מ בין בעל לבין השליש איכא עדים שאומרים דבשעת מעשה באנו עם השליש ואמרנו בפניך דבפנינו אמרה דליהוי שליח לקבלה וראינוך נותן לו ליד השליש לשם קבלה (וכמו שכתבו התוס' ד"ה אפילו דקמ"ל דמתני' שאפילו היו אותם העדים גם דאמירה וגם דקבלה מהני ולא נראה כשקר יעו"ש), והטעם דאין ליישב הכי, דא"כ היכי ר"ה אמר בעל נאמן הא כיון דאיכא

עדים השתא לפני הבעל שמעידים בפנינו אמרה ובפנינו קבל ודאי דשליש נאמן לומר דלגירושין הוי ומה הנדון כלל, וא"כ הדרא קושית הר"ן לדוכתא לפי התוס'. מיהו לכאור' מעיקרא אין מוכן קושית הר"ן, דמהא דאיכא עדים שבפנינו אמרה ידעי' דהוי שליח לקבלה, והא דאקשי' ואכתי מנלן דבעל נתן לשם קבלה י"ל כמו שפירש"י דשליש מצי טעין דאפילו לדבריו הבעל שנתן לשם פקדון ע"כ דהאמנת בי שאפילו אטען דלגירושין הוה והיינו בין להולכה ובין לקבלה, והשתא אני טוען שבאמת נתתה לי לשם קבלה, וצ"ע. ובחידושי הרשב"א נמי הקשה לרש"י הא דהביא הר"ן שהקשו לרש"י ותירץ דרש"י נמי איירי הכא בדאיכא עדים יעו"ש וקשה דהא אקשינן להלן בגמ' ואמאי ליהמניה לשליש ופירש"י מ"ט צריך לעדים שבפנינו אמרה כו', ואי כהרשב"א מאי קשיא דודאי צריך לעדים שבפנינו אמרה דאל"ה קשה מנין דהוי שליח, וצ"ע.

תוד"ה בעל אומר לפקדון כו' משום דלא שייך האי טעמא דאמר דאם איתא דלגירושין כו' עכ"ל. פירוש לדבריהם, כיון דגם בעל וגם שליח מודו דלגירושין הוה אלא דנחלקו אם להולכה אם לקבלה הוה לכן כו"ע מודו דשליח נאמן דהיינו אפילו ר"ה דלא שייך הכא טעמא דאם איתא דלגירושין כו'. מיהו לפי"ז קשה למה לא אמר רבה להלן בגמ' ומודה רב הונא כשבעל אומר להולכה ושליח אומר לקבלה וי"ל דרבה קמ"ל רבותא מיניה, דזה פשיטא דר"ה מודה.

תוד"ה בעל נאמן כו' משמע דלר"ה ניחא היינו משום דלידיה איכא לאוקמא בשלשתן בעיר עכ"ל. דהיינו דבמתני' איירי שבעל ואשה ושליש בעיר אחת, ובה"ג ס"ל לר"ה דבעל נאמן, ולכאורה מפני מה הוצרכו התוס' למימר הכי דלמה לא שייך לומר דלר"ה ניחא משום דאיכא ראייה לר"ה ממתני' וע"ז כתבו התוס' דאין זה פשיטא דאיכא ראייה לר"ה ממתני' דדלמא איירי בשאין שלשתן בעיר אחת וע"כ צריך לאוקמי בשלשתן בעיר, מיהו קצת דוחק איכא דבשביל ראייה למה נעמיד אוקימתא, ודוחק זה אינו, דאי נימא דמתני' איירי בשאין שלשתן בעיר אחת הא מודה ר"ה לר"ח דשליש נאמן וא"כ יהי' קשה נמי לר"ה ממתני' דליהמניה לשליש.

רהיטת הגמ' לרש"י

תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה ב' כיתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרע ואמאי ליהמניה לשליש כו'. וה"פ, ואמאי צריך לעדים שבפנינו אמרה ולעדים שבפנינו קבל וקרע דליהמניה לשליש שהאשה עשתה אותו לשליש שקבל הגט וקרע, ואין לומר דמה"ט צריך לעדים שבפנינו אמרה דאל"כ מנין דהוי שליח כיון דידעינן שהוא שליח מהא דבעל הימניה (ובר"נ פי' כוונת רש"י דאית ליה לשליש מיגו דהוה נותן לאשה קודם שטען בעל לפקדון ולהכי בעל הימניה) ומזה דלא אמרי' הכי א"כ קושיא לרב חסדא דס"ל שליח נאמן וראיה לר"ח דס"ל דבעל נאמן.

ומשני מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה. דכיון דהגט נמצא השתא בידו קרוע א"כ מנין דהוי שליח, דבשלמא אם היה בא עם גט שלם היה נאמן דשליש הוא במיגו שהיה נותן לאשה, אבל השתא שבא עם גט קרוע מנין דשליש הוי ולהכי צריך לעדים שבפנינו אמרה.

ואמרי' עלה, דתינח אמרה, דמה"ט צריך לעדים שבפנינו אמרה דאל"כ מנין דהוי שליח. ואכתי קשה, עדים שקבל למה לי, הא מאחר וידעינן דהוא שליח שהרי יש עדים שבפנינו אמרה למה צריך לעדים שהגט נמצא הא הגט נמצא בפנינו בידו, ואע"פ שהוא קרוע מ"מ אין זה מגרע את הגט דהא ידעי' דהוי שליח.

ומשני אמר רבא הא מני ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי כו'.

רהיטת הגמ' לתוס'

ואמאי ליהמניה לשליש. פי' למה צריך לעדים שקבל דליהמניה לשליש דקבל הגט מהבעל, ולא קשה למה צריך לעדים שבפנינו אמרה דאל"ה מנין דשליח הוי.

ומשני מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה. דכיון דבא עם גט קרוע איכא למיחש דלמא מצא גט זה קרוע באשפה ולכן צריך לעדים שראו מקבל מיד הבעל דאז ודאי הגט שלם ושוב ליכא למיחש דלמא מצא גט זה קרוע באשפה.

ואמר'י עלה, דתינח אמרה דלא הוה קשה מעולם, שאותם ודאי צריך דללא הם מנין דהוי שלישי. ואכתי קשה, עדים שקבל למה לי, דמפני מה צריך לעדים דשעת מסירה דהא בלא זה נמי סגי בעדים שראו אצלו את הגט שלם.

ומשני הא מני ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי, ולכן צריך לעדים דשעת מסירה, ואיירי דאין עדים חתומין על השטר דאם יש עדים חתומין על השטר אי"צ לעדים של שעת מסירה רק לעדים שראוהו בידו שלם.

סוגית עדי חתימה ועדי מסירה - ח"א

גיטין כ"ב ב'.

ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא. פירש"י לאלתר היינו באותו יום של מסירת הגט, וכ"כ בחי' הרשב"א בהדיא, ולפי"ז הא דאמר ר"י אפילו מכאן ועד עשרה ימים בפשטות הכונה דדוקא עד עשרה ימים ולא יותר, כיון דלא מסתבר דר"י פליג כ"כ על ר"א וס"ל דלא רק לאלתר כשר אלא לעולם כשר, וברשב"א אחד מן הפירושים פירש הכי דעשרה ימים היינו בדוקא עשרה ימים ולא לעולם, והתוס' ודאי ס"ל דעשרה ימים היינו לעולם וכמו שנוכיח לקמן ד"ה תוד"ה אבל.

והנה הרש"ש כתב (י"ח א') דלאלתר דר"א היינו עשרה ימים וק"ק דנמצא פליג לרש"י והרשב"א ומ"מ אפשר דהרש"ש ס"ל בהתוס' דעשרה ימים דר"י היינו לעולם וא"כ שייך שפיר דר"א דס"ל דדוקא עד עשרה ימים כשר ולעולם אין כשר ור"י פליג וס"ל דלעולם כשר אפילו לאלתר דהיינו העשרה ימים.

ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. פירוש, דדוקא גיטין מכשיר ר"א בתוך העשרה ימים (והיינו לפי התוס') והרש"ש דלעיל אבל לרש"י ולרשב"א מכשיר ר"א דוקא באותו יום של מסירת הגט וכפי שכבר נתבאר) כיון שבתוך י' ימים עדיין זוכרים אבל שאר שטרות שזה צריך לעמוד ימים רבים אין עדי מסירה זוכרים ולהכי לא הכשיר ר"א נייר מחוק ודפתרא.

ויש לדון (לתוס' ולרש"ש) אם ר"א מכשיר שאר שטרות תוך י' ימים כיון שהרי תוך י' ימים עדים עדיין זוכרים וכמו גיטין אם לאו, ויתכן לומר דכיון דאחר י' ימים לא יזכרו לכן תוך י' ימים ג"כ לא מכשיר ר"א, ודוקא בשטרות שהם עומדים ימים רבים איכא למיחש שיבואו להכשיר לאחר י' ימים כמו בתוך י' ימים אבל בגט לא חיישינן להכי כיון שאפשר לקרוע הגט מיד אחר הגירושין.

התם עצה טובה קמ"ל. פירוש, ואין למידין משם להכא, דשאר שטרות עומדים ימים רבים ולכן מכשיר ר"א אפילו בשטרות ניר המחוק ודפתרא. ומה שכתבנו לעיל (ד"ה ואמר [בתרא]) דיש לדון אי בתוך י' ימים מכשיר ר"א, אין מקום לדון הכא, דהכא אפילו לאחר י' ימים מכשיר ר"א בדעת ר"י, וכ"ז לתוס' ולרש"ש דעד י' ימים דר"י היינו לעולם. וביאור הענין דהוה התם גבי העצה טובה יעויין ב"ב כ"ט א'.

רש"י ד"ה ר' אלעזר היא. פירש"י דלר"א דס"ל עדי מסירה כרתי אפשר להביא בפנינו עדי המסירה ואתי שפיר אפילו דאיירי בדבר שיכול להזדייף, אבל ר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי לא כשר כיון דאיירי בדבר שיכול להזדייף ושמא זייפוהו ואין ניכר, ומקשים העולם דכמו דלר"א מהני שיביאו עדי מסירה ה"נ לר"מ שיביאו עדי חתימה בפנינו ויהיה כשר אפילו לר"א, והיה מקום לתרץ דלא מהני מה שיביאו את העדי חתימה בפנינו כיון דאכתי בעינן מוכח מתוכו, והיינו לפי רש"י, ומש"כ רש"י, בזה"ל דמאן דסמיך אעדי חתימה אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה לפנינו עדים החתומים בו' כו' עכ"ל לאו דוקא הוא.

ולפ"ז נמי לא יקשה הא דהקשו התוס' (ד"ה מאן חכמים, לעיל ע"א) דלרש"י משמע דאם יבואו עדי חתימה בפנינו כשר וקשה דאכתי בעינן מוכח מתוכו, ומיהו לדברינו א"ש דלרש"י נמי בעינן מוכח מתוכו, וסייעתא לדברינו דחזינן דלא מהני שיביאו עדי חתימה בפנינו דאת"ל דמהני א"כ וחכמים מכשירים דקתני במתני' מ"ט אמרי' בגמ' דהיינו ר"א דהרי ה"ז נמי לר"מ. אמנם אין בידנו כח לפלוג על התוס', ואדרבה מהא דהקשו התוס' לרש"י איך מהני שיבואו בפנינו עדי החתימה הא בעינן מוכח מתוכו ע"כ ודאי לא כמו שכתבנו אלא עדי חתימה שיבואו בפנינו לרש"י באמת כשר, ולשונו של רש"י בדוקא הוא.

רש"י ד"ה אבל בשטרות. כתב רש"י וז"ל דקיימי לגוביינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכין אעדי חתימה והוא מזייף כתב העלין וחותם העדים עומד במקומו עכ"ל, כלומד דגם בשאר שטרות איכא עדי מסירה ועוד דצריכי למיקרייה. והא דבשאר שטרות צריכי למיקרייה הכי אמרי' לעיל י"ט ב' אמר ר"ש בן גמליאל בד"א בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות כו', ורשב"ג איירי גבי עדי חתימה ולא אעדי מסירה, ושמא אין חילוק בין עדי חתימה לעדי מסירה דלעולם צריכי למיקרייה, ואף דהתם בגמ' אמרי' הני בי תרי דיהיב גיטא קמיהו צריכי למיקרייה ופירש"י הני בי תרי עדי מסירה, דגבי גט רק עדי מסירה צריכי למיקרייה אבל עדי חתימה לא צריכי למיקרייה וא"כ היכי אמרי' בסוגיין דעדי מסירה צריכי למיקרייה, וצ"ל דאה"נ דבגט רק עדי מסירה צריכי למיקרייה אבל בשאר שטרות באמת אין חילוק ולעולם צריכי למיקרייה (וצ"ב התם מ"ט פירש"י עדי מסירה).

(וקשה דכיון דבשאר שטרות איכא עדים החתומים על השטר מ"ט צריך לעדי מסירה וי"ל דגמ' הכא כשמואל דלקמן פ"ו ב' דס"ל דר"א מצריך לעדי מסירה אפילו בשאר שטרות, והיינו דזה עיקר השטר דאל"כ אי"צ לעידי מסירה, ועוד י"ל דהכא אפי' כתב התם דס"ל דר"א מצריך לעידי מסירה דוקא בגיטין ולא בשאר שטרות, והכא בדבר שיכול להזדייף שאני ולהכי בעינן עדי מסירה. זה אינו דאי' פ"ו ב' בהדיא דר"א ס"ל בשאר שטרות נמי).

ולפי תירוץ בתרא יש לפרש הא דשמעתי מקשים דאי כרש"י דחכמים היינו ר"א דאמר עדי מסירה כרתי וריב"ב היינו ר"מ דאמר עדי חתימה כרתי הא כבר תנן פלוגתא ר"א ור"מ לקמן פ"ו א', והיה מקום ליישב דמ"מ ר"ל דריב"ב נמי פליג אר"א, (ומיהו לפי תי' בתרא א"ש, דהכא קמ"ל דר"א ס"ל דעדי מסירה כרתי אפילו בשאר שטרות והיינו לפי רב וטעמא כיון דאיירי הכא בדבר שיכול להזדייף. זה אינו וכנ"ל).

גיטין כ"ב א'.

תוד"ה מאן חכמים ר' אלעזר. כתבו התוס' והר"ן (י"א א' בדפי הרי"ף) דהנה כתב רש"י (ד"ה ר"א היא) דלר"מ אע"פ דאיכא עדי חתימה מ"מ כיון דאיירי בדבר שיכול להזדייף ה"ז פסול, ודייקו התוס' והר"ן דמשמע דלרש"י אם יבואו עדי חתימה בפנינו ה"ז יהיה כשר, והקשו דהא לר"מ בעינן מוכח מתוכו, ולכן פירש הר"ן דמתני' כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא בעינן שיהא מוכח מתוכו ולא כר"מ כיון דלר"מ בעי' שיהא מוכח מתוכו.

והא דכתבו דמשמע דלרש"י אם יבואו עדי חתימה ה"ז כשר לכאן' קשה דנהי נמי דיבואו להעיד שזה חתימתם וחתמו על הכתוב השתא בשטר מ"מ מאן יימר דזוכרים מה שהיה כתוב בשטר בזמן שחתמו, ועל כרחק פשיטא דמה שכתבו דלרש"י אם יבואו עדי החתימה יהי' כשר הינו דוקא כל זמן שזוכרים, ומעידים שלא נשתנה השטר.

והיה מקום ליישב את רש"י, דבאמת ס"ל לרש"י כהתוס' דלר"מ בעינן נמי שיהא מוכח מתוכו, והא דמשמע מדברי רש"י דאפילו כשאין מוכח מתוכו כשר כשבאו עדי חתימה לפנינו, היינו לריב"ב דמתני'. ועי' לקמן פ"ו ב' דאמרי' כעין סברא זו גבי רב דס"ל כר"א בחדא ופליג עליה בחדא.

ולפ"ז הוה ניהא הא דשמעתי מקשים דאי כרש"י דחכמים היינו ר"א דאמר עדי מסירה כרתי וריב"ב היינו כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי הא כבר תנן פלוגתא ר"א ור"מ לקמן פ"ו א', והשתא אתי שפיר דמתני' דידן קמ"ל דאית מאן דס"ל כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולא ס"ל כר"מ דבעינן שיהא מוכח מתוכו.

מיהו יש לדחות, דא"כ הו"ל לרש"י ליכתוב בהדיא דכ"ז דוקא לריב"ב ולא לר"מ ומדלא הביא רש"י כלל את ריב"ב ש"מ דמה שכתב רש"י היינו כוליה לר"מ.

גיטין כ"ב ב'.

תוד"ה אבל בשטרות לא. כתבו התוס' וז"ל ופירושו דחוק דלמה יש לנו לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול להזדייף כו' עכ"ל, פירוש לדבריהם, דהא כיון דשכחו ידי מסירה מה שקרו לפניהם ה"ז כמאן דליתא עדי מסירה, ואלא מאי איכא למימר דאיכא עדי חתימה ולר"א מהני כדלקמן ל"ו א', מ"מ הכא אפי' לר"א לא מהני כיון דאיירי הכא בדבר שיכול להזדייף, וזהו מש"כ התוס' בדבר שיכול להזדייף דהרי בדבר שאין יכול להזדייף מהני לר"א עדי חתימה כגון דאזלי עדי מסירה למדה"י.

ואפילו את"ל דרש"י ס"ל בדבר שיכול להזדייף מהני עדי חתימה לר"א היכא דאזלי ע"מ למדה"י כו' מ"מ אכתי קשה דהא ביארנו לעיל (ד"ה רש"י בתרא) דהא דבשאר שטרות אמרינן הכא דמבעי עדי מסירה אין זה בכל השטרות אלא רק בשטרות הכתובים על דבר שיכול להזדייף ולהכי מבעיא לעדי מסירה, (אף דלקמן פ"ו א' תנן רבי אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, וכתבו התוס' בסוגיא דידן דהתם איירי בדבר שאין יכול להזדייף אלמא דבעינן עדי מסירה אפילו בדבר שאין יכול להזדייף ולא כדברינו דצריך לעדי מסירה כיון דאיירי בדבר שיכול להזדייף מ"מ איכא למימר דהתם ר"א לא מצריך בע"כ אלא דאם רוצים מהני נמי בעדי מסירה היכא דליכא עדי חתימה משא"כ בע"כ צריך לעדי מסירה כיון דאיירי בדבר שיכול להזדייף), והשתא כיון דלית לעדי מסירה א"כ אפילו עדי חתימה לא מהני כיון דהוי מאן דליתא לשטרא, אלא דלפי"ז יקשה מפני מה צריך לעדי חתימה ואיכא למימר דבעלי השטר נהי נמי דלא חששו לשטרא זייפא מ"מ איכא למיחש שמא עדי מסירה אזלי למדה"י ולהכי החתימו נמי עדי החתימה, וא"כ קשה לרש"י.

באו"ד. ופירושו דחוק כו'. ולפי"ז נמצא דכיון שלא נבוא לטעות לסמוך אעדי חתימה נמצינו דיש רק את אעדי מסירה, וא"כ נימא הכי, דאם עדי המסירה ישכחו יהיה הגט פסול, ואם לאו יהיה הגט כשר, והא דאמר ר"א דלא הכשיר ר"א בשאר שטרות היינו דוקא כששכחו העדי מסירה, כך נמצא דעת התוס' לקושי' לרש"י.

ולפי"ז קשה למה הוצרכו התוס' לפרש הגמ' דהא דבשאר שטרות לא הכשיר ר"א אפי' לאלתר ה"ז מטעם דאיכא גזה"כ דלמען יעמדו ימים רבים, דהו"ל לפרש הגמ' אבל בשאר שטרות לא היינו דוקא כשאין העדים זוכרים, ואין לומר דס"ל לתוס' דניחוש כשזוכרים אטו כשאין זוכרים כלו' לפסול הגט, כיון דפירוש בתרא דהתוס' דכשר לאלתר לר"א לפי ר' יוחנן, ואי גזרינן לפסול כשזוכרים אטו כשאין זוכרים היכי פירוש התוס' לר"א דשאר שטרות לאלתר כשר, והעירוני דל"ק כלל לתוס', דבאמת אין לומר דהא דאמר ר"א אבל בשטרות לא היינו דוקא כשאין העדי מסירה זוכרים אבל כשזוכרים הכשיר, משום דא"כ ליכא בין גיטין לשאר שטרות, וע"כ הוצרכו התוס' לפרש דר"א לא הכשיר שאר שטרות היינו משום הגזה"כ.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ונראה לר"י דטעמא משום דגזה"כ הוא דלא מכשירי בשטרות אפילו לאלתר דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ור"י אפילו בשטרות דאפילו עד י' ימים מדכר דכירי, והא דפריך והא כתיב למען יעמדו ימים רבים כו' עכ"ל, ונראה דכוונת התוס' לפרש פלוגתת ר"א ור"י הכי, דר"א ס"ל שהעדים זוכרים רק באותו היום של מסירת השטר אבל לאחמ"כ אינם זוכרים אפילו תוך י' ימים (וכדמשמע לישנא דגמ' דאמרו, לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן עד י' ימים לא כו'), וכיון שאינם זוכרים רק באותו היום לכן גם באותו היום לא הכשיר ר"א עדי מסירה בשאר שטרות, ור"י ס"ל שהעדים זוכרים אפי' בתוך הי' ימים אבל אחר י' ימים אינם זוכרים ולא גזרינן תוך י' ימים אטו אחר י' ימים לכן הכשיר ר"א אפי' מכאן ועד עשרה ימים, והכי משמע לשון התוס' מדכתבו דר"א לא הכשיר אפילו לאלתר, ולא לתר היינו באותו היום כדפירש"י והרשב"א, ומדכתבו דר"י הכשיר שטרות שאפילו תוך י' ימים זוכרים, ולכאורה היו צ"ל דר"י הכשיר שטרות שאפילו לעולם מדכר דכירי, וכיון דכתבו דר"י הכשיר שטרות שאפילו תוך י' ימים זוכרים מבואר דכ"ש באותו היום כשר אבל לאחר י' ימים לכו"ע פסול. ולפי"ז קושית הגמ' והא כתיב למען יעמדו ימים רבים ה"פ דאלמא שהשטר צריך להיות ראוי לעמוד ימים רבים והרי עדי מסירה אינם זוכרים יותר מי' ימים וא"כ היכי ר"י מכשיר תוך י' ימים?

ימים הא מבעי לעשות גזרה כשזוכרים אטו כשאין זוכרים לפסול ומשני התם עצה טובה טובה קמ"ל. ולפי' בתרא דהתוס' פלגתייהו דר"א ור"י לאלתר ולא בי' ימים.

מיהו יש לדחות דאין זה כוונת התוס', דלדברינו קשה מאי כתבו התוס' וז"ל והא דפריך והא כתיב למען יעמדו ימים רבים כו' עכ"ל דאדרבא לדברינו הכל אתי שפיר דהשתא אקשי' לר"א ולר"י דכיון דסבירא להו דאחר י' ימים אין העדים זוכרים נפסל נמי לאלתר משום הגזה"כ דבעינן למען יעמדו ימים רבים, ומאי והא דפריך, ועל כרחך דמה שכתבו התוס' שר"י הכשיר אפילו עד י' ימים ה"פ דכ"ש תוך י' ימים ואפילו לאחר י' ימים, ולא כמו שדייקנו בתחילה דהו"ל לתוס' למימר שר"י הכשיר אפילו לעולם.

ועוד יש לדחות, דלדברינו נמצא דקושית הגמ' בין לר"א ובין לר"י, אבל התוס' ס"ל דקושית הגמ' רק לר"י, דהקשו התוס' וז"ל ועוד אמאי פריך טפי אר"י והכתיב למען יעמדו ימים רבים לכו"ע הו"ל למפרך כו' עכ"ל וכ"ז לשיטת הי"מ אסל התוס' ס"ל דאין קושית הגמ' גם לר"א.

והנה נמצינו למידים דאין כוונת התוס' דלר"א ולר"י אחר עשרה ימים אין עדים זוכרים, מיהו הרשב"א (דלהלן) באחד מן הפירושים כן פירש דלר"א ולר"י אחר י' ימים אין עדים זוכרים.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ונראה לר"י דטעמא משום דגזה"כ הוא דלא מכשירי בשטרות אפילו לאלתר דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים כו' עכ"ל, יש לומר דלרש"י נמי לא הכשיר ר"א אפילו לאלתר, אלא דרש"י ותוס' פליגי בטעמים, דלתוס' לא הכשיר ר"א לאלתר כיון דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים והוא גזה"כ, וכיון דע"מ לא זוכרים ימים רבים או דמייתי לכן אפילו לאלתר לא הכשיר ר"א, ולרש"י לא הכשיר ר"א לאלתר כיון דחיישינן שיבואו להכשיר גם אחר י' ימים, והיינו ע"י ע"ח ולא ע"י ע"מ.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ועוד י"ל כו' ודוקא לאלתר מכשיר כו' והשתא פריך שפיר והא בעינן ראוי לעמוד ימים רבים ואפילו לאלתר אין להכשיר עכ"ל, יש לפרש כוונת התוס', דדוקא לאלתר מכשיר דאכתי העדים זוכרים ואקשי' דהא בעינן ראוי לעמוד ימים רבים וא"כ לא נכשיר אפילו לאלתר גזירה שמא נכשיר לאחר יום הלאלתר, ויותר נראה דכוונת התוס' כתי' קמא דאפילו לאלתר אין להכשיר משום גזה"כ, ולא משום גזירה לחוד, וההפרש שבין פירוש קמא להתוס' לפירוש בתרא דהתוס', דלפי' קמא ר"י מכשיר לעולם ולפי' בתרא ר"י מכשיר רק לאלתר.

ולפי"ז נמצא דלפי' קמא דהתוס' לית ליה לר"י גזה"כ דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ולפי' בתרא דהתוס' אית ליה לר"י גזה"כ, והיינו לקושית הגמ', אבל בתירוץ הגמ' בין לפי' קמא ובין לפי' בתרא לית ליה לר"י גזה"כ דהתם עצה טובה קמ"ל.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל וא"ת לר"א דאמר אבל בשטרות לא כו' עכ"ל, פירוש לדבריהם, דהתם איירי בדליכא עדי חתימה ובדאיכא עדי מסירה וע"י העדי מסירה גובה מנכסים משועבדים, והשתא קשה היכי גובה ממשעבדי ע"י העדי מסירה הא איכא גזה"כ דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים והא ע"י ע"מ לא שייך שיהי' ימים רבים.

ונראה דכ"ז קשה דוקא לשיטת התוס', אבל לרש"י דחיישינן שמא יבואו לסמוך אעדי חתימה ל"ק כלל כיון דהתם איירי בדליכא עדי חתימה. (וכ"ז דוקא לשיטת רש"י ותוס' התם דלר"א לא מהני עדי חתימה כרתי אבל לשיטת הרי"ף התם דר"א ס"ל דע"ח נמי כרתי [וזהו דקתני התם במתני' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים כו' כלו' דזה ודאי דעדי חתימה כרתי אלא אפילו בדליכא ע"ח מ"מ ע"מ נמי כרתי] איכא נמי לאקשווי שמא יבואו לסמוך אעדי חתימה, מיהו כ"ז דוקא אי נימא דהרי"ף ס"ל כרש"י דהחשש שמא יבואו לסמוך אעדי חתימה אבל אי ס"ל להרי"ף כהתוס' דר"א לא הכשיר שאר שטרות משום גזה"כ לק"מ, ואפילו אי ס"ל להרי"ף כרש"י דחיישי' שמא יבואו לסמוך אעדי חתימה מ"מ איכא למימר דלהרי"ף לא קשיא, הא דקשה היכי סמכינן התם אעדי מסירה, והיינו לשיטת הר"ן דביאר כוונת הרי"ף שם, דאין כוונת הרי"ף דלר"א עדי חתימה כרתי כמו לר"מ אלא כוונת הרי"ף דעדי חתימה אפילו שחתומים על השטר כוחם כעדי מסירה כלו' שמעידים מה שעדי מסירה מעידים ולא מה שעדי חתימה מעידים לר"מ, והשתא א"כ מצינו דאפילו לשיטת הרי"ף איירי בדליכא עדי חתימה, וכיון שכן, כמו שלרש"י כתבנו דלא קשה קושית התוס' ה"נ לרי"ף ל"ק ודוק היטב ותשכח).

מיהו קצת קשה דלפ"ז צריך לומר דגובה ממשעבדי דוקא כשהעדי מסירה אכתי זוכרים, אבל כשאננס זוכרים לא גבי ממשעבדי, ולא משמע הכי הסוגיא התם ועוד דלא מסתבר דהכי ס"ל לרש"י, אמנם באמת לא קשה כלל דתי' התוס' דהתם איירי בדבר שאינו יכול להזדייף ומסתבר דה"נ ס"ל לרש"י דכיון שאי"צ שיזכרו מפני חשש זיוף, וא"כ לעולם גבי ממשעבדי התם כיון דאיכא עדי מסירה טובים, (ולמה שרצה הרמב"ן לתרץ דהתם כיון דליכא עדי חתימה, מדקדקים שפיר עדי המסירה לזכור לעולם ל"ק מעיקרא אלא דמ"מ דחה הרמב"ן זה התירוצ').

ברמב"ן (ד"ה אלא הא קשיא) ובתוד"ה אבל, הקשו מהא דתנן לקמן (פ"ו א') ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, וקשה היכי גבי ממשעבדי ע"י העדי מסירה הא בעינן שיהיה ראוי לעמוד ימים רבים, ותירצו התוס' והרמב"ן דהתם איירי בדבר שאינו יכול להזדייף, והרמב"ן כתב עוד לתרץ, דהתם נמי איירי בשטר שיכול להזדייף, ואי קשיא היכי גבי ממשעבדי ע"י עדי מסירה הא בעינן למען יעמדו ימים רבים, י"ל דהכא איירי בדאיכא עדי חתימה ולכן עדי מסירה לא מדקדקים לזכור יותר מי' ימים משא"כ התם במתני' פ"ו א' ליכא עדי חתימה ולכן עדי מסירה מדקדקים שפיר לזכור לעולם, ואי תיקשי למה לר"א להעמיד משנתנו בדאיכא עדי חתימה י"ל דאל"כ הא דת"ק דהיינו ריב"ב פוסל נייר המחוק למה ליה למימר נייר המחוק דאפילו נייר שאינו מחוק פסול כיון דריב"ב ס"ל כר"מ דעדי חתימה כרתי והא ליכא ע"ח.

ודחה הרמב"ן זה התירוצ', דהא לעיל י"א א' רבא אמר דשטרא פרסאה כשר ואקשי' והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף, והשתא אי כהתירוצ' מאי קשה הא לר"א כיון דליכא עדי חתימה כשר אפילו דבר שיכול להזדייף, ואי תיקשי דהא איכא התם ע"ח גויים, י"ל דע"מ ידקדקו לזכור היטב, אע"פ דאיכא עדים גויים כיון דע"מ ידעי שאין סומכין על עדים נכריים, וכתב הרמב"ן דדלמא ע"מ לא ידעי שבי"ד לא סמכי אחתימות גויים ולא ידקדקו לזכור וא"כ ליתא לדחיה. עכ"ד הרמב"ן ז"ל.

והנה קודם שדחה הרמב"ן את התירוצ', יש להבין מאי תירצ', דלכאורה מה יוסיף שעדי מסירה ידקדקו לזכור לעולם ובזה ימנעו חשש זיוף דהרי אכתי איכא למיחש הא דאמר לקמן ל"ו א' שמא מייתי או אזלי למדינת הים וצ"ב.

והא דתירצ' הרמב"ן, איכא למימר דכ"ז דוקא אי לא נימא דלמען יעמדו ימים רבים ה"ז גזה"כ דאי הוה גזה"כ וקשה דאע"פ שעדי מסירה מדקדקים שפיר לזכור לעולם דהא ליכא עדי חתימה מ"מ הא כיון דאיכא גזה"כ נחוש שמא מייתי או אזלי למדה"י וא"כ ליתא למען יעמדו ימים רבים, וע"כ צ"ל דתירוצ' זה אינו לש' התוס' דאיכא גזה"כ.

(והא דדחה הרמב"ן התירוצ', מדאמרי' לעיל י"א א' דשטר פרסאה כשר כו' לכאורה קשה דהתם איירי בעדי חתימה פרסאה ולא ישראל נינהו כדפירש"י שם בד"ה לית ליה קלא וא"כ מוכח דהתם איירי בדאיכא עדי חתימה וכיון שכן מאי ראי' שעדי מסירה מדקדקים לזכור הא איכא עדי חתימה, וצריך לומר דמהכא מוכח דס"ל לרמב"ן דהיכא דאיכא ע"ח לאו דישאל ה"ז נחשב כמו שאין ע"ח ולכן עדי מסירה ישראל מדקדקים שפיר, ובאמת רבותא הוא. ושור"ר דכ"כ הריטב"א ד"ה א' ד"ה ומדה ר"א כו').

ומאחר דחיית הרמב"ן לתירוצ', איכא למימר דאכתי קשה דהא איכא ראי' ממתני' דידן דאיירי בדאיכא עדי חתימה וא"כ למה עדי מסירה ידקדקו לזכור לעולם (שהרי אחר דחיית התירוצ' ע"כ דס"ל לרמב"ן דאע"פ שיש ע"ח מ"מ אע"מ ידקדקו שפיר לזכור לעולם), ולפ"ז באמת הגמ' דהתם י"א א' יהיה קשה ממתני' דהכא, דע"כ איירי במתני' דהכא בדאיכא עדי חתימה דאל"כ מאי רבותא דריב"ב בנייר המחוק דפסול דאפי' נייר שאינו מחוק נמי פסול דליכא עדי חתימה וע"כ דאיכא עדי חתימה, וא"כ מאי אקשי' התם והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף, הרי ר"א ס"ל דכיון דאיכא ע"ח לא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף, ויתכן לומר דלאו קושיא היא דעדיפא טפי דמתני' דידן לא יקשה לגמ' התם ומזה יהא מוכח דלר"א אע"פ דאיכא ע"ח אכתי בעינן דבר שאינו יכול להזדייף, (ובאמת יש להבין דנהי נמי דהרמב"ן הוכיח דלריב"ב איירי בדאיכא ע"ח מהא דאל"ה אפילו נייר שאינו מחוק נמי פסול מ"מ מנלן דר"א נמי ס"ל הכי דלמא ריב"ב ס"ל כר"מ דעדי חתימה כרתי ור"א ס"ל דע"מ כרתי ומתני' אשמועין דריב"ב נמי ס"ל כר"מ ושמא י"ל דלא נוחא ליה לרמב"ן לומר דמתני' אשמועין דריב"ב נמי ס"ל לר"מ וכיון שכן הוה קשה מאי אשמועין תנא במתני' פלוגתת ר"מ ור"א הא לקמן פ"ו א' תנן פלוגתייהו דר"מ ור"א, ולכן

פירש הרמב"ן דמתני' דידן אפילו לר"א איירי בדאיכא נמי עדי חתימה), והנה הרמב"ן בפרק כל הגט (כ"ד ב') הקשה דאמרי' בגמ' התם אלא מי אית לך למימר בעדי מסירה ור"א, והקשה הרמב"ן למה לי למימר דר"א היא ותו לא הא איכא למימר דאפילו לר"מ היא דהיינו דאיכא עדי מסירה ועדי חתימה, והא דצריכי לעדי מסירה כדי שלא נחוש לשני יוסף בן שמעון, וא"כ לדברי הכל היא כו' יעו"ש, ולכאורה מאי קשה שהרי היכא דאיכא עדי חתימה אין עדי מסירה מדקדקים שפיר לזכור לעולם וא"כ לכן אמרו דאיכא רק עדי מסירה, וע"כ מזה שהקשה הרמב"ן דנימא דאיכא נמי עדי חתימה, ע"כ דלא ס"ל לרמב"ן הכי, וכמו שדחה הרמב"ן את התירוק.

הרשב"א כתב דיש לפרש פלוגתיהו דר"א ור"י, דלר"א אפילו לאלתר לא כשר משום גזה"כ דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ולר"י כשר מכאן ועד עשרה ימים, וכמו גבי גיטין, ונפק"מ להא דאמרי' לעיל י"א א' דשטר פרסאה כשר בעידי מסירה ואקשינן והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף, והשתא אי לר"י מאי קשה הא כתב שיכול להזדייף כשר לר"י מכאן ועד עשרה ימים, אלא ודאי קושית הגמ' לר"א.

ועוד פירש, דר"א ס"ל דאפילו לאלתר לא כשר ור"י ס"ל דדוקא לאלתר כשר, והשתא קושית הגמ' לעיל י"א א' קשה אפילו לר"י וה"פ והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וכי תימא דלר"י כתב שיכול להזדייף כשר יום אחד מ"מ כיון דזה כשר רק יום אחד בעינן כתב שאינו יכול להזדייף.

והוסיף הרשב"א, דכל מה שלפירוש הראשון קושית הגמ' לעיל י"א א' לר"א ולא לר"י היינו דוקא אם מה שאמר ר"י מכאן ועד עשרה ימים היינו לעולם, אבל כיון דאפשר לפרש נמי דהיינו דוקא עד עשרה ימים א"כ נמצא לפירוש קמא דקושית הגמ' לעיל י"א א' היינו אפילו לר"י, וכי תימא דלר"י כשר עשרה ימים וא"כ מאי מאי אקשינן והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף, מ"מ דכדי להכשיר דבר שאינו יכול להזדייף לא סגי ב' ימים. עכ"ד הרשב"א ז"ל.

והנה בתוד"ה אבל נמי פירשו ב' הפירושים דכתב הרשב"א, מיהו כיון דמוכח דשיטת התוס' דעד עשרה ימים היינו לעולם ולא י' ימים דוקא לכן צריך לומר דקושית הגמ' לעיל י"א א' לפירוש קמא רק לר"א, וכמו שכתב הרשב"א בתחילת הדברים, ומוכח הכי מהתוס' דלפירוש קמא טרחו התוס' לבאר קושית הגמ' הכתיב למען יעמדו כו', והשתא את"ל דשיטת התוס' דעד עשרה ימים היינו דוקא י' ימים, ולא לעולם, מאי קשה להסביר קושית הגמ', דהשתא אקשינן שפיר בין לר"א ובין לר"י דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים, והכא עומד רק י' ימים ותו לא, ועיין עוד מש"כ לעיל גיטין כ"ב ב' בתוד"ה אבל בשטרות לא בד"ה באו"ד השני יעו"ש.

גיטין כ"ד ב'.

תוד"ה בעדי מסירה כו'. כתבו התוס' דר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכח מתוכו, והקשו מהא דתנן לקמן פ"ו ב' שנים ששלחו ב' גיטין ושמותיהן שוים ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו וקאמר ר' ירמיה דמתני' לאו כר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי אלא כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי וקשה דאכתי לא מוכח מתוך הגט למי גט זה שייך ולמי גט זה שייך, ותירצו התוס' דהתם במתני' איירי כשכתבו דורות או סימן או כהן שניכר מתוך החתימה, ועדי מסירה אין מכירין באבותיהן או בסימן הכתוב וא"כ ה"ז נתערבו, עכ"ד התוס'.

וקשה דהיכי דמי אלימא דאיכא סימן א"ש דאיכא למימר דגם עדי המסירה וגם הנשים לא ידעי איזה סימן, ואי דכתבו דורות אי כתבו דורות דבעל א"ש דאיכא למימר דגם הנשים לא ידעי דורות דבעל ואי כתבו דורות דנשים קשה דישאלו לנשים מי היו אבותיהן ודוחק לומר דלא יודעות דרוב פעמים ודאי יודעות, ואי דכתבו דבעל כהן קשה דישאלו לנשים מי בעל שלה הוא כהן דכי אין אשה יודעת אם בעלה כהן אם לאו, וכיון שכן קשה היכי קתני התם במתני' דהגיטין נתערבו, ושמא מכח הקושיא צ"ל דהנשים לא נאמנות בזמן שהגיטין נתערבו, והעירוני דהכי הקשה במהר"ם שיף, והביא תרומת הדשן דכתב דהנשים לא נאמנות יעו"ש, (והכי מבואר בריטב"א פ"ו ב' יעו"ש), אלא דיש להבין טעמא דמילתא. ובאמת הר"ן (מ"ח א' בדפי הרי"ף) ביאר כוונת התוס' דאיירי שהנשים לא מכירות בסימן או דורות או כהן יעו"ש ומשמע דאי מכירות נאמנות, וא"כ קשה כדכתבנו בתחילה דאכתי פשיטא דכל אשה יודעת שבעלה כהן אם הוא כהן ונשאל אותה ונאמנת וצ"ע.

והרמב"ן שם הקשה דלתוס' דאיכא סימן וכו' קשה מדקתני ושניהם שוין, ולכן פליג הרמב"ן וס"ל דלר"מ לא בעינן מוכח מתוכו, ולפי"ז שייך שפיר למימר דמתני' (כ"א ב') נמי כר"מ והיינו כשעדי חתימה באו לפנינו, מיהו שמעתי אומרים שכתב הרשב"א דכל מה שכתב הרמב"ן דלר"מ לא בעינן מוכח מתוכו היינו דוקא בה"ג דאיכא שני יוסף בן שמעון, וכיון שכן, תו ליכא למימר דמתני' (שם) קאי נמי לר"מ.

ומעיקרא יש להבין דאי כהתוס' דאיכא סימן וכו' מאי נתערבו איכא, ובריטב"א פ"ו ב' תירץ יעו"ש.

סוגית עדי מסירה ועדי חתימה - ח"ב

גיטין פ"ו א'.

רש"י ד"ה ואם ניסת הולד כשר. כתב רש"י וז"ל ולמאן דמוקי לה בגמרא כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי עכ"ל, ולכן מתני' דהולד כשר נמי כר"מ, וקשה דאכתי מתני' קשיא לר"מ דתינח כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכדאמרן, אלא יש עליו עדים ואין בו זמן וכן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד דלא איירי בכתב ידו היכי קאי לר"מ, וכ"ת דאיכא מ"ד בגמ' דאין בו זמן ואין בו אלא עד אחד ה"ז קאי בכתב ידו וא"כ שייך שפיר דקאי נמי לר"מ, מ"מ אכתי קשה יש עליו עדים ואין בו זמן דתנן הולד כשר קשיא לר"מ דהולד כשר וא"כ היכי מתני' קאי לר"מ. והנה כתבו התוס' (ד"ה שלשה) וז"ל לעיל (ג' ב') פירשתי, ומה שפירש בקונטרס דהך משנה לא כרבי אלעזר ולא כר"מ אין נראה דאיכא בגמ' דמוקי לה כר' מאיר עכ"ל, ולכאורה קשה טובא דהא רש"י גופיה כתב למאן דמוקים לה בגמ' כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי, ויתכן ליישב דבאמת דברי רש"י תמוהין כמו שכתבנו להקשות ושמא לכן מיאנו התוס' בפירוש רש"י.

ובהגהות הב"ח הכא כתב דל"ג בדברי רש"י ולמאן דמוקים לה בגמ' כר"מ כו', ואפשר דהיינו משום הקושיא כמש"כ קודם להקשות, ועוד אפשר דאי הוה גרסי הכי ברש"י מאי קשיא לתוס', וטפי נראה כטעם ראשון וא"כ ל"ק כלל.

באו"ד. כתב רש"י וז"ל ומיהו רבנן פסלינהו כו' ואם ניסת הולד כשר ודוקא כתב ידו אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר עכ"ל משמע דבכתב סופר ויש שם עד הולד כשר, וצריך לומר דכל זה דוקא למ"ד בתרא שהביא רש"י בד"ה אלא עד אחד.

גיטין פ"ו ב'.

רש"י ד"ה והלכה כר"א בגיטין. כתב רש"י וז"ל דעדי מסירה כרתי ואפילו פסולא דרבנן ליכא אבל לא בשטרות דכתיב בהן וכתוב בספר וחתום בירמיה (ל"ב) בספר המקנה עכ"ל וקשה דהא בב"ב כ"ט א' איתא בהדיא בגמ' דהתם עצה טובה קמ"ל. וע"ב.

כתב הרי"ף (מ"ז ב' בדפי הרי"ף) דר"א דאמר עדי מסירה כרתי ס"ל דע"ח נמי כרתי, ומביא ב' ראיות, א', דרב אמר דכתב סופר ועד אחד הולד ממזר [ורק היכא דהוי כתב ידו ועד כשר] ועוד אמר רב דהלכה כר"א בגיטין דעדי מסירה כרתי, והשתא אי בעדי מסירה לחודא דהיינו בלא ע"ח כלל ואפילו בלא עד אחד הלכה כר"א בגיטין דמהני א"כ היכא דאיכא עד אחד וכתב סופר וגם עדי מסירה נימא דהולד ממזר, אתמהא, אלא על כרחך דאיירי התם בכתב סופר ועד אחד דליכא עדי מסירה ולכן הולד ממזר כיון דחשיב דאיכא רק ע"א ומשמע דאי איכא שני עדים החתומים בגט הוי כשר אפילו לר"א ושוב אי"צ לע"מ. הב', דאת"ל עדי חתימה לא מהני רק היכא דאיכא עדי מסירה, והיכא דאזלי או מייתי העדי מסירה, מהני העדי חתימה, מאי מהני העדי חתימה דמנלן שהיו עדי מסירה דלמא לא היו כלל עדי מסירה, וע"כ דלר"א מהני עדי חתימה לחוד ליעביד כריתות.

וכ"ז בדיעבד אבל לכתחילה צריך למסור הגט בעדי מסירה אפי' שבאמת מהני לר"א גם עדי חתימה והר"ן הביא הראב"ד שדוחה את הראיה הראשונה של הרי"ף, דהא דאמר רב דדוקא

כתב ידו ועד הולד כשר אבל כתב סופר ועד הולד ממזר היינו לת"ק דמתני', דרב גופיה לא ס"ל הכי אלא ס"ל כר"א דעדי מסירה כרתי, וא"כ אין להוכיח דלר"א מהני ע"ח לחוד. והרמב"ן השיב לדחות הראב"ד דהא דאמר רב אין זה לת"ק דמתני' אלא לר"א ובאמת הכי ס"ל לרב גופיה דכתב סופר ועד הולד ממזר, חדא, דאי רב לת"ק קאמר וליה לא ס"ל, הו"ל לגמ' לאקשויי ומי אמר רב הכי דהיינו שכתב סופר ועד ועדי מסירה אם נשאת הולד ממזר והא אמר רב הלכה כר"א בגיטין, והו"ל מפרקי', דרב לת"ק קאמר וליה לא ס"ל, ומדלא הקשו כן בגמ' ש"מ דרב ס"ל דכתב סופר ועד ועדי מסירה הולד ממזר, ועוד דהא קתני במתני' ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ואמרינן עלה בגמ' דאמר רב דזימנין תצא וזימנין ל"ת ומבואר דכל הנדון של רב רק אם תצא או לא תצא אבל ודאי פשיטא דהולד כשר אפילו בלא עדי מסירה ולכאורה קשה דהא רב פסק כר"א דעדי מסירה כרתי, אלא ודאי דס"ל לרב דלר"א נמי אם ניסת הולד כשר והיינו בעדי חתימה לחוד, ובסיפא דמתני' מוסיף ר"א דע"מ נמי כרתי. (ועיין חידושי הרשב"א שהביא את רבינו אפרים ז"ל שתירץ את דחייה השניה דהרמב"ן).

עוד כתב הר"ן, שרבינו אפרים ז"ל דוחה את הראיה השניה של הר"ף דהא דקשיא מנלן דהוי' מסירה בפני עדים לא קשיא משום דאמרינן דכיון דאיכא עדים חתומים על השטר מסתמא נעשה הגט בכל דיניו בהכשר ובודאי שנמסר גם בפני עדי מסירה, וכשית רבינו אפרים הכי ס"ל לתוס' (ד' א' ד"ה דקיימא).

והקשה הר"ן ה' קושיות על רבינו אפרים (דהיינו שיטת התוס'), א. דהא אמרינן מסתמא נעשה בהכשר קשה ממה נפשך, אם נסמוך על עדי חתימה מאחר שחותמים שוב אינם יודעים מה בעל עושה עם הגט ומניין להם שנמסר ביד עדי מסירה (אא"כ נימא כר"ת דלר"מ דע"ח נמי צריך לעדי מסירה בשביל קיום הגט דמסתמא אותם העדים שחתמו גם נמסר בפניהם דלמה ליה לבעל לחפש אחר עוד עדים), ואם נסמוך על הבעל שהיו עדי מסירה וכי כל עמי ארצות יודעים שהלכה כר"א שצריך למסור הגט בפני עדי מסירה. ב. מהא דאמרי' לעיל ד' א' לעולם ר"א היא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה היינו היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים חתומים על הגט בעינן שיחתמו לשמה דאמר ר' אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול, והשתא את"ל כרבינו אפרים והתוס' דלר"א לא מהני עד חתימה אלא כשיש עדי מסירה א"כ כיון דהעדי מסירה כשרים הם מאי איכפת לן שחתמו שלא לשמה ומאי מזוייף מתוכו איכא (והתוס' ד' א' תירצו דגזרינן חתימה שלא לשמה אטו כתיבה שלא לשמה, ולכן אף עדי מסירה לא מהני התם, וברבינו קרקש שם (המיוחס לחי' הריטב"א) תירץ דגזרינן שמא יסמכו אעדי חתימה שלא לשמה ויביאו עדי מסירה). ג. מהא דקתני במתני' פ"ו א' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אם נתנו לה בפני עדים כשר כו', ומשמע דה"ק ר"א דאפילו כשאין עדי חתימה כל' שהם ודאי מהני להעביד כריתות ע"ח לא הויא מ"מ אם נתנו לה בפני עדים דהיינו עדי מסירה נמי כשר, וא"כ ראה לר"ף דלר"א מהני נמי עדי חתימה לכריתות, וקשיא לרבינו אפרים והתוס' לישנא דמתני'. ד. דהא דאמרינן פ"ו ב' דהלכה כר"א בגיטין אבל בשאר שטרות לא (כרב ודלא כשמואל) והשתא קשה היכי בשאר שטרות מהני עדי חתימה הא כיון שבגיטין עדי חתימה פסולים כ"ש שבשאר שטרות ע"ח צריך להיות פסולים, דבשלמא לשי' הר"ף דר"א ס"ל דע"ח נמי כרתי אתי שפיר דדוקא בגיטין הלכה כר"מ דמהני ע"מ וע"ח אבל לא בשאר שטרות דמהני רק ע"ח ובלא ע"מ. (ובאמת קושית הר"ן לכאן צ"ע טובא דאיכא למימר דאה"נ דבגיטין מהני ע"מ ותו לא ובשטרות מהני ע"ח ותו לא וטעמא משום דבשטרות כתיב וכתוב בספר וחתום ובגיטין לא כתיב וכתוב בספר וחתום כמו שכתב רש"י פ"ו ב' יעו"ש). ה'. דהנה תנן פ"ו ב' היה כתוב טופס לכל אחד ואחד והעדים למטה את שהעדים נקרינן עמו כשר, והשאר פסול, ועוד תנן פ"ז ב' חתמו עדים בראש הדף אן מן הצד או מאחרי בגט פשוט פסול, ועוד תנן שם הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולים, והשתא לר"א דע"מ כרתי משמע דאע"פ דאיכא כל הנך פסולים מ"מ כשר כיון דלא אמרינן מזוייף מתוכו היכא דאיכא ע"מ כשפסולין ניכר וכמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' גירושין, וכיון שכן, מתני' קשה לר"א מ"מ"נ דאם יש ע"מ א"כ אע"פ דאית כל הנך פסולין מ"מ כשרין משום העדי מסירה, ואם אין ע"מ למה נקט תנא דוקא שחתמו שלא במקום הנכון דאפילו חתמו העדים במקום הנכון נמי פסול כיון דליכא ע"מ, דבשלמא לשיטת הר"ף איכא למימר דאע"פ דאין ע"מ מ"מ אם חתמו העדים במקום הנכון אכתי קשה כיון דלר"א ע"ח נמי כרתי ולהכי נקט תנא שחתמו שלא במקום הנכון, ואם תאמר דמאי קשיא דנימא דאה"נ דהאי מתני' לאו כר"א, ולמה לאוקמי מתני' כר"א, ויש לומר דע"כ

מתני' פ"ו ב' ומתני' פ"ז ב' ה"ז כר"א, דאל"כ הרי הכא איכא מחלוקת ואח"כ סתם (דהיינו מתני' פ"ו א' מחלוקת ומתני' פ"ו ב' סתם), ואת"ל דסתם מתני' (פ"ו ב' פ"ז ב') לאו ר"א היא, היכי כל הני אמוראי (פ"ו ב') אמרינן דהלכה כר"א הא כיון דהכא ה"ז מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם, וע"כ דהנך סתם מתני' ה"ז ר"א, וא"כ קשיא ר"א ממ"נ לשיטת הרבינו אפרים והתוס', ועוד י"ל דע"כ הנך סתם מתני' ה"ז כר"א, דאל"כ יקשה הא דאמרינן בגמ' פ"ו ב' ר' יוחנן אמר אפילו ריח הגט אין בו ואקשינן לימא ר' יוחנן אית ליה דר"א, ומאי קשיא הא ר"י גופיה ס"ל (פ"א ב') דהלכה כסתם מתני' והרי מתני' לאו כר"א, וכיון דאקשי' ע"כ דהנך סתם מתני' ה"ז ר"א, וא"כ קשיא ר"א ממתני' ממ"נ לשיטת רבינו אפרים והתוס'.

עוד כתב הר"ן, דהר"ז הלוי ז"ל הקשה לדעת הרי"ף דס"ל לר"א דעדי חתימה נמי כרתי, מהא דאמרי' בכתובות פרק מי שהיה נשוי (צ"ד א') שני שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר יחלוקו ושמאל אמר שודא דדייני, ואמרי' דרב כר"מ דאמר ע"ח כרתי שכיון שאין כתוב שעות שני השטרות חלים יחד בסוף היום ולכן יחלוקו, ושמאל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי שכיון שאין ידוע למי נמסר תחילה לכן עבדינן שודא, והשתא אי כהרי"ף דר"א ס"ל דע"ח נמי כרתי למה אמר שמאל שודא דהול"ל יחלוקו כמו לר"מ.

והרמב"ן תירץ דהתם איירי בדאיכא עדי חתימה ועדי מסירה ולכן אע"פ שמצד העדי חתימה היה לנו לומר יחלוקו כי שני השטרות חלים יחד בסוף היום מ"מ כיון שיש גם עדי מסירה על כרחך שאחד קדם לשני לכן עבדינן שודא, ואי תיקשי למה לומר דאיכא התם עדי מסירה, איכא למימר חדא דהרי אפילו בדליכא ה"ז נמי כיון שבעל מסר ה"ז כמו שמסר לפני מאה עדי מסירה, ועוד דזהו שודא כלומר שהדיין חושש שאע"פ שיש עדי חתימה והיה לנו לפסוק יחלוקו מ"מ איכא למיחש דכיון שאין כתוב שעות שמא מסר לשני בעדי מסירה, ולכן עבדי' שודא אע"פ דבאמת ס"ל לר"א דע"ח נמי כרתי.

והר"ז הלוי שהקשה היינו משום דלא ס"ל דאיירי התם נמי בעדי מסירה, וכמו שהר"ן כתב לדחות ב' תירוצי הרמב"ן דלמה לאוקמי דאיכא התם ע"מ, יעויין שם.

ומכח קושית הר"ז הלוי ז"ל, כתב הר"ן לבאר כוונת הרי"ף, וה"פ, דלעולם המסירה היא הכרתי והיינו בין אם העדים בפנינו ובין עם העדים חתומים על השטר, כלומר דהנה בגט יש ב' חלקים הא' שיהיה לגט כח ומשמעות של גט הב' מעשה הגירושין דהיינו מסירת הגט לאשה, ובזה נחלקו ר"מ ור"א אי ע"ח כרתי אי ע"מ כרתי, דר"מ ס"ל דע"ח כרתי וכשחותמים על הגט חל לגט כח ומשמעות של גט ואח"כ כשהגט נמסר לאשה מיד חל הגירושין, ור"א ס"ל דע"מ כרתי וכשנמסר הגט לאשה בפני העדי מסירה חל ב' הדברים יחד הא' שנהיה לגט כח ומשמעות של גט והב' שחל הגירושין מיד במסירת הגט לאשה, ועל זה כתב הרי"ף דלר"א מהני נמי ע"ח כל' שעדים יכולים לחתום הגט קודם מסירת הגט לאשה ונהי נמי דלא נהיה עי"ז לגט כח ומשמעות של גט מ"מ כשימסור הבעל הגט לאשה מיד חל כח ומשמעות לגט ואע"פ שאין עדי מסירה בפנינו, דכיון שעדים חתומים על הגט איכא השתא כח ומשמעות של גט, דלעולם המסירה היא הכוררת.

והנפק"מ בין ר"מ לר"א, דלר"א כיון שחותמים העדים מיד יש לגט כח ומשמעות של גט ולר"א לעולם בין אם עדים חתומים על הגט ובין עם הגט נמסר בפני עדים חל הגט רק כשהגט נמסר לאשה.

ולפי"ז נמצא מבואר דעדי חתימה לר"א כוחם כעדי מסירה, ולא כעדי חתימה דר' מאיר. אלא דא"כ קשה היכי פסקינן דהלכה כר"א בגיטין אבל בשאר שטרות לא כל' דבשאר שטרות מהני ע"ח, הרי לר"א ע"ח כוחם כע"מ וי"ל דהא אמרינן אבל בשאר שטרות לא ה"פ דבשאר שטרות לא מהני אפילו ע"ח שכוחם כע"מ משום דבעינן למען יעמדו ימים רבים והכא אין זה למען יעמדו ימים רבים כיון דהע"מ הרי הם חתומים על השטר.

והשתא מיושב כל ה' הקושיות לרבינו אפרים והתוס' דוק ותשכח, ומיושב נמי קושית הר"ז הלוי מפרק מי שהיה נשוי דהא דשמאל לא אמר יחלוקו וכר"א היינו משום דע"ח לר"א כוחם כע"מ וכיון שנחתם לראשון ה"ז חשיב שנמסר לו קודם השני, ולהכי שמאל אמר דעבדינן שודא. ויעויין שם בר"ן שהקשה על פירושו בדעת הרי"ף מהא דאמרי' פרק מי שהיה נשוי כו' ומה שתירץ, ויעויין עוד בספר הזכות שם, והקשה הר"ן דהכא פ"ו ב' רב אמר דהלכה כר"א בגיטין אבל בשאר שטרות לא ובכתובות צ"ד א' גבי שאר שטרות אמרי' דרב כר"מ ס"ל דע"ח כרתי והשתא בשלמא לשי' התוס' ניחא אלא לשיטת הרי"ף דהא דאמרי' אבל בשאר שטרות לא

פירושו דמהני ע"ח שמעידים על מסירה ולא מהני ע"מ כלל קשה היכי אמרי' בכתובות גבי שאר שטרות דרב ס"ל כר"מ דע"ח כרתי, ועיין מה שתירץ.

גיטין ד' א'.

תוד"ה דקיימא כו'. כתבו התוס' חדא, דהלכה כר"א דעדי מסירה כרתי גם בגיטין וגם בשאר שטרות ובזה פליגי התוס' על כמה מהראשונים ז"ל, ועוד, דלר"א דע"מ כרתי היינו רק ע"מ אבל עדי חתימה לר"א לא כרתי, ובזה פליגי התוס' על שיטת הרי"ף והרמב"ם בפכ"א מהל' גירושין הט"ז וס"ל דלר"א עדי חתימה נמי כרתי ועוד, דר"ת ס"ל דר"מ דאמר ע"ח כרתי בעי נמי עדי מסירה שהגט נמסר לאשה מטעם שאין דבר שבערוה פחות משניים, ולכאורה מבואר דלא ס"ל לר"מ דאמרי' דמסתמא בהכשר נעשה דאל"ה לא שייך האי טעמא שאין דבר שבערוה פחות משניים דסו"ס בהכשר נעשה, והנה לר"ן פ"ו ב' (מ"ח א' בדפי הר"ף), הלכה כר"א בגיטין דמהני ע"מ וע"ח שמעידים על המסירה, ובשאר שטרות מהני רק ע"ח שמעידים על המסירה, ולא מהני ע"מ כלל דבעי' למען יעמדו ימים רבים.

סוגית עדי חתימה ועדי מסירה - ח"ג

גיטין ג' ב'.

אי רבי אלעזר כתיבה בעי חתימה לא בעי כו' דאמר רבי אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול. הנה הראשונים פירשו כמה פירושים בס"ד במסקנא דגמ', וכדלהלן:

א. **כתב הרמב"ן** דלר"א דע"ח נמי כרתי אי"צ שיחתמו לשמה, דהוכחב אכתיבה קאי ולא אחתימה קאי, ואין לומר דקאי נמי אחתימה דאם העדים רוצים אינם חותמים והכי מוכח בפ' בתרא, ודחה הרמב"ן דודאי צריך חתימה לשמה דא"ל היכי אסקינן דהיכא דאיכא עדים חותמים על הגט בעי שיחתמו לשמה משום מזוייף מתוכו ופירושו שמא יסמכו אעדי חתימה שלא לשמה הרי באמת אין צריך שהעדים יחתמו לשמה, אלא על כרחך דבעינן חתימה לשמה. ולפי"ז קושית הגמ' אי כתיבה בעי חתימה לא בעי דכיון שיש עדי מסירה אין צריך חתימה לשמה ומשני דאע"פ דאיכא ע"מ בעי חתימה לשמה משום מזוייף מתוכו.

ב. **כתב ברבינו קרקש** (המיוחס לחי' הריטב"א) להקשות להרי"ף דר"א ס"ל דע"ח נמי כרתי היכי אמרינן הכא אי ר"א חתימה לשמה לא בעי ותירץ דאיירי הכא בדאיכא ע"מ והיכא בדאיכא ע"מ וע"ח אין צריך שיחתמו לשמה, ולפי"ז קושית הגמ' דכיון דאיכא ע"מ מ"ט בעינן חתימה לשמה וע"כ דאי"צ חתימה לשמה ומשני דאע"פ דאיכא ע"מ בעינן חתימה לשמה משום מזוייף מתוכו.

ג. **כתב ברבינו קרקש** בפירוש השני דקס"ד דכיון דכתיב וכתב בעינן כתיבה לשמה לכן אע"פ שמגרש בע"ח לחוד נמי אי"צ צריך חתימה לשמה, ומשני דמדאורייתא בכל אופן שהוא מגרש בעינן שיהא לשמה, ולכן כשמגרש רק בע"ח בעינן חתימה לשמה וכשמגרש בע"מ בעינן נתינה לשמה, ומדרבנן באופן שמגרש בע"מ ואיכא עדים החתומים בעינן שיחתמו לשמה משום מזוייף מתוכו.

ד. **פירוש בתרא** דרבינו קרקש, דקס"ד דאין מ"ד דס"ל דבגט אחד בעינן גם ע"מ וגם ע"ח לשמה, ולכן אי מגרש בע"מ כתיבה בעי לשמה חתימה לא בעי לשמה ואי מגרש בע"ח חתימה לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי, ומשני דאה"נ מיהו כיון דמודה ר"א דמזוייף מתוכו שהוא פסול, לכן אע"פ שמגרש בע"מ מ"מ בעינן גם חתימה לשמה וכן אע"פ שמגרש בע"ח כתיבה לשמה בעי דאל"ה הו"ל פסול דמזוייף מתוכו.

ה. **פירוש הגר"א** (סימן קל"א סק"ח) דקס"ד דאיירי בעדי חתימה לחוד, וכתיבה לשמה בעי מדאורייתא דכתיב וכתב ואכתיבת הגט לחוד קאי וחתימה לשמה לא בעי מדאורייתא (ובקס"ד דגמ' אף מדרבנן לא בעי חתימה לשמה דאכתי לא ידעי מרבי אבא דמודה ר"א כו' וכמו שכתב רבינו קרקש בפירוש קמא) ומשני דאיכא פסול דמזוייף מתוכו, ואי תיקשי מאי פסול איכא הא לא בעינן חתימה לשמה יש לומר דאיכא גזירה חתימה שלא לשמה אטו כתיבה שלא לשמה.

והשתא לפי"ז פסול דמזוייף מתוכו ה"פ, שמא יסמכו אעדי חתימה אע"פ שחתמו שלא לשמה ולרבינו קרקש (המיוחס לחי' הריטב"א) נמי שמא יסמכו אעדי חתימה אע"פ שחתמו שלא לשמה, ולתוס' (ד"ה מודה) ולגר"א גזירה חתימה שלא לשמה אטו כתיבה שלא לשמה.

וכי תימא לעולם רבי אלעזר היא לא בעי ר"א חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי כו'. פירוש, דכל מה שר"א לא מצריך חתימה לשמה היינו מדאורייתא שהרי כתיב וכתב ואכתובת הגט קאי, אבל מדרבנן מצריך ר"א חתימה לשמה, ויש להקשות מהא דתנן לקמן (פ"ו א') ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, וברי"ף (מ"ז ב') בדפי הרי"ף) כתב דלר"א ע"ח לחוד נמי כרתי, ולפי"ז פירוש מתני' אע"פ שאין עליו עדים כלו' דאם יש עליו עדים החתומים ודאי מהני אלא אפילו שנתנו לה בפני עדים דהיינו בע"מ בלא ע"ח נמי מהני וגובה ממשעבדי, כך ביאר הר"ן שם, והשתא קשה היכי אמרינן הכא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי הרי ר"א ודאי מצריך חתימה לשמה מדאורייתא רק מוסיף ר"א לקולא דאי אין ע"ח מהני נמי ע"מ וי"ל דנהי נמי דמצינו התם דר"א מצריך חתימה מדאורייתא מ"מ אכתי לא מצינו שמדאורייתא החתימה צריך שיהיה לשמה, ואי תיקשי דלא יתכן דמדאורייתא צריך לחתום ולא לשמה י"ל דהנה כתב הריטב"א להקשות דאמרינן בגמ' אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי וקשה לרי"ף דס"ל דלר"א ע"ח לחוד נמי כרתי, דהיכי אמרינן דלר"א חתימה לא בעי ותירץ דהכא איירי בדאיכא נמי עדי מסירה, והיכא דאיכא ע"מ, לא בעינן חתימה לשמה אפילו לשיטת הרי"ף, ולפי"ז אתי שפיר דבאמת ממתני' התם מבואר דצריך חתימה לשמה מדאורייתא, אלא דהתם איירי בדליכא עדי מסירה ולכן מצריך התם ר"א חתימה לשמה, ומשא"כ הכא דאיכא עדי חתימה נמי קס"ד דלא בעינן חתימה לשמה, וניחא. מיהו כל זה ניחא לד' שיטות הראשונים ז"ל שהובאו לעיל, אבל לשיטת הגר"א דגמ' הכא איירי בדליכא ע"מ קשה, ויש לומר דהגר"א אזיל בשיטת התוס' ולא בשיטת הרי"ף, ואכתי צריך ביאור.

רש"י ד"ה והא שלשה גיטין פסולין. כתב רש"י וז"ל דקא חשיב בפרק בתרא (לקמן פ"ו א') וחד מינייהו אין עליו עדים עכ"ל, פירוש, דלת"ק דמתני' התם אין עליו עדים פסול ולר"א כשר, וא"כ מבואר דאע"פ דיהיו עדים חתומים שלא לשמה מ"מ כשר דכיון דאכתי איכא עדי מסירה, ומפרקי' דאע"פ דאיכא עדי מסירה אם חתמו שלא לשמה פסול משום מזוייף מתוכו. והנה לרי"ף, (מ"ז ב') בדפי הרי"ף) פירש הר"ן שם מתני', אע"פ שאין עליו עדים דזה ודאי מהני אלא אפילו ע"מ מהני כשאין ע"ח, קשה מאי קשיא לגמ' ממתני' התם וי"ל דאקשינן דלר"א כיון דע"מ לחוד מהני ואין צריך כלל לע"ח א"כ מבו' דגם אי"צ שיהיה לשמה, וא"כ מקשי שפיר.

גיטין ד' א'.

דאמר רבי אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו. יש להקשות, דהנה לקמן (פ"ו ב') תנן שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו, ופליגי בגמ' ר' ירמיה ואביי אי לר"א בעינן נתינה לשמה אי לאו, דר"י ס"ל דבעינן נתינה לשמה ואביי ס"ל דלא בעינן נתינה לשמה, והנה כתב הרי"ף (מ"ז ב') בדפי הרי"ף) דלר"א ע"ח לחוד נמי כרתי ופירש הר"ן כוונת הרי"ף דע"ח לר"א כוחם כע"מ דהיינו שע"ח מעידים על המסירה, וא"כ קשה מפני מה רבי אבא הוצרך לומר דהיכא דאיכא עדים חתומים על הגט בעינן חתימה לשמה מטעם דמזוייף מתוכו הא תיפוק ליה מהא דבעינן נתינה לשמה כר' ירמיה וכמו דע"מ בעינן נתינה לשמה ה"נ ע"ח המעידים על המסירה ליבעי חתימה לשמה וי"ל דאיירי הכא בדאיכא ע"מ, וא"כ דל מהכא ע"ח. מיהו כל זה לשיטות הראשונים דרהיטת הגמ' איירי בדאיכא ע"מ וע"ח, אבל לשיטת הגר"א דגמ' איירי בדאיכא רק ע"ח ובלא ע"מ קשה וי"ל דלק"מ כיון דפסקינן כאביי דלר"א לא בעינן נתינה לשמה.

רב אשי אמר הא מני רבי יהודה היא. כתב רבינו קרקש (המיוחס לחי' הריטב"א) להקשות דכיון דהלכתא כר"א מ"ט נייד רב אשי מר' אליעזר ומוקי לה כר' יהודה ותירץ דכיון דאוקמתא דר' יהודה ניחא מאוקמתא דר"א לכן נייד ר"א מר' אליעזר ומוקי לה כר' יהודה, ועוד תירץ שם

דבאמת רב אשי לא פליג וודאי ס"ל אוקמתא דר' אליעזר רק אתא לאשמועין דאע"פ דאפשר היה לאוקמא כר' יהודה מ"מ לא אמרין הכי משום דהלכתא כוותיה דר' אליעזר. והנה כתב הגר"א (סימן קל"א סק"ז) דמאחר ורב אשי תירץ דרבה דאמר דבעינן כתיבה וחתימה לשמה ס"ל כר"י שוב אי"צ לומר לר"א דבעינן חתימה לשמה מדרבנן דהיינו מטעם דמזוייף מתוכו.

ויתכן לומר דכל דברי הגר"א לתירוץ בתרא דרבינו קרקש אבל לתירוץ בתרא קשה לומר הכי, כיון דרב אשי לא פליג כלל אלא דאתא לאשמועין כו'.

תוד"ה מודה ר"א במזוייף מתוכו כו'. הקשו התוס' והרשב"א והריטב"א דכיון דאיכא ע"מ ואיכא ע"ח כשרים א"כ מאי איכפת לן דחתמו שלא לשמה והתוס' תירצו דגזרינן חתימה שלא לשמה אטו כתיבה שלא לשמה, והרשב"א והריטב"א תירצו דהחתימה היא חלק מכתבת הגט ולכן מדאורייתא בעינן שיחתמו לשמה, ואי לא חתמו לשמה מדאורייתא באמת הגט כשר ומדרבנן הגט פסול משום מזוייף מתוכו.

כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' גירושין ה"ח) דלר"א היכא דאיכא עדי מסירה ועדי חתימה, וחתמו שלא לשמה, פסול הגט מדרבנן, והביא הרמב"ם דיש מי שאומר שפסול הגט מדאורייתא, והוכיח הרמב"ם את שיטתו מהא דאמרי' כמזוייף מתוכו ולא מזוייף מתוכו ממש. (והכי משמע לשון הרמב"ם בפ"א הי"ז יעו"ש).

והנה כתב הגר"א (סימן קל"א סק"ח) להביא ראיה לשיטת הרמב"ם מהא דאמרינן גיטין י' ב' והא לאו כו' ת"ש ר"ש הב"ע בשמות מובהקין, והשתא את"ל דהוי פסול דרבנן ניהא דכיון דשמות מובהקין הם לא יבואו לסמוך אעדי חתימה הנכרים אבל אי נימא דהוי פסול דאורייתא, כיון דפסול מדאורייתא מאי אכפ"ל דחתמו בשמות מובהקין הא אכתי פסול מדאורייתא, ועל כרחך דמזוייף מתוכו הוי פסול דרבנן.

וברשב"א ובריטב"א ד' א' כתבו על הגמ' התם (י' ב') דחתימת נכרי אינה חתימה כלל, ולפי"ז יתכן דלהרשב"א ולריטב"א אין ראיה כמש"כ הגר"א, כיון דאינה חתימה כלל ליכא ראיה דמזוייף מתוכו הוי פסול דרבנן.

וכשיטת הרמב"ם והגר"א כ"כ הרשב"א והריטב"א ד' א' להרי"ף דפסול דמזוייף מתוכו הוא דרבנן, והביאו ראיה חדא דאת"ל דבעינן חתימה לשמה דאורי' הו"ל דגמ' למימר משום דכתיב וכתב לה לשמה ולמה אמרו משום מזוייף מתוכו, ועוד מדאמר אביי לקמן פ"ו ב' אימא דבעי ר"א כתיבה לשמה ונתינה לשמה מי בעי ולכאורה הו"ל למימר אימא דבעי ר"א כתיבה וחתימה לשמה נתינה לשמה מי בעי, אלמא דאין זה דאורי' אלא דרבנן.

ומה שהביאו ראיה מאביי, לולי דבריהם ז"ל היה לנו לדחות, חדא משום שהרי בתחילת דבריהם כתבו דחתימה זהו חלק מכתבת הגט וא"כ להכי לא אמר אביי נמי חתימה, ועוד דהשתא דאמרי' דבעינן חתימה לשמה מדרבנן ניהא, אתמהא, דסו"ס כיון דצריכים לחתום לשמה למה לא אמר אביי כן בפירוש דמ"ש דאורי' ומ"ש דרבנן.

כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' גירושין ה"ח) דלר"א היכא דליכא עדי מסירה רק עדי חתימה בעינן שיחתמו לשמה מדאורייתא, והגר"א (סימן קל"א סק"ח) כתב דבעינן שיחתמו לשמה מדרבנן, וטעמיה דאוכתב קאי אכתיבת הגט ולא אחתימת הגט.

ובנידון דידן ס"ל לגר"א כשיטת הרי"ף כלומר, דכתבו הרשב"א והריטב"א ד' א' דלהרי"ף דר"א ס"ל דע"ח לחוד נמי כרתי בעינן שיחתמו לשמה, ומדרבנן, ויעו"ש שהוכיחו דבריהם.

נמצינו למידים: א. היכא דאיכא ע"מ וע"ח מזוייף מתוכו פסול, ולהרמב"ם והגר"א הוי פסול דרבנן וליש מי שאומר שהביא הרמב"ם הוי פסול דאורי'. ב. היכא דאיכא רק ע"ח להרמב"ם הוי פסול דאורי' ולהגר"א ולהרי"ף הוי פסול דרבנן.

גיטין פ"ו ב'.

מתני'. שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו. וקאמר ר' ירמיה בגמ' דמתני' דלא כר"א אלא כר"מ, דאילו לר"א עדי מסירה מה יתן ומה יוסיף לנו הא אינם יכולים לברר למי גט זה שייך ולמי גט זה שייך, אבל לר"מ ע"ח חותמים אע"פ שאין יודעים למי ינתן

ולכן נותן שניהם לזו ושניהם לזו. כך פירש רש"י. וקשה דכיון דר"מ מצריך חתימה לשמה א"כ על כרחך שעדי חתימה צריכי לידע למי ינתן הגט, שאם לא ינתן למי שהם חתמו אין זה לשמה וי"ל זה מפני חשש שמא הבעל יתן הגט לאשה אחרת, אכתי אין זה טעם שלא יחשב לשמה לגבי אשתו דאותו הבעל.

גמ'. מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר' אלעזר דאי ר' אלעזר כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו מגרשה. וקשה להרי"ף (מ"ז ב' בדפי הרי"ף) דס"ל דלר"א ע"ח לחוד נמי כרתי הכי איכא למימר מתני' כר"א, והתוס' (ד' א' ד"ה דקיימא) כתבו מכח זאת הקושיא דלא כהרי"ף ולפי פירוש רש"י דע"ח חותמים אע"פ שאין יודעים למי ינתן הגט קשה אפילו למה שכתב הר"ן בדעת הרי"ף דכתב דלהרי"ף ס"ל לר"א דע"ח כוחם כע"מ דהיינו שמעידים על המסירה, דסו"ס חתמי אע"פ דלא הוו ידעי למי ינתן הגט.

והרמב"ן (בחידושים פ"ו ב') ובספר הזכות (מ"ח א' בדפי הרי"ף) תירץ דסבירא ליה לר' ירמיה דכמו שלר"מ בעינן חתימה לשמה מטעם שעדי חתימה כרתי ה"נ לר"א בעינן נתינה לשמה מטעם שעדי מסירה כרתי, ואע"פ דאיכא רק ע"ח מ"מ בעינן נתינה לשמה דאוכתב קאי גם אכתיבה וגם אנתינה דבעינן לשמה.

ונמצא מבואר מדברי הרמב"ן דהיכא דאיכא רק ע"ח לר"א בעינן חתימה לשמה מדאורייתא, והיכא דאיכא נמי ע"ח בעינן חתימה לשמה מדרבנן משום מזויף מתוכו וכמש"כ הרמב"ן בחידושי' ד' א'.

ובזה פליג הרמב"ן על שיטת הרשב"א והריטב"א שכתבו דלהרי"ף הא דבעינן חתימה לשמה היינו מדרבנן.

ורבינו קרקש (המיוחס לחי' הריטב"א) פ"ו ב' תירץ דקס"ד דאע"פ שמגרש בע"ח בעי נמי נתינה לשמה מטעם גזירה שמא יגרש בע"מ בלא נתינה לשמה.

סוגית ערכאות

גיטין ט' ב'.

וכל שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. פירש רש"י וז"ל חוץ מגיטי נשים דלאו בני כריתות נינהו הואיל ולא שייכי בתורת גיטין וקידושין אבל על הדינין נצטוו בני נח כו' עכ"ל, וממה שכתב רש"י אבל על הדינין נצטוו בני נח מבואר דס"ל לרש"י דהא דשטרות בערכאות כשרים היינו מדאורייתא, כ"כ התוס' רא"ש בסוגיין והתוס' ב"ק פ"ח א'.

והתוס' כתבו דהא דכשרים היינו משום תקנתא דרבנן ובאמת מדאורייתא פסולים, וכן ס"ל התוס' בב"ק פ"ח א' דאיכא התם פלוגתא רבי יהודה ורבנן (ר"מ) אי עבד כשר לעדות אי לאו דר"י ס"ל דפסול לעדות דלאו אחיך הוא במצוות ורבנן ס"ל דכשר לעדות דאחיך הוא במצוות, ומבו' דכל הנדון רק גבי עבד אבל גבי עכו"ם דלכו"ע לאו אחיך הוא כלל פסול מדאורייתא.

וכשיטת רש"י דערכאות כשרים מדאורייתא הכי ס"ל ספר החכמה שהביאו המרדכי (סי' שכ"ד) דכתב להקשות דאמרי' בגמ' דערכאות לא מרעי נפשייהו וקשה דא"כ מ"ט משה ואהרן פסולים לעדות הא ודאי לא הוו מרעי נפשייהו ותירץ דבעכו"ם הם פסולים מפני שהם גזלנים והיכא דלאו גזלנים הם והיכא דלא מרעי נפשייהו כשרים מדאורייתא.

וכשיטת התוס' דערכאות כשרים מתקנתא דרבנן הכי ס"ל המרדכי גופיה, וכן ס"ל לתשב"ץ (ענין ע"ח) והביא ראיה לשיטתו, דאי נימא כשיטת רש"י וספר החכמה דהוי כשרות דאורייתא א"כ למה ערכאות פסולים בגיטין היכא דלא משקרי', וזה לשון התשב"ץ ואילו היה כדברי הראשונים ז"ל דמה"ת כשרים היכא דלא משקרי' לא היינו פוסלין אותן בגיטין שהרי התורה הכשירתן היכא דלא משקרי' אלא ודאי כו' ע"כ לשון התשב"ץ, וראיה זו דהתשב"ץ לכאו' צ"ע טובא משום דהא דבגיטין פסולים היינו משום דלאו בני כריתות הם, וא"כ מה יועיל דלא משקרי'.

והנה מלשון התשב"ץ דכתב בזה"ל היכא דלא משקרי כו' עכ"ל משמע דרק לפעמים ערכאות לא משקרי גבי גיטין, וכיון שכן, יתכן ליישב ראייתו דאמרי' לא פלוג כלומר דכיון דאנן לא ידעינן מתי משקרי ומתי לא משקרי גבי גיטין לכן פסלינן אותם לגמרי.

וכן ס"ל להרשב"א בתשובה והביאו התשב"ץ שם וז"ל התשובה, מסתברא לי דערכאות סתם שנינו ול"ש חד ול"ש תרי ואלו היה אחד פסול ושנים כשרים דוקא או יותר לא היתה הגמ' שותקת מכיוצא בזה, ועוד שהערכאות לא מדין עדות הכשירות אלא דחזקה דלא משקרי ומרעיה נפשייהו וכל שהלכו בו חכמים בדברים אלו על סמך אמת לא חלקו בין אחד לשנים כשהכשירו בעדות אשה פסולי עדות אפילו אשה אפילו עבד ואפילו עכו"ם הכשירו בעדות כשרה הוא שהוצרכו שנים ובדבר שסמכו בו על אמתת הנהוג נראה דאפילו אחד כשר עכ"ל יעויין בתשב"ץ שם, וחזינן דשי' הרשב"א כשי' התוס' דערכאות כשרים מתקנתא דרבנן. (והא דכתב הרשב"א דע"א נמי מהני בשטרות העולים בערכאות כ"כ רבינו קרקש (המיוחס לחי' ריטב"א) ועוד דכתב רבינו קרקש דבכה"ג אפילו ליכא עדים חתומים כלל כשר יעו"ש).

והנה כתב בקצוה"ח (סימן ס"ח סק"א) להקשות לשי' רש"י וספר החכמה דערכאות כשרים מדאורייתא דא"כ מאי אקשינן בגמ' גבי שטר מתנה האי שטרא חספא בעלמא הוא הרי כשרים הם מדאורייתא ותיירץ דשיטת רש"י וספר החכמה דבאמת מדאורייתא ערכאות כשרים והא דבגיטין ושטר מתנה פסולים לאו משום דאיכא בהו פסול אלא משום דלאו בני כריתות נינהו ולא בר קנין שטר נינהו.

אמנם אכתי קשה דלרש"י וספר החכמה דערכאות כשרים מדאורייתא, א"כ מ"ט משה לחודיה או אהרן לחודיה לא מהימני, דבשלמא לשיטת התוס' וסייעתו דערכאות כשרים מדרבנן באמת ע"א נאמן דלא מרעי נפשיה וכמו שכתב הרשב"א בתשובה וכדלעיל, אבל לשי' רש"י וספר החכמה אכתי קשה מ"ט לא מהימני בדין עד אחד וי"ל דלא פלוג כלומר דלא שייך למימר דדוקא משה ואהרן ובדורות שלאחריהם מי שהוא כמשה ואהרן נאמן מדין ע"א ומי שאינו כמשה ואהרן לא נאמן מדין ע"א ולכן אע"פ דמשה ואהרן לא מרעי נפשייהו מ"מ לא מהימני מדין עד אחד, דלא פלוג.

ובזה יתורץ מעיקרא קושית ספר החכמה, והשתא אתי שפיר דהא דלא מהימני משה ואהרן דלא מרעי נפשייהו אע"פ שהם קרובים היינו משום דלא פלוג ומשא"כ בעכו"ם פלוג ופלוג כלו' דבישראל לא שייך למימר דמי שהוא כמשה ואהרן נאמן אע"פ דקרוב הוא לעולם לא נוכל לידע הגבול מתי חשיבי כמשה ואהרן ומשא"כ בעכו"ם דכולם גזלנים ושקרנים ורק ערכאות לא מרעי נפשייהו שייך לומר פלוג ומהימני.

ומה שכתב ספר החכמה לתרץ על הקושיא לכאורה צריך ביאור, דמאי שנא קורבא ומאי שנא גזלנותא כלומר דגבי משה ואהרן נמי נימא הכי דכל מה שהתורה לא האמינה למשה ואהרן היינו משום שהם קרובים אבל היכא דלא משקרי מהימני, וכמו שאמר גבי ערכאות, מיהו לק"מ כלל כיון דהא דקרובים פסולים לאו משום דחיישינן לשיקרא אלא דגזירת מלך היא כמבואר בב"ב קנ"ט א', ובספר החינוך כתב טעם פסול דקורבא משום סכסוך משפחה.

ונמצינו למידים, דרש"י וספר החכמה ס"ל דערכאות כשרים מדאורייתא ולתוס' וסייעתו היינו מדרבנן.

למעוטי הא דתניא עדים כו'. משמע דרק ר"מ פליג אבל רבנן מודו דגיטי נשים ושחרורי עבדים לא שוו בה"ג דקתני' בברייתא, ולפי"ז ק"ק דא"כ הו"ל למימר בשלמא לרבנן מנינא למעוטי הא דר"מ והא דתניא כו'.

והא מדקתני סיפא רבי שמעון אומר כו'. יש להקשות היכי אקשינן מר"ש במתני' (י' ב') על ת"ק דברייתא, דיתכן דת"ק דמתני' דבאמת לא ס"ל כר"א דע"מ כרתי אבל ה"ק דברייתא ס"ל כר"א דע"מ כרתי, ויש מי שרוצה לומר דת"ק דברייתא היינו ת"ק דמתני', ולכאורה יש לדחות, מהא דאמרי' להלן י' ב' אלא מתנה כו' האי שטרא חספא בעלמא הוא, והדוחק, מדאמרי' כי ירד ר"ש לשיטתו דרבי אלעזר ומשמע דת"ק לא ירד לשיטתו ועם כל זאת הוצרכנו לומר מפני הקושי דת"ק ג"כ ירד לשיטתו דר"א, והקשו שם התוס' (ד"ה חספא) דנהי נמי דשנויא דחיקה הוא מ"מ הא למסקנא דגמ' (י' א') כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא קתני (פי' כי קתני דבר שבקידושין אינו פסול וכגון ערכאות אבל דבר שבקידושין פסול כגון מחובר ולשמה

לא קתני) על כרחך צריכי למימר דמשנינן הכי דוקא אליבא דר"א דע"מ כרתי, דאת"ל דהא דמשנינן כי קתני כו' אליבא דר"מ כו' קשה דהא לר"מ ערכאות פסול גם בקידושין וא"כ הו"ל מילתא דאיתא בקידושין והיכי קתני, הא קתני רק מילתא דליתא בקידושין, ועל כרחך דמסקנא דהגמ' אליבא דר"א הוא, וא"כ קשה לרש"י דאפילו דהוה שינויא דחיקה הא דמשני שמות מובהקין היכא בינייהו מ"מ על כרחך מסקנא דגמ' כר"א, וא"כ מ"ט לא משנינן הכא (י' ב') דת"ק דמתני' אליבא דר"א, ורש"י תירץ הקושיא דת"ק דמתני' ות"ק דברייטא לאו היינו ת"ק, דאילו לת"ק דברייטא הוצרכו לדחוק דקאי אליבא דר"א מפני דנחית למנינא אבל ת"ק דמתני' דלא נחית למנינא לא הוצרכו לדחוק כן, ואפשר דת"ק דמתני' ר"מ ומהאי טעמא לא תירצו בגמ' דת"ק דמתני' ר"א דשייך שפיר למימר דת"ק דמתני' ר"מ. (והתוס' דהקשו היינו משום דס"ל דת"ק דמתני' היינו ת"ק דהברייטא).

וכיון שכן, הדרא קושיא לדוכתא היכי אקשינן מר"ש דמתני' את"ק דברייטא וי"ל דר"ש דקתני הכא היינו ר"ש מברייטא, דייקא נמי מדקתני והא מדקתני סיפא ר"ש כו' ואי ר"ש דמתני' הוה הו"ל למימר והא מדתנן ר"ש כו', ועל כרחך דהיינו ר"ש דברייטא.

תוד"ה אע"פ שחותמיהן עו"כ כשרים חוץ מגיטי נשים. כתבו התוס' ד' טעמים הא דבגיטי נשים ושחרורי עבדים ושטר מתנה (למס' דגמ' י' ב') ערכאות פסולים, הא', דלאו בני כריתות נינהו, הב', דבעינן לשמה ועו"כ אדעתה דנפשיה קא עביד כדאמרי' כ"ג א', הג', דלא בני שליחות נינהו, הד', דלאו בני עדיות נינהו, וכולם דאורייתא הם, וגבי שטרות כשרים מתקנתא דרבנן. והא דכתבו התוס' דלאו בני שליחות דבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום, הכי ס"ל התוס' הכא, אבל בתוס' לקמן כ"ב ב' ד"ה לאו בני דיעה נינהו ס"ל דהא דבעי' שיאמר לכתוב ולחתום אין זה דאורייתא.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ולמאי דמוקמינן לה בעדי מסירה ור"א היכא דכתבו ישראל לא מיפסיל אלא משום מזוייף מתוכו עכ"ל ויש להבין דכיון דלא מרעי נפשיהו כדאמרי' להלן י' ב' א"כ מאי מזוייף מתוכו איכא, והיה מקום ליישב דהנה להלן אמרי' איכא בינייהו שמות מובהקין ופירש"י דת"ק ור"ש פליגי אליבא דר"א (דהינו ת"ק דברייטא אבל ת"ק דמתני' להלן י' ב' ר"מ הוא וכפי שנתבאר בד"ה והא יעו"ש) דת"ק ס"ל דגזרינן שמות מובהקין אטו שאינם מובהקין ולהכי איכא פסול דמזוייף מתוכו ור"ש ס"ל דלא גזרינן ולהכי היכא דאיכא שמות מובהקין כשר, ולפי"ז היה ליישב דהכא נמי לת"ק גזרינן היכא דלא מרעי נפשיהו אטו היכא דמרעי נפשיהו, וזה ודאי אינו, דהא כל הסברא דלא מרעי נפשיהו שייך רק בערכאות ולא בהדיוטות ואת"ל דגזרי' היכא דלא מרעי נפשיהו אטו היכא דמרעי נפשיהו נמצא דגזרי' ערכאות אטו הדיוטות, וזה ודאי אינו, ומעיקרא לק"מ דפסול דמזוייף מתוכו אין מצד שיקרא אלא דחיישי' שמא ימסרו בפני הערכאות כדכ' התוס' להלן י' ב' ד"ה חספא.

גיטין י' ב'.

מתני'. כל השטרות העולים בערכאות של עו"כ אע"פ שחותמיהן עו"כ כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו כשרין כו'. כתבו התוס' (ט' ב' ד"ה אע"פ) כמה טעמים לת"ק דפוסל גיטין העולים בערכאות וחד מינייהו דבעינן לשמה ועו"כ אדעתה דנפשיה קא עביד כדאמרי' כ"ג א', וקשה דא"כ היכי מכשיר ר"ש דכי ר"ש לא ס"ל דבעינן לשמה וי"ל דאי מתני' כר"א איירי בכתיבת ישראל, ואי ת"ק דמתני' כר"מ איירי לר"ש בכתיבת ישראל אלא דלפי"ז נמצא דעדיפא לומר דת"ק דמתני' כר"א ולא כר"מ, דאם נאמר דת"ק דמתני' ר"א איירי בין לת"ק ובין לר"ש בכתיבת ישראל, ואם נאמר דת"ק דמתני' ר"מ, צ"ל דלר"מ אין הכתיבה ישראל, דאי"צ לזה, ולר"ש הכתיבה ישראל וזה קצת דוחק, ובתוספות הרא"ש נראה דת"ק דמתני' יתכן או כר"א או כר"מ, אמנם יש קצת ליישב הדוחק דמצד שני ניחא טפי למימר דת"ק דמתני' ר"מ, כיון דאי כר"י קצת קשה, דמדירד ר"ש לשיטתו של ר"א, משמע דת"ק לא ירד לשיטתו דר"א, ולכן אם נאמר דת"ק דמתני' כר"מ ניחא.

ר"ש אומר אף אלו כשרין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט. פירש"י וז"ל לא הוזכרו בבית המדרש לפסול עכ"ל, ונראה דרש"י בא לאפוקי מפירושים אחרים, דהנה יש לפרש מימרא דר"ש

בתלתי אנפי. א. אף אלו כשירין פי' גם מה שת"ק הכשיר דהיינו שטרות, לא הוזכרו שכשרים אלא שנעשו בהדיוט. ב. אף אלו כשירין פי' לא רק שטרות אלא גם גיטי נשים ושחרורי עבדים, ולא הוזכרו שפסולין כדאמר ת"ק אלא שנעשו בהדיוט. ג. אף אלו כשירין פי' לא רק שטרות אלא גם גיטי נשים ושחרורי עבדים, ולא הוזכרו שכשירין כדאמרינן השתא אלא שנעשו בהדיוט. והנה רש"י בא לאפוקי מפירוש קמא ופירוש בתרא, כיון דלהנך פירושים נמצא דבהדיוטות כשרים ובערכאות פסולין, וזה ודאי אינו, ואי תקשי דפשיטא ומאי הוצרך רש"י להשמיענו י"ל כיון דלפירוש מציעתא קצת קשה לישנא דמתני' דהו"ל ולא הוזכרו ודוק.

פלוגתיהו דת"ק ור"ש איכא תלתי אנפי, לפשיטות מתני', ולתירוצי הגמ' י' ב' ואב"א תני כו', ולפי הגמ' י' א' ואב"א כו'.

(א) רהיטת מתני':

לת"ק - שטרות, כשר בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ. גיטי נשים ושחרורי עבדים פסול לעולם.

לר"ש - שטרות, כשר בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ. גיטי נשים ושחרורי עבדים, בדיין עו"כ כשר ובהדיוט עו"כ פסול.

(ב) לתי' הגמ' י' ב' ואב"א:

לת"ק - שטרות, כשר בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ. שטר מתנה גיטי נשים ושחרורי עבדים פסול בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ.

לר"ש - שטרות, כשר בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ. שטר מתנה גיטי נשים ושחרורי עבדים בדיין עו"כ כשר בהדיוט עו"כ פסול.

(ג) לתי' הגמ' י"א א' ואב"א:

לת"ק - שטרות, בדיין עו"כ כשר ובהדיוט עו"כ פסול. גיטי נשים ושחרורי עבדים, פסול בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ.

לר"ש - שטרות, בדיין עו"כ כשר ובהדיוט עו"כ פסול. גיטי נשים ושחרורי עבדים כשר, בין בדיין עו"כ ובין בהדיוט עו"כ.

רש"י ד"ה חוץ מגיטי נשים. הקשה רש"י דהוה מצי לשנויי כדמשנינן לעיל ט' ב' דת"ק כר"א דאמר ע"מ כרתי ותי' דשינויא דחיקה הוא, והדוחק מדאמרינן ירד ר"ש לשיטתו דר"א ומשמע דת"ק לא ירד לשיטתו ועם כל זאת הוצרכנו לומר מפני הקושי דת"ק ג"כ ירד לשיטתו דר"א ויש להקשות דהא לעיל י' א' אמרינן איכא בינייהו שמות מובהקין ופירש"י דת"ק דבריייתא ור"ש דבריייתא פליגי בדעת ר"א דאמר ע"מ כרתי, ות"ק ס"ל דגזרינן שמות מובהקין אטו שמות שאינן מובהקין ולהכי איכא פסול דמזוייף מתוכו ולא מהני עדי מסירה, והשתא קשה היכי תירץ רש"י דשינויא דחיקה הוא הא לכאורה אין זה כלל תירוצי כיון דהכא היינו לת"ק ולת"ק פירש"י שם דלא מהני עדי מסירה (והכא אכתי לא ס"ל לרש"י דת"ק דבריייתא לאו היינו ת"ק דמתני', ואת"ל דהתם גיטין שאני אבל בשטרות ס"ל לרש"י דת"ק ס"ל בדעת ר"א דליכא פסול דמזוייף מתוכו, הא אינו, חדא דמאי שנא גיטין משאר שטרות ועוד דבסנהדרין כ"ח ב' איתא בהדיא דבשאר שטרות לר"א איכא פסול דמזוייף מתוכו (וכמש"כ התוס' לעיל ד' א' ד"ה דקיימא), ובספר חו"ב כתב לתרץ דבאמת ס"ל לר"א דבשאר שטרות נמי איכא פסול דמזוייף מתוכו וכדאמרינן בסנהדרין, אלא דמ"מ איכא בין גיטין לשטרות דעלמא, דגיטין ת"ק ס"ל דגזרינן שמות מובהקין אטו שמות שאינן מובהקין ושטרות גזרינן הכי, ולהכי הכא בסוגין ס"ל לת"ק דלר"א לא פסול דמזוייף מתוכו.

תוד"ה חספא בעלמא הוא. כתבו התוס' וז"ל פירש בקונטרס דהו"מ לשנויי בע"מ ור"א היא אלא דשינויא דחיקה הוא כו' וקשה דאדרבה תירוצי דבע"מ נשאר לפי המסקנא כו' עכ"ל, ונראה דהתוס' דס"ל דת"ק דאיכא בבריייתא היינו ת"ק דמתני' מקשי' שפיר מ"ט לא משנינן הכא בע"מ ור"א היא, אבל רש"י דס"ל דת"ק דבריייתא לאו היינו ת"ק דמתני' כמו שכתב בד"ה תני, ליה לא קשיא כלל במצי למימר דת"ק דמתני' היינו ר"מ ואי"צ לומר דר"א היא, ובזה ניחא הא דאמרי' בגמ' ירד ר"ש לשיטתו דר"א דנשמע מיניה דת"ק לא וטעמא דר"א היא, וכבר ביארנו הדברים לעיל ט' ב' ד"ה והא מדקתני יעו"ש.

ו**כתבו** התוס' לתריך דכמו דבגט פסלינן היכא דאיכא עדי מסירה ישראל ועכו"ם שמות מובהקין חתומים משום פסול דמזוייף מתוכו פי' דחיישינן שמא יבואו למסור בפני ערכאות וזה לכו"ע לא מהני ה"נ פסלינן במתנה, ובתוספות הרא"ש כתב לבאר התירוץ דהכי נמי פסלינן במתנה וז"ל הלכך נראה דאפילו אליבא דר"א פריך חספא בעלמא הוא דכי היכי דפסיל ר"א בגיטי נשים משום דהוה מזוייף מתוכו וחייש דלמא אתי למיסמך עלייהו ולמסרו בפניהם ואע"ג דהוו שמות מובהקים גזרינן מובהקים אטו שאינם מובהקין, הכי נמי יש לפסול שטר מתנה מזה הטעם דאפילו חשיבי הגוים החתומים בו כמו ישראל לענין שטר זה משום דלא מרע אנפשייהו אפי"ה אין שטר זה ראוי לקנין שהרי אפילו היו ישראל חתומין בו לא היה מועיל לקנות בלא עדי מסירה, וכאן אין עדות מסירה דלגבי עדות מסירה לא מהני טעמא דלא מרעי נפשייהו דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשייהו אבל בעדות בעל פה מרעי נפשייהו, ועל כן יש לפסול אפילו בעדי מסירה ישראל דיש לחוש דילמא ימסרנו הנותן למקבל בפני גוים של ערכאות החתומים בו שיהא סבור כמו שהם נאמנים לחתימה כך יהיו נאמנים למסירה וגזרו מובהקין אטו שאינם מובהקין ולהכי חשיב ליה חספא בעלמא כו' עכ"ל התוס' רא"ש.

וה**שטא** ממה שכתבו התוס' היה ללמוד דהא דלא מהני שימסרו בפני הערכאות היינו משום דלאו בני כריתות הם וכן גבי שטר מתנה דלאו בני תורת קנין שטר הם וכמש"כ התוס' רא"ש שם יעו"ש, וממה שכתב בתוס' הרא"ש מבואר דהא דלא מהני שימסרו בפני הערכאות היינו משום דכל האי טעמא דלא מרעי נפשייהו שייך דוקא גבי חתימות אבל בעדות ע"פ לא שייך האי טעמא דלא מרעי נפשייהו, וכתב בנתיבות המשפט (סי' ס"ח ס"ח) בשם התומים להקשות מפני מה הוצרך הרא"ש לומר דלא מהני שימסרו בפני הערכאות דבעדות ע"פ מרעי נפשייהו, הא תיפוק מצד זה דלאו בני כריתות ותירץ דהרא"ש ס"ל דעכו"ם כשרים לעדות והא דלא מהני הכא שימסרו בפני הערכאות היינו משום דלאו בני תורת קנין שטר, (וכמו שכתב הקצוה"ח סי' ס"ח סק"א בדעת רש"י וספר החכמה והובא כאן בספר [בכתב יד] לעיל עמ' ב' יעו"ש), וקשה על זה התירוץ טובא דהא התוס' פליג בהדיא על דעת רש"י דס"ל דעכו"ם כשרים לעדות וס"ל דעכו"ם פסולים לעדות והא דבשטרות בערכאות כשרים היינו משום תקנתא דרבנן, (עיין תוספות הרא"ש ט' ב' ד"ה חוק) וצ"ע.

וה**קשו** הרשב"א ד' א' והקרבן נתנאל (רא"ש סי"א סק"ג) [ושמעתי דכן הק' הפנ"י] על מה שכתבו התוס' דחיישי' שמא ימסור בפני הערכאות דהא כיון דרואים עליהם דגוים הם א"כ נבוא למסור בפניהם, ובקרבן נתנאל תירץ [ושמעתי דכן תי' הפנ"י] דהנפק"מ גבי ב"ד כלומר דכיון שהם שמות שאינם מובהקין יהיו הבי"ד סבורים דחתימי סהדי ישראל ויאמרו מסתמא בהכשר נעשה.

וה**נה** לשיטת התוס' דת"ק דמתני' כר"א יש להקשות מדאמר' להלן בגמ' דירד ר"ש לשיטתו של ר"א דאמר ע"מ כרתי ומשמע דת"ק לאו ר"א וא"כ היכי מצי למימר דת"ק דמתני' כר"א, וי"ל דהתוס' סבירא להו דלא קשיא מידי כיון דחזינן דהקשו הכי לעיל ט' ב' בגמ' ותי' שמות מובהקין איכא בינייהו ולא תירצו באופן אחר דת"ק לאו כר"א, ועוד י"ל דה"ק דת"ק כמתני' דר"א ס"ל או כר"מ ס"ל וכדמוכח מלשון התוס' רא"ש דכתב בזה"ל הילכך נראה דאפילו לר"א פריך כו' עכ"ל, ור"ש ירד לשיטתו של ר"א ותו לא כלומר דס"ל רק כר"א ולא כר"מ.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ואפילו אם נאמר כו' עכ"ל, פירוש לדבריהם, דהא דפריך בגמ' גבי שטר מתנה האי שטרא חספא בעלמא הוא איכא לפרושי בתרי אנפי, חדא דהוי מזוייף מתוכו וכ"ז אי ר"א ס"ל דבשטרי קנין בעינן עידי מסירה, ועוד דאפילו אי ר"א ס"ל דבשטרי קנין לא בעינן עידי מסירה ה"ז חספא מצד דאין זה שטר דליכא ע"מ ישראל ולא ע"ח ישראל, והתוס' לעיל ד' א' ד"ה דקיימא נסתפקו אי לר"א בעינן ע"מ בשטרי קנין, ולכן כתבו הכא דאפילו אם נאמר דלא דבעינן ע"מ נמי קשה האי שטרא חספא בעלמא הוא, דכל הא דבשטרי קנין לא בעי' ע"מ היינו דוקא בדאיכא ע"ח ישראל, והכא ליכא ע"ח ישראל.

באו"ד. כתבו התוס' דבשאר שטרות בעינן כתיבת ישראל ולא מהני כתיבת נכרי, ובתוספות הרא"ש כתב הטעם משום דלאו בתורת קנין שטר הם, וכ"כ בקצוה"ח (סי' ס"ח סק"א) לשיטת רש"י וספר החכמה גבי חתימות דלאו בתורת קנין שטר הם, ויעויין מש"כ בתורת גיטין בזה וצ"ב, ודלמא יש ליתן עוד טעם והוא דגזרינן שטרות אטו גיטין דהא בגיטין ולר"א בעינן כתיבה

לשמה כדאמרי' לקמן כ"ג א', ואיכא מ"ד לקמן כ"ו א' דגזרינן שטרות אטו גיטין, ומיהו יש לדחות דא"כ למה דוקא גבי שטר מתנה גזרי' דאי הוה משום גזירה בעינן ליגזור לכל השטרות.

תוד"ה והא לאו בני כריתות נינהו. וז"ל הו"מ למפריך הא לאו בני עדות נינהו עכ"ל, וכתב במהרש"א דכוונת התוס' דהא לעיל ט' ב' כתבו התוס' (ד"ה אע"פ) ד' טעמים דת"ק דפוסל גיטין בערכאות, וחד מינייהו דלאו בני עדות נינהו, ולכן כתבו התוס' דהו"מ למפריך הא לאו בני עדות נינהו, והתוס' הכא נקט חד מהד' טעמים התם עכ"ד מהרש"א יעו"ש, ויתכן דנקטו התוס' דוקא דהו"מ למפריך הא לאו בני עדות נינהו, דהנה מפרקי' בגמ' ואיבעית אמא תני חוץ מגיטי נשים ולפי"ז נמצא דר"ש דמכשיר גיטי נשים ושחרורי עבדים מכשיר נמי א"כ יש להבין מ"ט הקשו בגמ' והא לאו בני כריתות נינהו דקאי רק על גיטי נשים ושחרורי עבדים דהו"ל לאקשווי נמי על שטר מתנה לר"ש היכי מכשיר הא האי שטרא חספא בעלמא הוא, ועל זה כתבו התוס' דהו"מ למפריך דהא לאו בני עדות נינהו דכלול בזה נמי גיטין ושחרורי עבדים ואפילו שטר מתנה, וק"ל.

גיטין י"א א'. סיכום קצר בביאור דברי הגמרא.
הכי נמי קאמר בד"ה בשמות מובהקין אבל בשמות שאין מובהקין נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין.
לרש"י - גיטין וחתומים עלייהו גוים בשמות שאינן מובהקין ויוצאים בערכאות ה"ז פסול כמו גיטין שחתומים עלייהו גוים ושמות מובהקין דמרעי נפשיהו, ולא איירי בעדי מסירה כלל.
לתוס' - גיטין וחתומים עלייהו גוים בשמות שאינן מובהקין ויוצאים בערכאות ה"ז פסול כמו גיטין שחתומים עלייהו גוים הדיוטות בשמות מובהקין ובעדי מסירה ישראל דגזרינן שמא יטעו לומר שאין צריך בהדיוטות ע"מ וכמו בערכאות.

ואיבעית אימא סיפא אתאן לגיטי ממון והכי קאמר לא הוזכרו גיטי ממון דפסולים אלא בזמן שנעשו בהדיוט.
ולפי"ז מתני' ה"ק - כל השטרות העולים בערכאות של עו"כ אע"פ שחותמיהן עו"כ כשרים לא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט.
חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים כל' שאפילו בערכאות פסולים, ר"ש אומר אף אלו כשירין כל' גם גיטי נשים ושחרורי עבדים, בין בהדיוטות ובין בערכאות וכמב' בבריי' דלהלן.

תניא אמר רבי אלעזר ברבי יוסי כך אמר ר"ש לחכמים בצידן לא נחלקו ר"ע וחכמים כו'. וה"פ.
ערכאות: שטרות וגיטי נשים ושחרורי עבדים כשר בין לר"ע ובין לחכמים.
הדיוטות מובהקין: שטרות - לר"ע כשר, ולחכמים פסול דמרעי אנפשיהו. גיטי נשים ושחרורי עבדים - בין לר"ע ובין לחכמים כשר, וטעמא דכיון דסמכינן אעדי מסירה ישראל וכיון דהוו שמות מובהקין דחתימות העכו"ם לכן ליכא מזוייף מתוכו דלא אתי למיסמך עלייהו. כך פירש"י.

רשב"ג אומר כו'. רשב"ג היינו ת"ק דברייא לעיל ט' ב'.

ונמצינו למידים. דשיטת ר"ש דמתני' והכי מב' בבריי', דגיטי נשים ושחרורי עבדים כשר בין בהדיוטות ובין בערכאות.

סוגית מעמד שלשתן - ח"א

גיטין י"ג ב'.

וטעמא מאי. פירש"י וז"ל מאי טעמא במלוה קנה הא ליתא בעינא דלקנייה עכ"ל, ומבואר דהקושיא רק אמלוה אבל אפקדון לא קשיא כיון דאפקדון איתיה בעינא, מיהו אכתי יש להבין מאי ניחא בפקדון, הא איך הקנין מועיל.

אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך לכל מאן דאתי מחמתך. פירש"י וכ"ה מסקנת רבינו קרקש (המיוחס לחי הריטב"א), דהשיעבוד חל בשעת מתן מעות וכיון שכן מהני הקנין לאחמ"כ, ובהו"א דרבינו קרקש רצה לפרש דהשיעבוד לא חל בשעת מתן מעות אלא בשעת הקנין, וכיון דבשעת מתן מעות ה"ז נעשה כאומר וכו' לכן מהני השיעבוד והקנין השתא. ואי תיקשי דא"כ מאי קשיא לרב אשי מנולדים יעויין בחידושי וז"ל שם. ואפשר קצת לסייע בהא דאמרינן דהשיעבוד חל למפרע ולא חל מכאן ולהבא, דאת"ל דהשיעבוד חל רק מהשתא א"כ על כרחך הא דאמרינן בגמ' משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך צריך לפרשו משתעבדנא לך בשעת מתן מעות ולכל מאן דאתי מחמתך להבא בשעת הקנין, וזהו קצת דוחק.

נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא כו'. יש להקשות דכיון שכן למה צריך אח"כ לקנין דמעמד שלשתן, ועיין בחידושי הר"ן.

תוד"ה גופא כו'. הקשו התוס' מפני מה הוצרכו רבנן לתקן קנין דמעמד שלשתן דהרי איכא קנין דזכי ותירצו דתן כזכי הוא אינו בעל כרחו של לוח או נפקד ומשא"כ קנין דמעמד שלשתן קמ"ל דמהני אפילו בע"כ של הלוח או נפקד.

ואין לתרץ דהא דבעינן קנין דמעמד שלשתן היינו בהאי גוונא דלא מהני קנין דזכי וכגון דהפקדון אינו ברשותו של הנפקד, כיון דקנין דמעמד שלשתן לקושטא דמילתא ה"ז הילכתא בלא טעמא ולהנך אופנים רחוקים לא יחדשו רבנן כזה קנין, ועוד כיון דכבר איכא קנין דאודיתא יעו"ש.

והקשו האחרונים דאכתי קנין למאי הוצרכו רבנן לתקן קנין דמעמד שלשתן, דאי בכדי לאשמוענין קנין דמהני בע"כ של לוח או נפקד, הא כבר איכא קנין דאודיתא דהוא נמי בע"כ של לוח או נפקד. וכדאיתא בב"ב קמ"ט א' גבי רבא ואיסור גיורא.

ובמהרש"א ובמהר"ם ובהגהות אשר"י (שהביאו מהר"ם שיף) כתבו לתרץ, דאכתי בענין קנין דמעמד שלשתן, דאילו לקנין אודיתא בעינן שיביאו ב' עדים ואם יערערו אח"כ צריך להביא העדים והרי זה טירחא, אבל קנין דמעמד שלשתן דאין לזה עדים אין זו טירחא.

ובחכמת שלמה תירץ דכיון דקנין דאודיתא הוי כשיקרא שמודה שחייב למי שאין חייב לו, לכן תיקנו רבנן קנין דמעמד שלשתן, ואכתי מנלן דהוי קנין בע"כ של לוח או נפקד כו' יעו"ש.

ובפני יהושע כתב להקשות לתירוצי מהרש"א ומהר"ם ממ"נ דאי איירי בהכחשה א"כ במעמד שלשתן נמי בעינן עדים ואי ליתא הכחשה א"כ אפילו באודיתא לא ליבעי עדים, דכל הא דצריכי באודיתא לעדים היינו היכא דשייך טענת משטה או שלא להשביע את בניו, אבל במעמד שלשתן דלא שייך טענת משטה או שלא להשביע את בניו לא ליבעי עדים.

ולכן תירץ הפנ"י וכן תירץ מהר"ם שי"ף (וביארנו הכי בחידושי חת"ס), דאילו באודיתא הלוח או הנפקד אינו בעל דבר של המקבל וכיון שכן המקבל לא יכול לכוף את הלוח או הנפקד ליתן לו מיד רק בסוף זמן ההפקדה, ומשא"כ במעמד שלשתן המקבל נהפך לבעל דבר של הלוח או הנפקד וכיון שכן יש ללוח אן לנפקד ברירה ליתן השתא הפקדון למלוה קמא או להיות תחת חסותו של המקבל, וביד המקבל לכוף אותו ליתן לו מיד יעויין חי' חת"ס.

ובפנ"י הוסיף נפק"מ להא דפסקי' בטור חו"מ סי' סק"ה גבי נפקד שנתן הפקדון לשליח להחזירו למפקד, ושליח נטל והחזיר שוב לנפקד, והעני הנפקד ואין לו להחזיר הפקדון, השליח חייב מפני שלא הוה ליה להחזירו שוב לנפקד, (וכמדו' דאיירי התם גבי הלואה ולא גבי פקדון), ולפנ"ר צ"ב טעמא דלכאורה לא הוה ליה לנפקד לקבל שוב ההלואה, ויעו"ש, והשתא אי הלוח נתחייב למלוה ע"י קנין אודיתא השליח פטור כיון שאינו בע"ד של הלוח, ואי הלוח נתחייב למלוה ע"י קנין דמעמד שלשתן אתי שפיר הא דחייב והיינו מפני שנהפך לבע"ד של הלוח. ויעויין פנ"י. (וקיצרתי בזה).

תוד"ה תנהו לפלוני. כתבו התוס' וז"ל אומר ר"ת דאע"ג דהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, מכר או נתן לו במתנה במעמד שלשתן אינו יכול למחול עכ"ל, וכוונת התוס' דהא המוכר שט"ח לא מצי למכור שיעבוד הגוף אלא שיעבוד נכסים בלבד, אבל במעמד שלשתן על כרחך נמכר ג"כ שיעבוד הגוף דאלת"ה מאי הועילו חכמים בתקנתם דתיקנו קנין דמעמד שלשתן דהא כל התקנה היא מפני תקנת השוק, ואת"ל שיעבוד הגוף לא נמכר ומצי מלוה קמא מחיל ללוה שיעבוד הגוף א"כ לא יקנו במעמד שלשתן, ומאי הועילו כו', וע"כ דבמעמד שלשתן נמכר נמי שיעבוד הגוף, וכ"כ הרא"ש (סימן י"ז) וכ"כ הר"ן (ה' ב' בדפי הרי"ף) יעו"ש. (ועיין רא"ש פרק הכותב (סימן י') בכתובות, יעו"ש).

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל והשתא אכתי תמכור במעמד שלשתן דאז לא תוכל למכור כו' עכ"ל, קצת קשה דהא בקנין דמעמד שלשתן ל"מ חזרה כדלקמן י"ד א', וא"כ התם דמוכרת בטובת הנאה היכי מצי למכור במעמד שלשתן הא אם תמות קודם הבעל הרי זה חשיב כמו חזרה מהקנין, והרי לא מהני חזרה, ויתכן דזהו מה שתירצו התוס' בתירוץ קמא וז"ל וי"ל דלא תקינו מעמד ג' בכתובה דאפשר דלא תבוא לידי גבייה לעולם עכ"ל וכיון שכן ה"ז חשיב חזרה, והא חזרה לא מהני, ולכן לא תקינו במעמד ג' בכתובה.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ועוד גבי שחבלה בבעלה תמכור במעמד ג' דשם יתרצה הבעל כדי לגבות חבלתו עכ"ל, וכיון דהויה בטובת הנאה, לכן על כרחו אינו יכול לגבות רק אחר מיתת האשה, ואמרינן בפרק הגוזל קמא (כתובות פ"ג ב') מיתה שכיחא מכירה לא שכיחא, ופירשו התוס' דהא דבאשה מתה שכיחא טפי מהבעל היינו משום דברוב הפעמים האשה מסתכנת בלידה, יעו"ש, ולכן יתרצה הבעל הכא.

גיטין י"ד א'.

ה"ק דברים הללו לא ניתנו לחזרה. קצת קשה דמאי קמ"ל, דכמו שבשאר הקנינים אי אפשר לחזור, למה הכא ס"ד במהני חזרה, וביותר קשה דמאי פריך הא א"ר חדא זימנא, וכי תימא בשביל לומר דאין חזרה הא מאי שנא משאר קנינים.

סוגית מעמד שלשתן - ח"ב

גיטין י"ג א'.

מתני'. האומר תנו גט זה לאשתי כו'. פירש"י וז"ל האומר תנו גט זה לאשתי גרסינן במתני' ולא גרסי' תן, שלא מסרם ליד שליח בחייו, לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר עכ"ל.

והנה כתב הר"ן (ה' א' בדפי הרי"ף) וז"ל מתני' האומר תנו גט זה לאשתי כתב רש"י ז"ל דל"ג זה דאי הכי משמע שאסרו לשליח וא"כ הוה להו לרבנן לאפלוגי אמאי דתנן בשטר שחרור לא יתנו לאחר מיתה כיון דסבירא להו דזכות הוא וכל האומר תנו כאומר זכו דמי, אלא תנו בלחוד גרסינן ובאומר לעדים מיירי, ויש מקיימין הגירסא דהב"ע כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הראהו לו וצוה ליתנו ושליח לא נטלו עד לאחר מיתה א"נ אפילו נטלו לאלתר אפ"ה לא זכה עבד משום דלא אמרי' תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד, כך כתבו בשם ר"ת ז"ל עכ"ל.

ומלשוננו של רש"י נמצינו למידים דאי גרסי' תנו אין זה משמע שמסר לשליח ואי גרסי' תן הרי זה משמע שמסר לשליח, ומלשוננו של הר"ן נמצינו למידים משם רש"י דאי גרסי' זה ה"ז משמע שמסר לשליח, ואי ל"ג זה ה"ז משמע דלא מסר לשליח.

ולפי"ז נמצינו למידים: א. מבוי בר"ן דאי גרסי' תנו, כיון שכן אפילו דגרסי' נמי זה. הרי זה משמע שמסר לו, דאלת"ה מאי איכפת ליה לר"ן דגרסי' זה הא כיון דגרסי' נמי תנו אין זה משמע שמסר לו. ב. מבוי ברש"י דאי גרסי' תנו, כיון שכן אפילו דגרסי' זה, אין זה משמע שמסר לו, דאלת"ה מאי איכפת ליה לרש"י דגרסי' תן, הא כיון דל"ג זה אין זה משמע שמסר לו. (לפי מש"כ הר"ן משם רש"י). ג. מש"כ הר"ן אי נמי כו', ה"פ דאע"פ שא"ל תן גט זה ונטלו לאלתר, אפ"ה לא מהני, כיון שלא מסרו מיד ליד. ד. הא דלא כתב הר"ן מש"כ התוס' משם ר"ת דלא

גרסי' זה מכח קושית הגמ' ליתן ראייה לרב זביד ולהקשות לר"פ, היינו משום דאי"צ לראיה מהתם, דכבר ידעינן הכי, דאל"ה יקשה דלפליגו רבנן נמי הכא.

גמ'. א"ר זביד לעולם דבריא וכדרב הונא אמר רב דאמר ר"ה א"ר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. פירש"י וז"ל במעמד שלשתן קנה ולקמן מפרש טעמיה וצבורין בעינן דסבר ר"ז לא אמר רב קנה אלא בפקדון דקני ליה כל היכא דאיתיה עכ"ל, ורש"י בא לאפוקי ממלוה דלא קני ליה כל היכא דאיתיה, דהא מלוה להוצאה ניתנה. ולרב זביד לישנא דמתני' קשה טובא חדא מאי לישנא דתנו אי איירי במפקד ונפקד העומדים יחד ואומר מפקד לנפקד ליתן המנה לפלוני וכיון שכן הו"ל למימר תן מנה כו', ועוד מאי קאמר מנה הא סתם מנה אורחיה הוא דהיינו מלוה והא הכא איירי בפקדון, ועוד מאי לאיש פלוני דמשמע שאינו בפנינו הא כיון דאיירי במעמד שלשתן על כרחך דעומד בפנינו וא"כ הו"ל למימר לפלוני, ועוד מאי קמ"ל בהא דאם מת לא יתנו לאחר מיתה הא כיון דהוה קנין דמעמד שלשתן, כחידושו של רב, ה"ז קנה, ומאי קמ"ל דאם מת לא יתנו לאחר מיתה. וכמה תי' יש בזה וכדלקמן, דהא דאקשינן מאי קאמר מנה דהול"ל חפץ י"ל דבפקדון נמי מצינו לישנא דמנה וכגון הא דאיתא להלן י"ד א' תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידך, אלא דלפי"ז אכתי קשה דהול"ל במתני' תנו מנה פקדון כו', ועוד י"ל דכיון דמסקנא דגמ' אמרי' דקנין דמעמד שלשתן אפילו במלוה לכן נקט התנא מנה דמלוה רבותא היא דמהני בקנין דמעמד שלשתן, והא דאקשינן מאי לישנא דאיש פלוני דמשמע הא כיון דעומד בפנינו הול"ל לפלוני י"ל דהכי הוא לישנא דמתני', אבל בעובדא אומר המפקד לנפקד תן מנה לשמעון ולא אומר תן מנה לאיש שמעון, אלא לישנא דמתני' הכי הוא, והא דאקשינן מאי קמ"ל בהא דאם מת כו' י"ל דמתני' גופיה אשמועינן קנין דמעמד שלשתן, ורב לא בא אלא לומר דהיינו אפילו במלוה כדלהלן ע"ב ועוד דלא ניתן לחזרה כדלקמן י"ד א', וכיון שכן, מתני' דאשמעי' קנין דמעמד שלשתן אשמועינן דאם מת לא יתנו לאחר מיתה והא דאקשינן הא דקתני תנו דהול"ל תן י"ל דאגב רישא נקטינן הכי ועוד י"ל דהא דל"ג תן היינו משום שלא הגיע לידי השליח כדפירש"י.

רב פפא אמר לעולם בשכ"מ וכאידך דרב דא"ר שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין חיי' שמא מנה קבור קאמר והלכתא לקבורה לא חיישינן. והנה יש להבין ממ"נ דאי מתני' אשמועינן דדברי שכ"מ שאמר כו' ככתובים וכמסורים דמו א"כ קשה לישנא דגמ' דאמרין (בגמ' דידן, וב"ב קנ"ה א' ושם קע"ה א', ולקמן ט"ו א') דהא קי"ל דדברי שכ"מ כו', דאי מתני' אשמועי' הכי הו"ל למימר בכל המקומות דהא תנן, ואי מתני' אשמועינן דמנה זה נותנין ומנה סתם אין נותנין כדאמר רב והוא שצוברין ומונחין כו' א"כ למה הוצרך רב לומר כן שוב דשכ"מ שאמר תנו כו' הא מתני' היא וי"ל דבאמת מתני' אשמועינן דדברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו והא דאיכא לישנא דגמ' דהא קי"ל היינו משום הא דאמרין בגמ' דידן הלכתא לקבורה לא חיישינן, כל' דכיון שכן ע"כ מתני' לא אשמועי' הכא דדברי שכ"מ כו', וק"ל.

תוד"ה תנו מנה לפלוני כו'. כתבו התוס' וז"ל למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן אי"צ לומר דלדידיה רישא נמי איירי במעמד שלשתן כו' עכ"ל, ואפשר דמתני' ע"כ לא איירי ברישא במעמד שלשתן דא"כ הו"ל למימר תן מנה לפלוני ולמה גרסי' במתני' תנו, והא פירש"י דא"א לגרוס תן, ועל כרחך דרישא דמתני' לא מצי מתוקמא במעמד שלשתן.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ואשמעי' דלא תיקון מעמד ג' בשטר אלא בממון, דאין נראה כו' עכ"ל, ומדלא כתבו דלא מהני בשטר קנין דמעמד שלשתן כלל רק תירצו דמסברא אין נראה כו' ע"כ דבשטר מהני, ובר"ן כתב דמ"מ שטר שחרור לא מהני קנין דמעמד שלשתן, דלא שייך התם מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ודוק.

סוגית זמן בגיטין

גיטין י"ז א'.

מתני'. נכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם ביום כשר. מקשים העולם למה האריך התנא דהו"ל למינקט חדא ומיניה נילף לשאר אופנים, ועיין חידושי הריטב"א, ובחידושי רבינו חיים הלוי (הלכות עדות פ"ג ה"ד) כתב דהא דנקט התנא ביום ונחתם בלילה ר"ל דאע"ג דקי"ל דאין גומרין דין בלילה מ"מ זה אינו חשיב ג"ד.

ביום ונחתם בלילה פסול. הכא איירי גבי גט כדמוכח מטעמיה דר"ש, ולקמן י"ח א' אמרי' גבי כתובה דבכה"ג כשר ודוקא עסוקין באותו ענין יעו"ש.

גמ'. איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין. כתב הר"ן דהא דתיקנו חכמים זמן בגיטין ילפינן מדתנן לקמן פ"ו א' ג' גיטין פסולים ואם ניסת הולד כשר וא' מהם יש עליו עדים ואין בו זמן, ולא ילפי' ממתני' דידן מהא דגט מוקדם פסול לרבנן, כיון דאפשר לומר דבאמת לא בעינן זמן והא דהכא גט מוקדם פסול משום דאי כתבי' זמן לא היו הלקוחות יכולים למימר אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידה אבל באין בו זמן היו יכולים לומר הכי ונמצא דהזמן הוא מיגרע גרע ולא מעלה. יעו"ש.

ולמה שכתב הר"ן יש להבין דא"כ הו"ל לגמ' למימר מפני מה תיקנו זמן בגיטין לקמן פ"ו א' ולא הכא.

וברבינו קרקש (המיוחס לחי' הריטב"א) פליג אר"ן וס"ל דהא דחכמים תיקנו זמן בגיטין ילפי' ממתני' דידן, ויש מי שמקשה¹² למה לא ילפי' ממתני' כ"ו א' יעו"ש.

רבי יוחנן אמר משום בת אחותו. הא דנקט ר"י דוקא בת אחותו אפשר דלאו דוקא הוא אלא משום מעשה שהיה כדאיתא בירושלמי (והובא ברי"ף ח' ב') נקט הכי. ועיין ביפה עינים.

ריש לקיש אמר משום פירות. רש"י כתב לפרש דאיכא חשש שמא האשה תפסיד פירות שהבעל ימשיך למכור פירות לאחר הגירושין דהיינו לאחר נתינת הגט לאשה, וכיון דלא היה זמן בגט יוכל לטעון שקודם גירושין דהיינו קודם נתינת הגט לאשה, מכר, ולכן תיקנו זמן, לריש לקיש. והתוס' והר"ן פירשו, דאיכא חשש שמא האשה תפסיד פירות, שהבעל ימכור בין שעת נתינה לבין שעת חתימה, וכיון שאין האשה יכולה להביא ראייה על שעת החתימה (רק על שעת נתינה), א"כ האשה מפסידה, ולכן תיקנו זמן לר"ל. (ולפי"ז קשה שהרי יש חזקה שביום שנכתב ונחתם נמסר, ולרמב"ן דלהלן א"ש).

והרמב"ן נמי פירש כהתוס' וכהר"ן, והוסיף עוד, דלכאור' מאי חיישינן שימכור בין שעת חתימה לבין שעת נתינה דע"כ הקדים הגט בזמן כל דהוא והרי לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה וע"ז י"ל דנזדמנו לו סופר ועדים וגם היה בנכסי האשה קמה לקצור וענבים לבצור ובה"ג כותבו לו גט ומניחו בכיסו עד אשר אם ירצה לגרשה, וא"כ הדר החששא.

תוד"ה נכתב ביום ונחתם בלילה פסול. כתבו התוס' וז"ל ולריש לקיש משום פירי דסבורין הדיינים שביום הכתיבה נחתם ותטרוף האשה מלקוחות שלא כדין פירות שמשעת כתיבה עד שעת חתימה עכ"ל, ולכאורה היה מקום לפרש נמי הא דלריש לקיש פסול משום דחיישי' לקנוניא דבין הבעל והאשה שימכור ויקבל כספו ויתן מזה גם לאשה ואח"כ תלך לגבות מהלקוחות, וכמו שפירשו התוס' לעיל (ג' ב' ד"ה כתב) גבי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים פסול והולד כשר, מיהו יש לחלק דהכא לא איירי שרצה מלכתחילה לכתוב ביום ולחתום בלילה אלא שלא הספיקו לחתום ביום ומ"מ פסלינן שלא ימצאו עי"ז אח"כ דרך לחפות או למכור פירות, ומשא"כ התם דאיירי בכתב ידו, כיון דחיישינן שמא יקדים הזמן כמו שפירשו שם התוס' על כרחך דאיירי שמתכוון במה שכתב בכתב ידו, וכיון שכן, אין לפרש התם דרוצה להקדים הזמן משום שיפסיד ללקוחות עי"ז שהאשה תגבה שלא כדין כמו שפירשו התוס' בסוגיא דידן, וטעמא דאם משום הא ודאי דלא יעשה כן, כיון דמאחר והאשה תוציא מהלקוחות יצטרך הבעל

¹² לכאור' התם עצה טובה קמ"ל, והא ראי' דהתם קתני אף לענין הלואה ובהא ודאי לא בעי זמן, וכמש"כ תוס' לעיל י' א' ד"ה כי קתני. (מחכ"א).

לשלם להם, ועל כרחך מה שמקדים בכתב ידו הוא משום הקנוניא, והיכא בסוגיא דידן אצל הכי, ובאמת כבר כתבו התוס' (ד"ה ור"ש) דבסוגיא דידן לא שייך כלל קנוניא.

תוד"ה משום בת אחותו. כ' התוס' וז"ל שהיא גרושה לפנינו כו' עכ"ל ויש להבין דהא איכא חזקה דמעיקרא שהיא אשת איש, ויעויין פנ"י.

תוד"ה מפני מה תיקנו זמן בגיטין. כ' התוס' וז"ל דבלאו הכי נאמנת אשה ע"כ מיגו דאי בעי תטמין את גיטה ולא ידעו שהיא גרושה כו' עכ"ל כתב הגרע"א להקשות דהא הוי מיגו להוציא [ועוד קשה דהא הויא לה קול כשנתן לה הגט ומה יועיל לה שתטמין הגט], ותירץ דהא דל"א מיגו להוציא היינו דוקא היכא דבלא המיגו הטענה היתה נסתרת אבל היכא שהטמינה אינה נסתרת וכגון הכא שאין זמן כתוב בגט וממילא אין זו סתירה למה שטוענת שלוותה קודם הגירושין, אמרי' מיגו להוציא.

ובמהרש"א הקשה לתי' התוס', דאכתי נצטרך זמן דאלת"ה תוכל האשה להפסיד הבעל שתטען לאחר הגירושין שלוותה קודם הגירושין ותירץ דאכתי תוכל להטמין הגט ולא יועיל הזמן עכ"ד והק' הגרע"א מפני מה הוצרך המהרש"א לתרץ דצריכה להטמין הגט הא בלא"ה יש לה מיגו שהיתה יכולה להטמין, ולמה צריכה להטמין באמת, ותי' הגרע"א לפמ"ש"כ קודם, דכיון שבלא המיגו היו נסתרים דבריה א"כ הכא כבר שייך מיגו להוציא, ומיגו להוציא לא אמרי' וק"ל עכ"ד.

גיטין י"ז ב'.

ור"י מ"ט לא אמר כו"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. פירש"י דכיון שכן, שוב לא יועיל הזמן שכתוב בגט, שהרי כותבין את הזמן בשעת כתיבת הגט ולא בשעת נתינת הגט, וחיישינן שהבעל ימכול לאחר הנתינה שלא כדין, וכשתבוא האשה ללקוחות יאמרו לה אייתי סהדי אימת מטא גיטא לידה ולא יהיה לה ראייה מתי היה נתינת הגט, ולכן הזמן לא מהני מידי.

והתוס' פליגי וס"ל, דבאמת הזמן יועיל ויועיל וטעמא כיון דאמרי' חזקה ביום שנו"נ נמסר, אלא ס"ל לר"י שאין צריך זמן כיון שאם תרצה מיד לאחר שהבעל יתן לה הגט האשה תלך לבי"ד שיכתבו לה שטר שהיום נמסר לה הגט ונתגרשה, וכיון שכן אם הבעל ימכור לאחר נתינת הגט לאשה תוכל להוציא מהלקוחות כדין.

והרמב"ן נמי אזיל בשיטת התוס', לר' יוחנן, והוסיף עוד דאפילו לבי"ד לא תלך האשה, כיון דמיד אחר נתינת הגט מהבעל לאשה שוב אין לו לבעל כל דהו בנכסי האשה וממילא לא חיישינן שמא ימכור הבעל לאחר הנתינה, וכמו דלא חיישי' לגנב בעלמא.

קסבר יש לבעל פירות עש"נ. מדלא קאמרי' אמר לך רבי יוחנן קסבר יש לבעל כו' רק אמר קסבר ותו לא, מבו' דהגמ' ידעה דהכי הוא האמת.

אלא לר"י מ"ט דר"א דמכשיר. יש להבין למה לא משני דר"ש ס"ל דזנות לא שכיחא ולהכי מכשיר ר"ש.

אמר לך ר"י אליבא דר"ש לא קאמינא כו'. יתכן לפרש, משום דר"ש ס"ל דזנות לא שכיחא.

אלא לריש לקיש מאי איכא בין ר"ש לרבנן. פירש"י דלריש לקיש קשה מ"ט רבנן פוסלים הא בדין טרפה פירות ע"כ, והכא לא שייך לומר דרבנן לא ס"ל טעמיה דזמן משום פירות, ופשוט.

פירי דמשעת כתיבה ועד שעת חתימה איכא בינייהו. כלו' דר"ש דמכשיר ס"ל דיש לבעל פירות עד שעת כתיבה ולהכי אם ימכור הבעל לאחר שעת הכתיבה בדין תטרוף, ורבנן דפסלי ס"ל דיש לבעל פירות עד שעת חתימה וחיישינן שימכור בין החתימה לנתינה¹³ ולא יהיה לאשה ראייה ללקוחות באיזה זמן היה החתימה.

¹³ לכאור' הוא טעות סופר וצ"ל בין הכתיבה לחתימה. (מחכ"א).

אהנו דלכתחילה לא תינשא. פירש"י וז"ל וכיון דהכי הוא אי בעי לכתוב הגט בלא זמן לחפות על בת אחותו או למכור בפירות לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא חתמו עליה סהדי עכ"ל וקשה¹⁴ דא"כ היכי תנן לקמן פ"ו א' ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר, וא' מהן יש עליו עדים ואין בו זמן וק' שהרי לא יכתבו לו ולא יחתמו לו, ועוד קשה מהא דכתבו התוס' (ג' ב' ד"ה כתב) דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דתנן פ"ו א' דפסול היינו משום דהוי כאין בו זמן כיון דיכול לכתוב איזה זמן שירצה וקשיא דא"כ מאי הועילו חכמים בתקנתם הא אכתי איכא למיחש לשמא יחפה ולפירות, ולגבי ק' קמא י"ל דה"ק דלא חיישי' אבל אם הוה מעשה פסול ואם ניסת הולד כשר, ולגבי ק' בתרא תירץ בתוספות הרא"ש ז"ל וי"ל דלהא לא חיישינן דרוב אנשים אינם בקיאים לכתוב גט בעצמן עכ"ל כלו' דלא חיישינן שיכתוב בכתב ידו, וקשה דא"כ היכי קתני במתני' פ"ו א' ג' גיטין פסולים ואם ניסת הולד כשר וא' מהן כתב בכתב ידו ואין עליו עדים הא רוב אנשים אינם בקיאים לכתוב גט בעצמן, ואלא מאי נימא דרוב אנשים אינם בקיאים אבל אכתי יש אנשים בקיאים א"כ מאי משני התוס' רא"ש וי"ל דלא חיישי' אבל אם הוה שכתב בכתב ידו פסול ואם ניסת הולד כשר. ובתוספות רי"ד תירץ וז"ל ואין לחוש שמא יכתוב בכתב ידו בלא עדים ויקדים הזמן ויחפה עליה דהיכא דזינתה ובא להוציא גט זה בכתב ידו לא משגחי' ביה דאמרי' לחפות עליה כתבו עכ"ל וקשה דא"כ מאי קס"ד דמקשי' בגמ' גזייה לזמן ידידיה כו' הא פשיטא שיראו דלחפות עליה בא, ועוד שמעתי מקשים דלתוס' רי"ד נמצא הכא דשייך להרוג אותה אפילו דאיכא קצת ספק נפשות, והרי ספק נפשות להקל.

גזייה לזמן ידידיה ויהביה ניהלה. הכא איירי בכתב סופר וגזייה בזמן, ולא איירי בכתב ידו וגזייה לזמן, דבכתב ידו בלא"ה פסול אי משום טעמיה דהרא"ש או מטעמיה דהתוס' רי"ד וכדלעיל ד"ה אהנו כו' יעו"ש.

אהנו לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה כו'. קצת קשה דאכתי ניחוש לשבוע שהעידו עליה שזנתה ועיין במהר"ם שי"ף וחזו"א.

תוד"ה עד שעת נתינה. כתבו התוס' וז"ל אבל קשה לר"י כו' אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בפילה הוא דאמר אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ביום שנו"נ נמסר כו' עכ"ל, הקשה הפנ"י דאכתי תטרוף שלא כדין מהלקוחות שלא ידעו דאיתרע בפילה יעו"ש וי"ל דכיון שהאשה עצמה לא יודעת מי מהלקוחות יודע דאיתרע בפילה ומי מהלקוחות לא יודע דאיתרע בפילה על כן לא תעז פניה לילך לטרוף שלא כדין, אלא דא"כ ק"ק דאפילו היכא דידעי לקוחות דאיתרע בפילה מ"ט הוצרכו להגיע לטעם שיאמרו לה אייתי ראייה דבלא"ה האשה לא תלך ללקוחות מפני שחוששת שמא יתפסו אותה בשיקרא, ויש שרוצים לומר דמפני זאת לא תחוש שלא לילך ללקוחות דגם אחר שיאמרו לה אייתי ראייה תוכל לומר אין לי ראייה ואכתי הנני בדעתי שקניתם שלא כדין וע"כ לא יתפסו אותה בשיקרא. **וברמב"ן** (ב"מ י"ט א' ד"ה דאמרי' לה אייתי כו') כתב לתרץ דגט שנפל איכא קול וכיון שכן כל הלקוחות ידעו.

באו"ד. כתבו התוס' להקשות לרש"י דכתב דהא דס"ל לר"י דיש לבעל פירות עד ש"נ ה"פ דא"כ שוב לא יועיל מה שיכתבו זמן בגט דעדיין מקבל פירות עש"נ, ולא אמרי' חזקה שביום שנו"נ נמסר, וקשה מפ"ק דב"מ (י"ט א') דמשמע מהתם דדוקא גט דאיתרע בפילה אמרי' אימת מטא גיטא לידך ולא אמרי' חזקה שביום שנו"נ נמסר אבל בכל גיטין שבכולם אמרי' חזקה שביום שנו"נ נמסר, ולכן פליגי התוס' על רש"י דכוונת ר"י ה"פ דאע"פ שיכתבו זמן בגט ויועיל מ"מ כיון שיש חזקה שביום שנו"נ נמסר לכן אי"צ שיכתבו זמן בגט שאם לא נמסר באותו יום שנו"נ אם תרצה תלך לבי"ד שיכתבו לה שהיום נמסר לה הגט ונתגרשה. והקשו התוס' דא"כ לר"י היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו והרי ניחוש שיכתוב בניסן ויתן בתשרי ותירצו התוס' דאיכא ע"מ וממילא ליכא חשש דשמא יחפה או שימכור פירות דידעינן מתי נמסר הגט, ואפילו לר"מ דס"ל דע"ח כרתי מ"מ יש ע"מ שאומר ר"ת דאפילו לר"מ מצריכינן ע"מ בדבר

¹⁴ לכאן י"ל דאחר דקתני התם דפסול משו"ה לא יכתבו לו. (מחכ"א).

שבערוה כיון דאין בדבר שבערוה פחות משנים וממילא היה קול שנתגרשה והיא פנויה, וכיון שכן יאמרו לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך לידע באיזה יום נתגרשה כו' עכ"ד התוס', ויש להבין היאך כתבו התוס' שיאמרו לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך והרי בתחילה הביאו התו' ראייה מפ"ק דב"מ דל"א ליה אייתי ראייה אלא היכא דאיתרע בנפילה והא הכא לא איתרע בנפילה וי"ל דהתם הקשו התוס' לרש"י דלרש"י ע"כ צ"ל דאיירי למ"ד דאין כותבין שטר חוב ללוה אא"כ מלוה עמו ולכן התם לדידיה אצ"ל אייתי ראייה כי כיון שהמלוה שם מסתמא יתן לו מיד את השט"ח, אבל הכא דאיירי למ"ד דכותבין ללוה אע"פ שאין מלוה עמו צ"ל אייתי ראייה כו' ועוד י"ל דהתוס' לשיטתם דאמרי' חזקה שביום שנו"נ נמסר וכיון שכן איכא קול שהמסירה לא ביום הכתיבה היתה וא"כ יש ריעותא בגט, והיכא דאיכא ריעותא בגט ודאי דאמרי' לה אייתי ראייה כו', וק"ל.

באו"ד. כ' התוס' וז"ל ולר' יוחנן היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ניהוש כו' עכ"ל יש להבין מפני מה לא תירצו התוס' דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה כמו שתירצו להלן גבי זנות וי"ל דגבי פירות שעושה קנוניא לא שייך לומר דלא מקדים כו' כיון דאין זו פורענות לו שהרי רוצה עכשיו לגרשה ורוצה להרויח בזה גם פירות, ומשא"כ גבי זנות שאינו יודע אם תזנה אם לאו, ולכן הוי פורענות לו להקדים.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל ומיהו במשליש כו' עכ"ל קשה דלכא' הו"ל לתוס' לומר וכן במשליש כו' ויעויין רא"ש סי' ג' - ו', מהרש"א ומהר"ם שי"ף ופנ"י.

באו"ד. כתבו התוס' וז"ל מיהו במשליש כו' קלא אית ליה כו'. יש לדקדק מהא דהכא התוס' לא כתבו נמי דממילא יאמרו לה אייתי ראייה כו' וכמש"כ התוס' קודם גבי כותבין ללוה אע"פ כו'.

גיטין י"ח א'.

א"ל רבינא לרבא כתביה ואותביה בכסתיה דאי מיפייסה תיפייס מאי. בתוס' כתבו דפירש"י דקשה בין לזנות ובין לפירות בין לר"ל ובין לר"י כלו' דבפירות חיישי' בין לר"ל ובין לר"י דימכור הבעל בין החתימה לנתינה וכמו דאין לאשה ראייה על זמן החתימה א"כ תפסיד, ומה הועילו חכמים בתקנתם, ולזנות קשה דוקא לר"י דאכתי תזנה בין חתימה לנתינה. **והתוס' והרמב"ן ס"ל דלר"ל דאמר תיקנו זמן משום פירות לק"מ, ורק לר"י דאמר תיקנו זמן משום בת אחותו קשיא דאכתי תזנה בין חתימה לנתינה, והוכחת הרמב"ן משום דאת"ל כרש"י א"כ קשה מאי קשיא הא ר"ל ס"ל דאיכא לבעל פירות עד שעת כתיבה דהיינו עד שעת חתימה וא"כ בדין טרוף, ומיהו התוס' כתבו ליישב דעת רש"י דס"ל לר"ל דבה"ג שייך האי סברא דאי מיפייסה תיפייס ר"ל מודה דאיכא פירות לבעל עש"נ ולא רק עש"ח, והרמב"ן לא ס"ל הכי, והתוס' דפליגי על רש"י חלקו מכח קושיות אחרות, עיין בתוס'.**

א"ל לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה. פירש"י וז"ל לא מקדים כו' לא רגילי למיעבד הכי לאנוחי בכיסתיה דכיון דלא ניהא ליה בגירושין פורענות הוא לגביה ולא מקדים ליה עכ"ל, כלומר דכיון דלא ניהא ליה בגירושין לא חשו רבנן להכי, ובאמת בשביל זה לא תיקנו רבנן זמן, וליכא חשש דב"א ודפירות.

רש"י ד"ה מה הועילו חכמים בתקנתן. פירש"י וז"ל בין לענין זנות ובין לענין פירות דטרפה לקוחות מיום הכתיבה עכ"ל, ומב' בתוס' דרש"י קאי בין על הא דאמר רבינא לרבא ובין על הא דאמר רבינא לרבא אשי, והא דפירש"י דחיישי' לפסידא דלקוחות ולא פירש דחיישי' לקנוניא י"ל חדא דאלת"ה א"כ מאי משני לא מקדים כו' הא פירות לאו פורענות הוא לגביה אם חושב לגרשה, ועוד משום דגבי גיטין הבאים ממדה"י לא שייך לפרש משום קנוניא כיון דהאיש והאשה אינם יחד באותה העיר. וק"ל.

סוגית זמן בגיטין - בענין גט מאוחר

תוד"ה ריש לקיש אמר משום פירות. הקשו התוס', לריש לקיש דתיקנו זמן כדי שלא תפסיד האשה פירות משעת כתיבה עד שעת חתימה, א"כ מ"ט גט מאוחר כשר, דהתם נמי ליחוש לפסידא דאשה משום פירות והו"ל לפסול גט מאוחר, ולמה אמרינן בפרק גט פשוט (ב"ב ק"ס א') גט מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט, שהרי גט מקושר כותבים זמן של שנה שלאחריה, וכשיעשה את הגט לגט פשוט, נמצא גט פשוט עם זמן מאוחר, ואמרי' התם דכשר, וקשה מ"ט כשר הא ליחוש לפסידא דאשה משום פירות.

ותי' התוס' משמו של ר"י, דבגט מאוחר באמת יש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט, כיון דאין ראוי לגרש עם אותו הגט עד הזמן הכתוב בגט, וא"כ אין האשה מפסדת פירות, וכיון שכן, גט מאוחר כשר.

והקשו התוס' דא"כ מ"ט ר"ש מכשיר גט שנכתב ביום ונחתם בלילה ואמרי' עליה בגמ' (ע"ב) דר"ש ס"ל דיש לבעל פירות עד שעת כתיבה, וקשה דכיון שבשעת כתיבה עדיין אין ראוי לגרש בגט אלא משעת חתימה א"כ ליהוי לבעל פירות עד שעת חתימה, ולפסול וכרבנן, ותי' התוס' דר"ש ס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי, וכיון שכן מיד לאחר הכתיבה יוכל הבעל להביא עדי מסירה, וא"כ הו"ל גט שראוי לגרש בו.

והקשו התוס' דא"כ מ"ט דרבנן דפסילי גט שנכתב ביום ונחתם בלילה ואמרי' עליה בגמ' (שם) דרבנן ס"ל דיש לבעל פירות עד שעת חתימה, והרי כיון שראוי לגרש ע"י עדי מסירה מיד אחר הכתיבה א"כ ליהוי לבעל פירות עד שעת כתיבה, ולהכשיר ולר"ש, ותי' התוס' דלרבנן ל"א כיון שנתן עיניו לגרשה, ואמרי' דבעינן לרבנן תרתי, חדא שיהא ראוי לגרש בו, ועוד שיהיה קול ודוקא כשעסוקין באותו ענין איכא קול (כדלהלן י"ח א'), אבל במתני' דלא איירי דעסוקין באותו ענין ליכא קול ולהכי רבנן פסלי.

והרא"ש (סי' ה') אזיל בשיטת התוס' דגט מאוחר כשר ואין האשה מפסדת פירות, והוסיף על קושית התוס', דקשה נמי לר' יוחנן, וטעמיה, דכל הא דפליג ר"י על ר"ל היינו דוקא היכא דלא יועיל זמן (כרש"י שם) או היכא דלא בעינן זמן (כהתוס' שם), אבל בגט מאוחר דמהני ובעינן זמן ר"י נמי מודה לר"ל דבעי ליהוי פסול, וקשה א"כ מ"ט אמרינן בפרק גט פשוט דגט מאוחר כשר.

ותירץ הרא"ש כהתוס' דבגט מאוחר יש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט, כיון דעד הזמן הכתוב בגט אין ראוי לגרש באותו הגט, וכיון שכן, אין האשה מפסדת פירות.

והקשה הרא"ש חדא דא"כ מ"ט דר"ש דמכשיר גט שנכתב ביום ונחתם בלילה הא כיון דבשעת כתיבה אין ראוי לגרש א"כ ליהוי לבעל פירות עד שעת חתימה ולפסול וכרבנן, ועוד דהרי רבנן מודו לר"ש היכא דעסוקין באותו ענין דכשר (להלן י"ח א') וא"כ לרבנן נמי קשה דליהוי לבעל פירות עד שעת חתימה ולפסול.

ותי' הרא"ש דר"ש ס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי, וא"כ בשעת הכתיבה נמי ראוי לגרש בו, וכיון שכן, יש לבעל פירות עד שעת כתיבה. וכן רבנן ס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי, וכיון שכן, אע"פ שעסוקין באותו ענין מ"מ כיון דאיכא עדי מסירה כבר ראוי לגרש מיד ולכן כשר, והקשה התוס' דא"כ למה תליא האי מילתא בעסוקין באותו ענין הא כיון דאיכא עדי מסירה וראוי לגרש א"כ אפילו באין עסוקין באותו ענין להכשיר ולמה רבנן במתני' פסלי, ותירץ הרא"ש דלרבנן בענין תרתי חדא שיהא ראוי לגרש ועוד שיהיה קול, ודוקא כשעסוקין באותו ענין איכא קול, ולהכי תליא האי מילתא בעסוקין באותו ענין.

והראב"ד (פ"א מהלכות גירושין הכ"ה) תירץ על קושית התוס', דבאמת האשה מגורשת מיד בשעת נתינת הגט ואפי"ה יש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט.

והקשה הרא"ש (סי' ה') דהכי יתכן האי מילתא, דא"כ כל בעל שמגרש את אשתו יוכל לכתוב זמן ארוך ויאכל הפירות ויפסיד את האשה, לכן ביאר הרא"ש דברי הראב"ד הכי, דיש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט אע"פ שהיא כבר נתגרשה איירי שמחלה לבעל והסכימה עמו על הזמן הכתוב בגט, ובה"ג דאין מוחלת תוכל ללכת לבי"ד ויכתבו לה שטר שנתגרשה היום ובאם הבעל יערער יאמרו לו להביא ראיה שמחלה על הפירות.

ונמצינו למידים דשיטת התוס' והרא"ש והראב"ד דגט מאוחר כשר וליכא משום פירי כיון דיש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט.

אבל הרמב"ם (פ"א מהלכות גירושין הכ"ה) והר"ן (ח' א' בדפי הרי"ף) פליגי וס"ל דגט מאוחר פסול, והא דאמרינן בפרק גט פשוט דגט מאוחר כשר היינו גיטי ממון. (ועיין ר"ן שהביא עוד ראיות דגט מאוחר כשר ודחה אותן יעו"ש).

והקשה הר"ן לשיטת התוס' דגט מאוחר כשר ליחוש שמא יחפה, והוי כגט שאין בו זמן דפסול, כלומר שתוכל לזנות, וכיון שהגט הזה הוא עם זמן מאוחר תוכל לטעון, דהשתא ודאי הנני מגורשת, ועכ"פ אין לכם ראייה על שזניתי קודם גירושין, ולמעשה טענה שלי שזניתי אחר גירושין, וכיון דהוי ספק נפשות לא נוכל להורגה, דספק נפשות להקל, וא"כ משום ליחוש שמא יחפה.

ותירץ הר"ן דלהתוס' אינה מגורשת עד הזמן הכתוב בגט וכיון שכן עם זינתה ודאי קודם הגירושין הוה, וכיון שכן ליכא חששא דזנות, יעו"ש.

ויש לדון בכמה דברים:

הא' - מפני מה לא הקשו התוס' לר' יוחנן משום פירות, כמו שכתב הרא"ש.
הב' - מפני מה לא הקשו התוס' לר' יוחנן משום שמא יחפה, כדהקשה הר"ן להתוס'.
הג' - דאכתי קשה לדברי הראב"ד דכיון שמגורשת משעת נתינה א"כ ליחוש שמא תזנה ומספק נפשות לא נוכל להורגה, וכנ"ל שהקשה הר"ן לשיטת התוס', ומפני קוצר הזמן לא הארכתני. והשי"ת יעזרנו להשלים.

סוגית כתב ע"ג כתב

גיטין י"ט א'.

מתני'. על יד של עבד ונותן לה את העבד. איכא דמקשי מאי יועיל שנותן לה העבד הרי בעינן שיעמוד ימים רבים כלקמן כ"ב ב', והרי העבד אינו חי לעולם.

גמ'. ובכל דבר שהוא מתקיים וכו'. ובמתני' הגירסא ובכל דבר שהוא של קיימא, וכ"כ הרא"ש וכ"כ הרי"ף יעו"ש.

באבר. פירש"י וז"ל באבר ששף העופרת במים ומשחירים עכ"ל הא דפירש"י ששף העופרת במים ולא פירש עופרת סתם היינו משום אמרינן להלן בגמ' הא באברא הא במיא דאברא כלומר דבמיא דאברא כשר, וק"ל.

דיו ע"ג דיו סיקרא ע"ג סיקרא פטור. אע"ג דמ"מ השחור או האדום כהה השתא טפי מ"מ פטור דלא חשיב כתב כיון שכבר היה כתוב, והנה יתכן לומר דבדיו וסיקרא אחר שנתייבש על הקלף שוב אין יתחזק יותר ע"י מה שיוסיפו אח"כ כיון שהדיו הראשון נתייבש.

איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת ר"י ור"ל דאמרי' תרווייהו חייב שתים כו' בעא מיניה ר"ל מר"י עדים שאין יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא לימדנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. יש להבין מאי נסתפק ר"ל מר"י עדים שאין יודעים לחתום אי סיקרא ע"ג דיו הוי כתב לענין גט הא קודם אמרי' בגמ' דיו ע"ג סיקרא ר"י ור"ל דאמרי' תרווייהו חייב שתים, ומאי נסתפק ר"ל טפי מר"י, אחר שאמר ר"ל גופיה דלגבי שבת הוי כתב וי"ל דהנה אחר שנסתפק ר"ל מר"י אי הוי כתב אי לא אמרי' בגמ' א"ל אינו כתב א"ל והלא לימדנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת דהיינו דיו ע"י סיקרא הוי כתב גבי שבת, וא"כ מצינו דכל מה שר"ל אמר גבי שבת דחייב שתים כדאמרי' ר"י ור"ל דאמרי' תרווייהו היינו משום שר"ל הסכים עם הדין של ר"י רבו, ולא אמרה ר"ל מעצמו, וכיון שכן נסתפק ר"ל טפי מר"י, וק"ל.

א"ל אינו כתב כו' א"ל וכי מפני כו'. ומבואר דסיקרא (ע"ג דיו) הוי כתב גבי גיטין, ולהכי כתב עליון אינו כתב.

איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו. איכא למידק חדא דהו"ל למימר אמר רב דאילו השתא דקתני רב אמר משמע דאיכא דפליג, ועוד מאי קאמר נייר חלק דלכאורה אפילו נייר שאינו חלק נמי סגי שהרי לא מתעסקים בזה הנייר אלא בשביל קריעת הנייר בלבד ועיין לעיל ט' ב' תוד"ה מקרעין ומדרכי סימן שמ"א, ועוד מפני מה לא אמר רב דנכתוב להם בדיו והם יכתבו בסיקרא ע"ג הדיו, ואף דלגבי שבת אינו כתב מ"מ דלמא גבי גיטין הוי כתב, והא דלא אמר רב דנכתוב להם בסיקרא והם יכתבו בדיו ע"ג הסיקרא היינו משום רבי יוחנן דס"ל דאינו כתב גבי גיטין.

סיקרא ע"ג דיו א"ל חייב וא"ל פטור א"ל חייב מוחק הוא א"ל פטור מקלקל הוא. פירש"י וז"ל מוחק הוא ולא כותב שמתחילה היה כתוב הגון מעתה, מקלקל הוא והו"ל כמוחק ע"מ שלא לכתוב ולמאן דמיחייב לא הוי מקלקל כ"כ שהרי כתבו ניכר עכ"ל, ביאור הפלוגתא לרש"י אפשר דהכי הוא, דהנה הכותב בדיו אדום (דהיינו סיקרא) יש בו מעלה וחסרון כלומר דכשהוא כותב בדיו אדום ע"ג דיו שחור נהי נמי דהשתא השחור אינו נראה כלל (כשזה ע"ג קלף) וא"כ האדום עדיין ניכר מ"מ ה"ז חסרון בזה שחשיב מגרע כיון שקודם הכתיבה היתה ניכרת טפי, שהרי שחור הוא חזק טפי מאדום, ולכן הוי מוחק. אבל כשהוא כותב אדום על סתם קלף ה"ז מעלה כיון שהאדום ניכר בלא שום חסרון, וזה מה שפירש רש"י דכשכותב אדום ע"ג שחור לא חשיב כותב כי הוא מגרע בכתיבה הזו, שהרי השחור ניכר טפי מאדום, והשתא כשהוסיף אדום ה"ז חסרון, אמנם עדיין אין זה חשיב מקלקל את הכתיבה כיון שהאדום עדיין ניכר, וכמו שכותב אדום על סתם קלף חלק שהכתיבה ניכרת שם.

והא דהוי מוחק ע"מ לכתוב (דאל"ה אין זה מוחק אלא מקלקל) היינו משום שבשעה שהוא מוחק הוא גם כותב.

וכ"ז ס"ל מ"ד מוחק, אבל מ"ד מקלקל ס"ל דהשתא הכתיבה פחות יפה ממה שהיתה קודם, ומה"ט נמי ס"ל למ"ד מקלקל דלא הוי כותב דאין הכתיבה חשובה כמקודם, ולא הוי מוחק כיון שאין זה על מנת לכתוב דלא שייך הכא למימר שבשעה שכותב הוא מוחק, שהרי לא חשיב כתיבה.

והתוס' פירשו דמ"ד חייב ס"ל דמוחק הוא כיון שעומד לכתוב אחר המחיקה והו"ל מוחק ע"מ לכתוב, והא דלא הוי מקלקל פירשו התוס' דהיינו משום ששחור ע"ג אדום ושחור הוא חזק טפי משחור ע"ג שחור לחוד, שהרי מחק ע"מ לכתוב, והא דלא הוי כותב מסתברא דס"ל בזה להתוס' כרש"י דקודם הכתיבה היתה ניכרת טפי מהשתא, שהשחור הוא חזק טפי מהאדום.

וכ"ז ס"ל מ"ד מוחק, אבל מ"ד מקלקל ס"ל דהיינו משום שקודם היתה הכתיבה יפה טפי מהשתא, והא דלא הוי כותב משום דמקלקל הוי, והא דלא הוי מוחק, כיון דמ"ד מקלקל ס"ל דשחור ע"ג אדום ושחור לא כ"כ כתיבה טפי ניכרת היא, ובשביל זה לחוד לא הוי מוחק ע"מ לכתוב.

היוצא מדברינו:

סיקרא ע"ג דיו לרש"י: מ"ד חייב - מוחק הוי, כיון שאחר שנתייבש הדיו השחור שע"ג הקלף אם כותב ע"ג זה באדום נמחק השחור לגמרי וה"ז מוחק ע"מ לכתוב דכשמוחק באותו הזמן הוא כותב, והכא הוא טוב יותר משאר מוחק ע"מ לכתוב כי בשאר מקומות הוא מוחק ועדיין לא כתב אלא שהוא עתיד לכתוב והכא בשעה שמוחק גם כותב. כותב לא הוי, כיון שקודם היה כתיבה ניכרת טפי, ששחור הוא חזק טפי מאדום. מקלקל לא הוי, כיון דמ"מ האדום ניכר כי הוא מוחק השחור לגמרי.

מ"ד פטור - מקלקל הוי, כיון שקודם היתה הכתיבה יפה יותר מהשתא. כותב לא הוי, אפשר מב' טעמים הא' משום דהכתיבה דהשתא פחות יפה מהכתיבה הראשונה, הב', משום שהאדום דהשתא כיון שהוא ע"ג שחור ולא ע"ג סתם קלף הוא פחות ניכר. מוחק לא הוי, דכיון דיש קלקול לא חזינן בהא דהכין מקום לכתובה.

סיקרא ע"ג דיו להתוס': מ"ד חייב - מוחק הוי, כיון שעומד לכתוב אחר המחיקה והו"ל מוחק ע"מ לכתוב. כותב לא הוי, מסתברא דהוא כסברת רש"י דקודם היתה הכתיבה ניכרת טפי מהשתא שהשחור הוא חזק טפי מאדום. מקלקל לא הוי, כיון ששחור ע"ג אדום ושחור הוא חזק טפי משחור ע"ג שחור לחוד, שהרי מחק ע"מ לכתוב.

מ"ד פטור - מקלקל הוי, כיון שקודם היתה הכתיבה יפה מהשתא. כותב לא הוי, מה"ט דמקלקל הוי. מוחק לא הוי, כיון דס"ל להאי מ"ד דשחור ע"ג אדום ושחור לא כ"כ כתיבה טפי ניכרת היא, ובשביל זה לחוד לא חשיב מוחק ע"מ לכתוב.

תוד"ה דיו ע"ג דיו. כתבו התוס' וז"ל תימא דהכא משמע דדיו ע"ג דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת כו' עכ"ל, ויש מי שאומר דהתוס' דייקו זאת, מהא דר"ל נסתפק מר"י דיו ע"ג סיקרא לענין גט מהו ולא נסתפק דיו ע"ג דיו, והיינו משום דפשיטא ליה דיו ע"ג דיו הוי כשבת דלענין גט לא הוי כתב.

ותירצו התוס' דהיכא דכתב שני מתקן חשיב כתב והיכא דלא מתקן לא חשיב כתב, ומה"ט גבי שבת אמרי' (י"ט א') דדיו ע"ג דיו פטור, וגבי גיטין אמרי' (כ' א') דכתב ע"ג כתב לכו"ע (פרט לרב חסדא לרבנן) הוי כתב כיון דלגבי שבת לא תיקן כלום ולגבי גט שעושהו לשמה הוי תיקון. ועיי' מהרש"א, ויש לבארו בשני אופנים, חדא דכוונת מהרש"א הכי, דהנה נסתפק ר"ל מר"י דיו ע"ג סיקרא לענין גט אי הוי כתב שני וקמשני ר"י דאינו כתב ופריך ר"ל דהא לענין שבת לימדנו רבינו דהוי כתב ומשני ר"י דאינו דומה.

והשתא מה שנסתפק ר"ל מר"י על כרחך דאינו לרב חסדא לרבי יהודה ולראב"י לכו"ע דכולהו ס"ל (כ' א') גבי דיו ע"ג דיו לענין גט דהוי כתב, וכ"ש הכא דהוי דיו ע"ג סיקרא. וא"כ ודאי מה שנסתפק ר"ל מר"י היינו לרב חסדא לרבנן דדיו ע"ג דיו לענין גט לא הוי כתב, דדלמא מאחר ואמר רבי יוחנן דדיו ע"ג סיקרא לענין שבת הוי כתב דלמא גבי גט נמי הוי כתב וקמשני ר"י דבאמת גבי גט לא הוי כתב וכר"ח לר"י וראב"י לכו"ע ואינו דומה גט לשבת.

והאופן השני בביאור כוונת דברי מהרש"א הכי, דיש להקשות דמאחר וכתבו התוס' דהיכא דהוי מתקן הוי כתב שני כתב א"כ מאי נסתפק ר"ל מר"י דיו ע"ג סיקרא לענין גט אי הוי כתב אי לא הא פשיטא דהוי כתב כיון שהוא מתקן וע"ז תירץ המהרש"א דר"ל נסתפק לרב חסדא לרבנן דס"ל דאפילו דכתב שני מתקן לא חשיב כתב גבי גט, ונסתפק ר"ל דמאחר ור"י אמר גבי שבת דכתב עליון הוי כתב דלמא גבי גט נמי הוי כתב כשבת וקמשני ר"י דאינו דומה גט לשבת, ויעיי' חידושי הגרע"א בד"ה תד"ה דיו כו'.

והנה כתב החזו"א (סי' קמ"ז לדף י"ט א') דר"ל פריך מר"י אפילו לראב"י, דיש לחלק בין גט דריש לקיש ובין גט דראב"י דאילו ראב"י איירי גבי גט שהכתיבה עליונה מתקן את הכתיבה התחתונה, שהרי כתיבה התחתונה נכתב שלא לשמה וכתיבה עליונה מתקן ועושהו לשמה אבל ריש לקיש איירי שכל כתיבת התחתון בכדי שיוכל להיות כתיבה עליונה, וכיון שכן, לא שייך לומר דכתיבה עליונה מתקן כתיבה תחתונה, כי כתיבה תחתונה אינה צריכה תיקון, שהרי לא נכתבה היא עצמה לשם הגט, ועל כן נסתפק ר"ל מר"י דמאחר וגבי שבת לימדנו רבינו דהוי כתב אע"פ שכתיבה עליונה לא מוסיף ומתקן רק שדיו ע"ג סיקרא טפי ניכר א"כ דלמא גבי גט שכתיבה עליונה אינו מתקן רק יותר ניכר שמא הוי כתב וקמשני ר"י דאינו דומה, וק"ל. ודברי החזו"א אפשר שהם בין לאופן הראשון בכוונת דברי מהרש"א ובין לאופן השני ודוק. ויעיי' מהר"ם ש"ף ותוספות הרא"ש.

גיטין י"ט ב'. (נכתב בלימוד שלא בעיון)

חיישינן שמא במי מילין כתבו. והיינו בקלף דלא אפיצן, דאי בקלף דאפיצן, הא כתב ע"ג כתב אינו כשר, וכדלעיל בע"א יעו"ש ודוק.

סוגית מחוסר קציצה

גיטין י"ט א'.

מתני'. בכל כותבים כו' על הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד כו', ואמרי' עלה בגמ' כ"א ב' על העלה של זית וכו' בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה אמר קרא וכתב ונתן לה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה ונתינה ע"כ.

והנה יש לדון בכמה דברים בזה הסוגיה:

- א. הכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו אי אמרינן ביה דהוי מחוסר קציצה.
- ב. אי האשה קונה את הגט אף קודם פסיקת יניקת העלה.
- ג. לי"א דגט הנכתב על קלף גדול ואח"כ חתכו פסול אי פסלי אף שחתכו מעט.
- ד. אם שייר לעצמו בשעת נתינה מקצת גליון בגליון הגט.

והשתא נבוא בעזה"י לבארם אחת לאחת.

א. הכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו אי אמרינן ביה דהוי מחוסר קציצה.

בתוס' (כ"א ב' ד"ה יצא) נתבאר בזה פלוגת הראשונים, דלדבינו שמואל (הרשב"ם) ורבי שמעיה וגדולי דורו של ה"ר יצחק ברבי מנחם לא חשיב מחוסר קציצה וכשר (ועיין ברא"ש סי' כ"ב שהביא הרשב"ם שכתב דכן ס"ל לרש"י ועיין שם בקרבן נתנאל אות ט'), אבל ה"ר יצחק ברבי מנחם ובעל הלכות גדולות ור"ת ס"ל דפסול.

והי"א דכשר ס"ל דאין זה עוקר דבר מגידולו וכל דבר שאינו עוקר דבר מגידולו לא חשיב מחוסר קציצה, ומייתי' ראיה מדאמרי' בגמ' כתבו על חרס של עציץ נקוב דאביי מכשיר משום דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה ורבא פוסל משום גזירה שמא יקטום, ומשמע דדוקא בעציץ נקוב רבא פוסל כיון שעוקר דבר מגידולו אבל בעציץ שאינו נקוב מודה רבא דכשר וטעמא כיון שאינו עוקר דבר מגידולו, והא דאמרי' כתבו על חרס של עציץ שנקוב כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהליה דמשמע דאם משבר החרס פסול דהוי מחוסר קציצה (אע"פ שאינו מחובר), כתב בקרני ראם, (אות ג') די"ל שהחרס בטל לקרקע שנמצא בתוך החרס והוי כקרקע וכשמשברו ה"ז מחוסר קציצה שע"י השבירה הפכו למטלטלין, ובקרבן נתנאל (אות ט') תירץ משם הב"ח, שבאמת אם משבר החרס ה"ז פסול דהוי מחוסר קציצה והא דקשיא דהכא לא חשיב דבר שעוקר מגידולו וא"כ צריך להיות כשר י"ל דהוא גזירה שמא יתלוש מעלה מחוברת יעו"ש (ועיין חי' הרמב"ן דלא ס"ל הכי), ועוד י"ל דהי"א דכשר ס"ל הכי, דהא דאמרינן בגמ' כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה ולא אמרו דפסול מטעמא דמצי לשבר היינו משום שבאמת אם ישבר החרס ה"ז יהיה כשר ולא חשיב מחוסר קציצה כיון שלא עוקר דבר מגידולו והא דלא אמרינן הכי בגמ' היינו משום דאין דרך לשוברו, ועיין חי' הריטב"א.

והי"א דפסול ס"ל דכל היכא דאורחיה הוא לקצוץ הוי מחוסר קציצה אבל היכא דלאו אורחיה הוא לקצוץ לא הוי מחוסר קציצה, ומה"ט הכותב גט על קלף גדול ה"ז חשיב מחוסר קציצה, כיון דהרגילות היא לחתוך את הקלף, ומייתי' ראיה דאמרינן בגמ' כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה משמע דאם ישבור החרס הוי מחוסר קציצה אע"פ שאינו מחובר, ואין להביא ראיה דכשר מהא דאמרינן בגמ' דעל עלה של עציץ נקוב לרבא פסול גזירה שמא יקטום כו' כיון דלאו דוקא הוא וה"ה עציץ שאינו נקוב דפסול הוא דנקטין עציץ נקוב היינו משום רבותא דאביי דמכשיר אפילו בעציץ נקוב.

והר"ן (י' א' בדפי הרי"ף) כתב באופן אחר דאין להביא ראיה דכשר מהא דאמרינן בגמ' כתבו על עלה של עציץ נקוב לרבא פוסל גזירה שמא יקטום כו', דבאמת אם יקטום יהיה פסול והא דרבא לא גזר גזירה שמא יקטום היינו משום דבדבר תלוש לא שייך ליגזור דא"כ אף על סתם קלף לא נוכל להכשיר הגט גזירה שמא יחתוך.

ב. אי האשה קונה את הגט אף קודם פסיקת יניקת העלה.

כתבו התוס' (ד"ה יצא) וזה לשונם, ועוד אור"י דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתוב לה על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבתו כל זמן שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים אבל במשיכת העציץ לא קנה דאכתי חשיבי מחוברין בשעת משיכה והא דמכשיר אביי משום דשקיל ליה ויהיב לה היינו דהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ דהשתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעציץ נקוב דלא גזרינן דיהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה וקמ"ל נמי אע"פ שצריך ליתן לה

בפסיקת היניקה לא חשיב בהכי מחוסר קציצה עד כאן לשונם, ונתבאר בדברי התוס' חדא דאשה צריכה לעשות קנין בגט, ועוד דגבי גט הכתוב על עלה של עציץ נקוב אין האשה יכולה לקנות הגט א"כ פסק יניקת העלה ועוד קמ"ל ב' חידושים הא' דאביי מכשיר בעלה של עציץ נקוב ולא גוזר היכא דאין יונק השתא אטו היכא דיונק השתא והב' דאע"פ שכתב בעודו יונק ונותן לה שלא בשעת היניקה לא חשיב מחוסר קציצה.

ויש מקשים דאיכא סתירה בלשון התוס' דממה שכתבו "היינו דהניחתו" כו' משמע שנותן לה בעוד שלא פסק יניקת העלה והיא מניחה ע"ג מקום שעל ידו פוסק היניקה וממה שכתבו "אע"פ שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה" כו' משמע שנותן לה לאחר שפסקה יניקת העלה וי"ל שבאמת נותן לה בעוד יניקת העלה וכשמניחתו ומפסיק היניקה מתברר למפרע שנותן לה גט שפסק היניקה, ויש ליתן בזה קצת סברא והוא דכיון שהיא עמדה להפסיק היניקה לכן מהני וחשיב כאילו שנותן לה לאחר שפסק יניקת העלה.

ג. ל"א דגט הנכתב על קלף גדול ואח"כ חתכו פסול אי פסלי אף שחתכו מעט.

כתבו התוס' (ד"ה יצא) וז"ל ולר"ת דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה אבל חותך מן הגט דבר מעט כמו שעושין לייפותו לא חשיב בהכי מחוסר קציצה כדאמרינן לעיל גזייה לזמן ויהביה נהליה כו' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה גבי והנייר שלי, משמע בדבר מועט לא חשיב מחוסר קציצה עכ"ל, וממה שכתבו התוס' ולר"ת כו' קצת מבואר מזה דזה דוקא לר"ת ולא לבה"ג דנמי פוסל, והכי מבואר להדיא בר"ן שכתב (י"א בדפי הרי"ף) וז"ל ור"ת ז"ל היה אומר דדוקא כו' עכ"ל יעו"ש.

והנה כתב הרא"ש (סי' כ"ב) וז"ל וכן כתב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו ומעשה היה בימי רבי יצחק בר מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום וכן ר"ת היה מחמיר בדבר כו' ומיהו אף לדברי ר"ת נראה דדוקא כו' עכ"ל, וממה שכתב הרא"ש ומיהו אף לדברי ר"ת נראה דדוקא כו' מבוי' דלא ר"ת אמר כן אלא הרא"ש אמר זאת בדעת הר"ת, ולא כמו שכתוב בלשון הר"ן שר"ת היה אומר כן. ולקמן יתבאר בעזה"י כוונת הרא"ש דכתב דאף לדברי ר"ת כלו' דכ"ש לאחרים.

ומ"מ מבואר בדעת ר"ת דכל הא דגט הנכתב על קלף גדול ואח"כ חתכו פסול הוא דוקא אם חתך כולו אבל אם חתך מקצת כגון כדי לייפותו כשר (ועיין רמ"א סי' קכ"ד ס"ג), וראיה לזה מדאמרי' (י"ז ב') גזייה לזמן מאי (ופירש הר"ן כלומר מה הועילו חכמים בתקנתן ודוק שם היטב) אלמא דלא פסלי' מטעם מחוסר קציצה ורק מטעם דמה הועילו חכמים בתקנתן, ועוד מדאמרי' (כ' ב') בעי ר"פ בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו ופריך כו' אלמא דלא נסתפק מטעם מחוסר קציצה, והיינו טעמא משום דלחתוך מעט כגון כדי לייפותו לא מיקרי מחוסר קציצה.

ובקרבן נתנאל (אות י') הקשה דמשמע מלשון הרא"ש דכתב ובעל הלכות גדולות פוסלו אם נחתך ממנו כלום דאף אם נחתך ממנו מקצת כגון כדי לייפותו נמי פסול, וקשה דהא מבוי' בגמ' גבי גזייה לזמן וכן גבי בין שיטה לשיטה דלא חשיב בהכי מחוסר קציצה וליהוי כשר ומפני מה בה"ג פוסלו בהכי ותירץ חדא דס"ל לבה"ג כרב האי גאון ז"ל שהביאו הר"ן (י' א' בדפי הרי"ף) דכל הא דאמרי' דאיכא פסול דמחוסר קציצה היינו דוקא היכא שהיתה דעתיה מתחילה למיגז אבל היכא דלא היה דעתיה מתחילה למיגז ואח"כ נמלך וחתכו לא אמרינן ביה פסול דמחוסר קציצה, ולפי"ז אפשר לומר דהא דאמרי' גזייה לזמן והא דאמרי' בין שיטה לשיטה איירי בדלא היה דעתו מתחילה למיגז ואח"כ נמלך וחתכו, וא"כ התם לא חשיב מחוסר קציצה, ועוד תירץ דס"ל לבה"ג דאפילו לא היה דעתו מתחילה למיגז נמי פסול אם אח"כ נמלך וחתכו דאמרי' דאיגלאי מילתא למפרע שבשעת כתיבה היה מחוסר קציצה (ובהיפוך מדעת רב האי גאון ז"ל) אבל היכא דחותך מעט כגון כדי לייפותו לא חשיב מחוסר קציצה עכ"ד, והנה כתב בתורת גיטין (אה"ע סי' קכ"ד סק"ד) דאף לאחר הנתינה נמי אמרינן הפסול דמחוסר קציצה מטעם דכיון שהתנה ליקצוץ אחר הנתינה א"כ חשיב עומד ליקצוץ ולהכי חשיב מחוסר קציצה, והביא ראיה מהתוס' שכתבו דכל מה שר"ת פוסל גט הנכתב על קלף גדול פסול היינו דוקא כשחותך כל הגט אבל אם חתך מעט כגון כדי לייפותו כשר ומייתי התוס' ראיה מהא דאמרינן בין שיטה לשיטה והתם ודאי דאיירי כשכבר נתן לה הגט וא"כ מה שייך התם פסול דמחוסר קציצה אלמא דאף

לאחר הנתינה נמי איכא פסול דמחוסר קציצה וכ"כ בגט פשוט עכ"ד יעו"ש (וכ"כ בספר התרומה יעו"ש), והשתא לפי"ז יש לתרוץ קושית הקרבן נתנאל על הבה"ג דהקשה היאך הבה"ג פוסל אף אם נחתך ממנו כלום הרי חזי' בגמ' בין שיטה לשיטה כשר מיהו השתא אתי שפיר דיתכן דלא ס"ל לבה"ג דאחר הנתינה לא אמרינן פסול במחוסר קציצה.

ובזה נוכל ליישב שפיר את הבה"ג, כלומר דהנה לכאורה מה שתירץ הקרבן נתנאל דאיירי בהנך סוגיות בדלא היה דעתו מתחילה למיגז קשה, דבשלמא בגמ' דגזייה לזמן אכתי ניחא אבל בגמ' דבין שיטה לשיטה היאך שייך לומר שלא היה דעתו לכך מתחילה, והשתא לפי מה שכתבנו ליישב את הבה"ג נוכל להשלים את התירוץ, דס"ל לבה"ג דהא דאמרי' בגמ' גזייה לזמן איירי בדלא היה דעתו מתחילה לכך והא דאמרי' בין שיטה לשיטה איירי אפילו בהיה דעתו לכך מתחילה אלא דהיכא דהוא לאחר נתינה לא אמרינן ביה פסול דמחוסר קציצה.

ולמה שתירץ הקרבן נתנאל בתי' בתרא את שיטת הבה"ג, ניחא לשון הרא"ש דכתב וז"ל ומיהו אף לדברי ר"ת נראה דדוקא כו' עכ"ל, ור"ל דלא רק לדברי הבה"ג אם נחתך ממנו מעט כשר אלא אף לדברי ר"ת נראה דה"ה הכי.

ונמצינו עד השתא למידים, דס"ל לר"ת ולבה"ג דדוקא אם חתך כל הגט פסול אבל אם חתך מעט וכגון כדי ליפותו הוי כשר, ויתכן דשיטת הבה"ג מוכרח הכי משום דבלשונו של הבה"ג לא כתוב דאם נחתך ממנו מעט נמי פסול. (עיין בר"ן י' א' בדפי הרי"ף שהביא לשון הבה"ג).

והר"ן (י' א' בדפי הרי"ף) כתב דאיכא פלוגתא בין רב האי גאון ז"ל לר"ת, דלרב האי גאון אם חשב מתחילה לחתוך אחר הכתיבה הוי מחוסר קציצה ואם לא חשב על כך מתחילה לא הוי מחוסר קציצה, אבל ר"ת ס"ל דאפשר לחתוך מעט וכגון כדי ליפותו אף שהיה דעתו מתחילה למיגז עכ"ד יעו"ש, ולפי מה שתירץ בקרבן נתנאל בתי' קמא לכאורה יש לתלות השיטות במה שהביא הקרבן נתנאל (אות כ') דהב"ח כתב דמלשון הרא"ש והתוס' שכתבו ור"ת היה מחמיר כו' משמע דהוא רק פסול דרבנן, אבל הבה"ג ס"ל דהוא פסול מדאורייתא, ולפי"ז י"ל דבה"ג דס"ל דהוא פסול דאורייתא להכי אינו מחלק בין אם חתך כל הגט לבין אם חתך מועט רק מחלק אם היה דעתו מתחילה למיגז אם לאו אבל הר"ת דמחלק אם חתך את כל הגט או אם חתך רק מועט מן הגט כגון כדי ליפותו היינו משום דבפסול דרבנן שייך לחלק הכי, והביא לזה סייעתא מהנך סוגיות דלעיל.

ד. אם שייר לעצמו בשעת נתינה מקצת נייר בגליון הגט.

כתב התורת גיטין (אע"ה סי' קכ"ד סק"ד) דהפסול דמחוסר קציצה שייך אף לאחר הנתינה וטעמא דכיון שהתנה ליקצוץ אחר הנתינה ה"ז עומד ליקצוץ ולהכי חשיב מחוסר קציצה קודם הנתינה והביא ראיה מהא דכ' התוס' (ד"ה יצא) דכל הא דיי"א דהכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו פסול היינו דוקא כשחתך כל הגט אבל אם חותך מעט כגון כדי ליפותו לא הוי מחוסר קציצה, והביאו התוס' ראיה מהא דאמרי' כ' ב' בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מיהו כו' ולכאורה מאי ראיה איכא מהתם, הא התם איירי לאחר הנתינה, ומדהתוס' הביאו הראיה אלמא דאמרי' פסול דמחוסר קציצה אף לאחר הנתינה. ולפי"ז אף לדעת הי"א דהכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו ליכא פסול דמחוסר כריתות דכיון דלא חשיב מחוסר קציצה לא חשיב נמי מחוסר כריתות עכ"ד התורת גיטין.

והנה כתב הפני יהושע דאם שייר מקצת גליון בשעת נתינת הגט איכא פסול דמחוסר כריתות והביא ראיה מדאמרינן בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה אלא קרן של פרה כו' ולכאורה אכתי תיקשי מפני מה קתני במתני' דצריך ליתן את כל העבד הא אכתי אפשר שהעבד יהיה שייך לו והיד של העבד יהיה שייך לה אף בלא ליקצוץ את יד העבד, ומדלא אמרי' הכי בגמ' אלמא דליכא למימר הכי וטעמא משום דאיכא פסול דמחוסר כריתות, והקשה הפנ"י מדאמרי' כ' ב' ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ופירש"י הטעם משום דנמצאו אותיות פורחות באויר ולא פירש הטעם משום דהוי מחוסר כריתות, ועוד מדאמרי' שם בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו כו' ולא פסלינן ליה מטעם דהוי מחוסר כריתות, וכתב הפנ"י ויש ליישב וצ"ע.

וכתב התורת גיטין שם ובחידושיו, דמה שכתב (התורת גיטין) דאף לדעת הי"א דהכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו כשר ליכא נמי פסול דמחוסר כריתות, הוא דלא כהפנ"י שכתב דאיכא פסול דמחוסר כריתות, ובאמת מכח ב' הקושיות שהקשה הפנ"י על שיטה דיליה, כתב התורת

גיטין דליכא פסול משום מחוסר כריתות, והא דאקשינן בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה כו' ולא אמרינן התם דהעבד יהיה שייך לו והיד של העבד יהיה שייך לה, לאו משום דאיכא פסול דמחוסר כריתות, אלא משום שלא נתן לה גט דכיון שאי אפשר לעבד בלא יד וכן יד ללא העבד א"כ על כרחך שיש לבעל חלק בגוף העבד, וא"כ נמצא שלא נתן לה כלל גט, עכ"ד.

ודברי התורה גיטין צריך לימוד בתרתי, חדא דמה שכתב דאף לאחר הנתינה איכא פסול דמחוסר קציצה מפני הטעם דכיון שהתנה ליקצוץ אחר הנתינה ה"ז עומד ליקצוץ ולהכי חשיב מחוסר קציצה קודם הנתינה, קשה דנימא שהתנה ליקצוץ קודם הכתיבה ולא התנה בין הכתיבה לנתינה וא"כ לא חשיב מחוסר קציצה, ועוד דמה שכתב דדבריו לא כהפנ"י קשה היכן ראה בדברי הפנ"י דאזיל גבי שיטת הי"א דהכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו כשר, וצ"ב.

והחזון איש (סי' קמ"ז) כתב כהפני יהושע דהא דאקשינן בגמ' בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה כו' ולא אמרינן דהעבד יהיה שייך לו והיד יהיה שייך לה היינו טעמא משום דהוי מחוסר כריתות, והא דקשה (כקושית הפנ"י) מהא דאמרי' בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו כו' ולא אמרי' דפסול משום דהוי מחוסר כריתות, היינו טעמא דהנה כתבו התוס' דלדעת הי"א דהכותב גט על קלף גדול ואח"כ חתכו פסול היינו דוקא כשחותך כל הגט אבל אם חותך מקצת כגון כדי ליפותו לא חשיב מחוסר קציצה, וכמו דלא חשיב מחוסר קציצה ה"נ לא חשיב מחוסר כריתות כשנשאר מעט בנייר הגט, כיון דהיכא דאיכא פסול דמחוסר כריתות דוקא שם שייך הפסול דמחוסר קציצה אבל היכא פסול דמחוסר כריתות ליכא נמי משום מחוסר קציצה. וע"ש.

מיהו אכתי קשה מהא דאמרינן התם ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ופירש"י הטעם דנמצאו אותיות פורחות באויר ולא פירש"י הטעם משום דהוי מחוסר כריתות, ומ"מ י"ל דה"פ דכיון דנמצאו אותיות פורחות באויר א"כ אין זה כלל גט, וכיון שכן מה שייך לדון מדין חסרון פסול דבר הכורת בינו לבינה, שהרי אין כאן כלל גט, וק"ל.

ונמצינו למידיים, חדא דאם שייר מקצת גליון בשעת נתינה בנייר הגט לחזו"א ולתורת גיטין כשר אלא דנחלקו בטעמים אבל לפנ"י פסול משום פסול דמחוסר כריתות, ועוד דאם לא קצץ יד העבד לכו"ע פסול אלא דלפנ"י ולחזו"א ה"ז משום פסול דמחוסר כריתות אבל לתורת גיטין פסול משום שלא נתן לה גט.

ברוך רחמנא דסייען

